

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

NERINGA PETRAUSKAITĖ
VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**AKCININKŲ NUTARIMŲ PRIPAŽINIMAS NEGALIOJANČIAIS –
LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOS ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė
Doc. dr. Asta Dambrauskaitė

Vilnius, 2009

TURINYS

SUTRUMPINIMAI.....	3
ĮVADAS.....	4
1. VISUOTINIŲ AKCININKŲ SUSIRINKIMŲ NUTARIMAI KAIP JURIDINIAI FAKTAI..	7
1.1. Juridinis asmuo ir jo organai.....	7
1.2. Įstatymo nustatyti reikalavimai nutarimams.....	10
1.3. Nutarimų teisinė prigimtis.....	13
2. VISUOTINIŲ AKCININKŲ SUSIRINKIMŲ NUTARIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PAGRINDAI.....	24
2.1. Nutarimų trūkumai.....	24
2.2. Įstatyme numatyti nutarimų negaliojimo pagrindai.....	27
2.3. Nutarimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų LAT nutartyse apžvalga.....	31
2.3.1. Susirinkimo sušaukimo, pravedimo ir nutarimų priėmimo tvarkos pažeidimai.....	33
2.3.2. Nutarimai, prieštaraujantys teisės normoms, nesusijusioms su susirinkimo sušaukimu, pravedimu ar nutarimo priėmimu.....	40
3. VISUOTINIŲ AKCININKŲ SUSIRINKIMŲ NUTARIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PROCESINIAI ASPEKTAI. IEŠKINIO SENATIS.....	43
3.1. Asmenys, galintys kreiptis į teismą dėl nutarimo pripažinimo negaliojančiu.....	43
3.2. Akcininko suinteresuotumas kreiptis į teismą.....	45
3.3. Procesinis akcininko kreipimosi į teismą dėl nutarimo pripažinimo negaliojančiu tikslas....	47
3.4. Akcininko teisės kreiptis į teismą prielaidos ir tinkamo įgyvendinimo sąlygos.....	49
3.5. Negaliojančio nutarimo teisinės pasekmės.....	51
3.6. Ydingo nutarimo apskundimo terminas.....	54
PABAIGA.....	58
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	61
SANTRAUKA.....	67
SUMMARY.....	68

SUTRUMPINIMAI

AB - akcinė bendrovė

ABĮ - Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas¹ (su pakeitimais ir papildymais)

c. b. - civilinė byla

CBS - civilinių bylų skyrius

CK - Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas² (su pakeitimais ir papildymais)

CPK - Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas³ (su pakeitimais ir papildymais)

d. - dalis

kat. - kategorija

kt. - kita

LAT - Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

Nr. - numeris

p. - punktas

P. - puslapis

pan. - panašiai

str. - straipsnis

t. y. - tai yra

UAB - uždaroji akcinė bendrovė

v. - *versus*

žr. - žiūrėti

¹ Valstybės žinios. 1990, Nr. 24-594.

² Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³ Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

IVADAS

Temos problema ir jos aktualumas. Juridinio asmens visuotinis akcininkų susirinkimas priima svarbiausius bendrovei sprendimus, kurių pagalba reguliuojami ne tik bendrovės vidiniai, bet ir išoriniai santykiai, susiklostantys su kitais ūkio subjektais. Akcininkų nutarimai sukelia teises ir ekonomines pasekmes, t. y. daro įtaką šalies ūkio sistemai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau - LAT) nurodo, kad pripažįstant akcininkų nutarimus negaliojančiais, siekiama apsaugoti ne tik suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos akcininkų nutarimais, interesus, bet ir viešą interesą, pačios bendrovės ir jos akcininkų interesus, o nutarimo pripažinimas negaliojančiu vien tik dėl formalių priežasčių paralyžuotų bendrovės veiklą, padarytų jai ar akcininkams nuostolių,⁴ t. y. pakenktų ekonominių ir civilinių teisių santykių stabilumui. Tačiau kokioms sąlygoms esant gali būti pripažintas negaliojančiu uždarnosios akcinės bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas bei kokias teises pasekmes sukelia nutarimo pripažinimas negaliojančiu – ši problema iki šiol nesulaukė deramo Lietuvos civilinės ir komercinės teisės specialistų dėmesio.

Uždarųjų akcinių bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais problema reikalauja dėmesio dar ir dėl praktinių priežasčių.

Pirma, LAT, nagrinėdamas bylas dėl akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, pradėjo fragmentiškai remtis teisės normomis, reglamentuojančiomis sandorių negaliojimo institutą bei nuo naujojo CK įsigaliojimo bylose dėl akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais ėmė taikyti CK 2.82 str. 4 d. nuostatą, kad akcininkų susirinkimo nutarimas gali būti pripažintas negaliojančiu remiantis protingumo ir sąžiningumo principais. LAT priskirta vienodos bendrosios kompetencijos teismų praktikos formavimo funkcija lemia būtinybę nustatyti, ar LAT pozicija dėl sandorių negaliojimo nuostatų taikymo akcininkų nutarimams yra pakankamai pagrįsta bei aptarti protingumo ir sąžiningumo principų taikymą šios kategorijos bylose.

Antra, vientisa akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais studija, apimanti materialiosios ir proceso teisės normas bei LAT praktiką, yra aktuali ir dėl to, kad pastaruju metu Lietuvoje didėja steigiamų uždarųjų akcinių bendrovių skaičius,⁵ todėl atitinkamai didėja

⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 13 d. nutartis c. b. *D. Š. v. UAB „Kaminera“*, Nr. 3K-3-114/2006, kat. 27.3.2.1(S).

⁵ Vilniaus apskrityje įregistruotų uždarųjų akcinių bendrovių skaičius nuo 2001 m. iki 2007 m. išaugo daugiau kaip du kartus (2001 m. įregistruotos 1346 uždarnosios akcinės bendrovės, 2007 m. – 3154). Pastaraisiais metais įregistruojamų uždarųjų akcinių bendrovių skaičius Vilniaus apskrityje sumažėjo (2008 m. įregistruotos 2647 uždarnosios akcinės bendrovės, o iki 2009 m. spalio 6 d. – 2050), manytina, kad sumažėjimui tiesioginę įtaką turėjo pablogėjusios verslo vystymo sąlygos šalyje. (Juridinių asmenų registro centrinio departamento informacija).

ginčų, susijusių su akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimu negaliojančiais, tikimybė, o tai patvirtina tyrimo aktualumą ieškovų ir atsakovų atžvilgiu šios kategorijos bylose.

Tyrimo objektas. Uždarnosios akcinės bendrovės visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimas negaliojančiais.

Tyrimo dalykas. Uždarnosios akcinės bendrovės visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais įstatyminis reglamentavimas ir nutarimų pripažinimo negaliojančiais teorinės nuostatos, jų taikymo LAT praktikoje aspektai.

Darbo tikslas. Išanalizuoti materialinį ir procesinį uždarnosios akcinės bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais aspektus.

Uždaviniai

1. Nustatyti visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų teisinius požymius ir aptarti juridinių faktų teorijos taikymo galimybes akcininkų nutarimams.

2. Atskleisti visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais faktinius ir teisinius pagrindus bei išanalizuoti LAT praktiką dėl nurodytų pagrindų taikymo.

3. Aptarti visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais procesinį tikslą, procesines šio tikslo įgyvendinimo prielaidas bei negaliojančių nutarimų teises pasekmes.

Hipotezė. Visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų negaliojimui *mutatis mutandis* galima taikyti sandorių negaliojimo nuostatas.

Darbo naujumas. Uždarųjų akcinių bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų sušaukimo tvarką, nutarimų priėmimo procedūrą, įstatyme numatytus nutarimų negaliojimo pagrindus savo darbuose ir publikacijose fragmentiškai yra aptarę gana daug Lietuvos autorių: J. Kiršienė, G. Makaraitytė, V. Juknevičiūtė, L. Kovaitė – Simaitienė, J. Gradauskaitė, M. Vengeliauskaitė, J. Spaičienė ir kt. Nurodyti darbo temos aspektai aptariami ir Lietuvos advokatų kontorų leidžiamuose biuleteniuose. Tačiau minimi autoriai, nagrinėdami akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais klausimą, neanalizavo visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų savybių, išsamiai neatskleidė negaliojimo faktinių ir teisinių pagrindų, akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais procesinių aspektų, nesistemino LAT praktikos šiuo klausimu. Vientisa uždarųjų akcinių bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais studija, apimanti materialiosios ir proceso teisės normas bei LAT praktiką, iki šiol nebuvo atlikta.

Naudota literatūra. Baigiamajame darbe buvo naudotasi trimis pagrindinėmis šaltinių grupėmis: Lietuvos ir užsienio valstybių norminiais teisės aktais, teisės teoretikų darbais bei LAT jurisprudencija.

Pirmojoje šaltinių grupėje buvo nagrinėjamos ABĮ, kaip bendrovių teisės pagrindo, nuostatos, taip pat remtasi CK ir CPK, užsienio valstybių civiliniais kodeksais bei bendrovių įstatymais.

Antroji šaltinių grupė – civilinės ir civilinio proceso, bendrovių teisės specialistų darbai. Pirmiausia buvo remtasi autoriais, kurie vieni pirmųjų analizavo susijusius su darbo tema civilinės ir civilinio proceso teisės doktrinos klausimus, taip pat remtasi šių laikų lietuvių ir užsienio šalių bendrovių, civilinės ir civilinio proceso teisės mokomąja bei moksline literatūra. Ši šaltinių grupė sudarė sąlygas panaudoti klasikinių teisės doktrinų bei šių laikų mokslininkų išvadas nagrinėjamai visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais problematikai spręsti ir sudarė pagrindą tolimesniam tyrimui bei vertinimui.

Trečioji tyrimo šaltinių grupė – LAT jurisprudencija leido atskleisti ABĮ, CK ir CPK normų turinį bei jų taikymą visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimui negaliojančiais.

Metodai. Tiriant akcininkų nutarimų teisinius požymius, nutarimų negaliojimo teorines nuostatas bei teismo sprendimų savybes buvo panaudoti loginis – analitinis ir istorinis tyrimo metodai. Pateikiamas ne tik šių laikų, bet ir XIX - XX amžiaus teisės teoretikų požiūris į analizuojamus reiškinius, vieni požiūriai atmetami, kiti - paliekami ir jais remiantis aiškinami akcininkų nutarimų teisiniai požymiai, nutarimų ydingumas, teismo sprendimų savybės.

Dokumentų analizės ir lyginamasis metodai buvo pasitelkti atliekant Lietuvos ir užsienio valstybių norminių teisės aktų tyrimą, nustatant akcininkų nutarimams keliamus įstatymų reikalavimus, įstatyme numatytus nutarimų pripažinimo negaliojančiais pagrindus. Analizuojant teisės aktus buvo siekiama objektyviai įvertinti, ar įstatyminis akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais reglamentavimas yra pakankamas, o remiantis užsienio valstybių patirtimi buvo nustatoma kitokia (negu Lietuvoje) akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais įstatyminio reglamentavimo galimybė.

Tyrimo praktinė dalis sietina su konkrečių LAT nutarčių analize bei aiškinimu.

Darbo išvados gautos apibendrinant tyrimo rezultatus.

1. VISUOTINIŲ AKCININKŲ SUSIRINKIMŲ NUTARIMAI KAIP JURIDINIAI FAKTAI

Darbo tema susijusi su uždarnosios akcinės bendrovės kolegialaus organo - visuotinio akcininkų susirinkimo - nutarimais. Nutarimų pagalba akcininkų susirinkimas bendrovės vardu įgyvendina įstatymo jam pavestas funkcijas. Akcininkų susirinkimo veikimas bendrovės vardu pasireiškia tuo, kad susirinkimo nutarimai laikomi pačios bendrovės nutarimais.

Sąvoka „nutarti“ reiškia svarstant priėti prie išvados,⁶ o svarstyti gali tik žmonės. Kita vertus, svarstymas yra sąmoningas, apgalvotas, turintis valinį pobūdį veikimas. Dėl to kyla klausimas - kas turima omenyje, kai kalbama apie visuotinio akcininkų susirinkimo valią, išreiškiamą priimant nutarimą, ar yra pagrindas akcininkų susirinkimo valią laikyti juridinio asmens valia ir ar bendrovė iš viso turi valią? Atsakymas į šį klausimą yra susijęs su juridinio asmens sąvokos prigimtimi bei juridinio asmens ir jo organų santykio interpretacija. Todėl šiame darbo skyriuje pateikiama trumpa pagrindinių juridinio asmens prigimties teorijų apžvalga bei akcininkų susirinkimo nutarimų teisinė charakteristika. Atsižvelgdami į tai, kad teismai, sprenddami ginčus dėl akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, vertina tiek nutarimų atitikimą įstatymo nustatytiems reikalavimams, tiek nutarimų sukeliamas teises pasekmes,⁷ šiame darbo skyriuje taip pat aptariame akcininkų susirinkimų nutarimams įstatymų nustatytus formas ir turinio reikalavimus bei analizuojame nutarimų teises savybes, lemiančias iš nutarimo kylančių teisinių pasekmių atsiradimą.

1.1. Juridinis asmuo ir jo organai

Įvairių juridinio asmens teorijų šalininkų ginčai rodo, kad iki šiol nėra pasiektas konsensusas dėl juridinio asmens sąvokos prigimties. Istoriskai juridinio asmens sampratos raidą lydėjo dvi pagrindinės juridinio asmens prigimties teorijos – fikcijos ir realybės.⁸ Fikcijos teorijos požiūriu juridinis asmuo yra laikomas valstybės dirbtinai sukurtu teisės subjektu, naudojamu fizinių asmenų atitinkamiems teisiniams tikslams pasiekti, t. y. juridinio asmens subjektiškumas - gebėjimas būti pilnaverčiu teisių ir pareigų subjektu – yra grindžiamas teisės normomis ir todėl nelaikomas jo prigimtaine savybe. Juridinio asmens realybės teorija atsirado

⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. P.455.

⁷ LAT nurodo, kad „reiškiant ieškinį dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu, būtina ne tik nurodyti, kokios teisės normos buvo pažeistos priimant skundžiamą nutarimą, bet ir kaip tokio nutarimo priėmimas pažeidė besikreipiančio į teismą asmens teises ar teisėtus interesus“. (LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 17 d. nutartis c. b. *J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“*, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 27.3.2.1.; 114.1(S)).

⁸ Be nurodytų dviejų pagrindinių juridinio asmens prigimties teorijų literatūroje išskiriamos ir kitos – juridinio asmens kaip žmonių kolektyvo, juridinio asmens kaip turto vieneto ir pan. koncepcijos, tačiau jos laikytinos dviejų pagrindinių juridinio asmens teorijų atmainomis, t. y. fikcijos teorijos, kurią išplėtojo - K. F. Savinji, ir realybės teorijos, kurią išplėtojo - Vokietijos civilinės teisės specialistas O. Gierke.

polemizuojant su fikcijos teorijos atstovais. Realybės teorija teigia, kad juridinis asmuo - tai fizinių asmenų, juridinio asmens dalyvių junginys, realiai egzistuojantis teisės subjektas ir turintis savo valią.⁹ Būtent dėl to juridinis asmuo turi teisinį subjektiškumą ir gali savarankiškai dalyvauti civiliniuose teisiniuose santykiuose.¹⁰

Literatūroje nurodoma, kad šiuolaikiniam juridiniam asmeniui nėra būtina priskirti valią ar interesus, skirtingus nei jo dalyvių valia ar interesai,¹¹ pakanka pripažinti, kad juridinio asmens turtas yra atskirtas nuo jo dalyvių turto. Juridinis asmuo apibrėžiamas kaip subjektas, įsteigtas pagal objektyviosios teisės normas,¹² o juridinio asmens egzistavimas, teisės bei pareigos nepriklauso nuo jame dalyvaujančių žmonių kaitos. Šia prasme, juridinis asmuo yra realus teisės subjektas, turintis subjektiškumą, nes už jo (kaip ir už fizinio asmens) nestovi niekas kitas (juridiniam asmeniui, o ne kitam subjektui priklauso jo turtas, teisės ir pareigos).¹³

Kaip juridinis asmuo įgyja bei įgyvendina teises ir pareigas?

Dėl aukščiau aptartos juridinio asmens specifikos, juridinis asmuo savo teises ir pareigas realizuoja tik fizinių asmenų, kuriuos objektyvioji teisė laiko juridinio asmens organais arba atstovais, pagalba (CK 2.81 str. 1 d. teigia, kad juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus).

Ar yra pagrindas teigti, kad juridinis asmuo savo valia įgyja bei įgyvendina teises ir pareigas? Biologine bei psichologine prasme valią¹⁴ gali turėti tik fizinis asmuo, o juridinio asmens valia yra juridinės technikos darinys, kurį įprasta aiškinti taip: paties juridinio asmens valią formuoja bei ją išreiškia juridinio asmens kolegialūs ir vienasmeniai organai, o šią valią įgyvendina tik fiziniai asmenys - juridinio asmens vienasmeniai valdymo organai arba juridinio asmens atstovai. Kai juridinio asmens valią formuoja jo kolegialus organas, fizinio asmens – juridinio asmens kolegialaus organo nario - valia sąveikauja su kitų narių valia, dėl to atsiranda fizinių asmenų, juridinio asmens kolegialių organų narių, bendra suderinta valia (t. y. juridinio asmens kolegialaus organo valia atspindi juridinio asmens kolegialaus organo narių susitarimo rezultata). Dėl to galima sakyti, kad egzistuoja juridinio asmens kolegialių organų valia ir kad ši valia atitinka juridinio asmens valią.

Juridinio asmens organų struktūrą nustato CK 2.82 str. 2 d., kurioje nurodoma, jog kiekvienas juridinis asmuo turi turėti vienasmenį ar kolegialų valdymo organą ir dalyvių

⁹ Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005. P.38-39.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Goldstein H. Trusts of Movables in the Conflicts of Law. A Comparative Study of the Laws of the United States and Germany, with Reference to the Laws of Belgium, France, Italy, and the Netherlands. Koln, 1966. P.60.

¹² Foster N. H. D. Company Law Theory in Comparative Perspective: England and France. Oxford: Hart Publishing, 2000. P.602.

¹³ Žr. CK 2.33 str. 1 d.

¹⁴ Psichologai asmens valią apibūdina kaip sugebėjimą reguliuoti savo elgesį taip, kad pasiekti užsibrėžtą tikslą nugalint vidines ir išorines kliūtis. (Kauno Technologijos Universiteto psichologijos katedros autorių kolektyvas. Psichologija studentui. Kaunas: Technologija, 2005. P.106).

susirinkimą, jeigu steigimo dokumentuose ir juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nenumatyta kitokia organų struktūra. ABĮ 19 str. detalizuoja šią CK nuostatą, nurodydamas, kad bendrovė turi turėti visuotinį akcininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – bendrovės vadovą, taip pat bendrovėje gali būti sudaromas kolegialus priežiūros organas – stebėtojų taryba ir kolegialus valdymo organas – valdyba.

Juridinio asmens dalyvių susirinkimas yra būtinas bei laikytinas aukščiausiu bendrovės organu ir nors jis veikia periodiškai, tačiau sprendžia svarbiausius bendrovės veiklos klausimus.¹⁵ Visuotinis akcininkų susirinkimas vykdo savo funkcijas, priimdamas nutarimus, priskirtais jo kompetencijai klausimais. ABĮ 20 str. pateikia išimtinai visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijai priskiriamų klausimų sąrašą. Pagal šių klausimų turinį, akcininkų susirinkimo įgaliojimams priskirtus klausimus sąlyginai galima suskirstyti į tokias grupes:¹⁶

- 1) nutarimai, susiję su bendrovės įstatų pakeitimu ir papildymu (ABĮ 20 str. 1 d. 1 p.),
- 2) nutarimai, susiję su kitų bendrovės organų formavimu bei jų veiklos įvertinimu (ABĮ 20 str. 1 d. 2 ir 3 p.),
- 3) nutarimai, susiję su viso bendrovės turto ar esminės jo dalies ir kapitalo pasikeitimu (ABĮ 20 str. 1 d. 5, 7, 12, 13, 14 p.),
- 4) nutarimai, susiję su bendrovės statuso pokyčiais (ABĮ 20 str. 1 d. 16, 17, 18, 19, 20 p.),
- 5) nutarimai, susiję su finansine bendrovės veikla (ABĮ 20 str. 1 d. 4, 8, 9, 10 p.),
- 6) nutarimai, susiję su bendrovės vertybiniais popieriais (ABĮ 20 str. 1 d. 6, 7, 11, 15 p.).

Visuotinis akcininkų susirinkimas gali spręsti ir kitus bendrovės įstatuose jo kompetencijai priskirtus klausimus, jei pagal ABĮ tai nepriskirta kitų bendrovės organų kompetencijai ir jei pagal esmę tai nėra valdymo organų funkcijos.¹⁷

Todėl visuotinis akcininkų susirinkimas, kaip bendrovės kolegialus organas, formuoja ir išreiškia juridinio asmens valią, priimdamas nutarimus pagal įstatymo jam priskirtą kompetenciją, o kiti bendrovės organai šiuos nutarimus įgyvendina bendrovės vardu. Tokią pat nuomonę apie bendrovės valios formavimą išsako ir LAT, nurodydamas, kad juridinio asmens dalyvių susirinkimas formuoja juridinio asmens valią, kuri yra įgyvendinama per bendrovės

¹⁵ Goo S. H., Hicks A. Cases & Materials on Company Law. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2004. P.190.

¹⁶ Advokatų kontora Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai. Bendrovių valdymas. Vilnius: Verslo žinios, 2007. Skyrius 5.2., P.1-3.

¹⁷ ABĮ 20 str. 2 d.

valdymo organus.¹⁸

Taigi akcininkų susirinkimų nutarimų pagalba bendrovė įgyvendina savo subjektiškumą: viena vertus, remiantis atitinkamais nutarimais gali būti sukuriami, keičiami arba panaikinami tam tikri teisiniai santykiai bendrovės viduje - išrenkama bendrovės valdyba, pakeičiamas bendrovės vadovas ir kt., kita vertus, akcininkų susirinkimui nutarus, gali būti sudarytos prielaidos sukurti, pakeisti arba panaikinti bendrovės teisinius santykius, susijusius su bendrovės dalyvavimu ūkinėje apyvartoje (kaip pavyzdį paminėsime akcininkų nutarimą dėl audito įmonės atšaukimo).

1.2. Įstatymo nustatyti reikalavimai nutarimams

ABĮ reglamentuoja visuotinio akcininkų susirinkimo inicijavimo, sušaukimo, pravedimo, nutarimo¹⁹ priėmimo procedūras bei susirinkimo protokolo įforminimą.

ABĮ 23 str. „Visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimas“ numato, kad akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę turi stebėtojų taryba, valdyba (jeigu valdyba nesudaroma – bendrovės vadovas) bei akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/10 visų balsų, jeigu įstatai nenumato mažesnio balsų skaičiaus. Visuotinis akcininkų susirinkimas šaukiamas valdybos arba bendrovės vadovo sprendimu. Teisė inicijuoti visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą įgyvendinama pateikiant valdybai (arba ABĮ numatytais atvejais bendrovės vadovui) paraišką, kurioje turi būti nurodytos susirinkimo sušaukimo priežastys ir tikslai, pateikti pasiūlymai dėl susirinkimo darbotvarkės, datos ir vietos, siūlomų sprendimų projektai. Visuotinis akcininkų susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo paraiškos gavimo dienos. Visuotinį akcininkų susirinkimą sušaukti neprivaloma, jei pateikta paraiška neatitinka ABĮ 23 str. 5 d. nustatytų reikalavimų ir nepateikti reikiami dokumentai arba siūlomi darbotvarkės klausimai neatitinka visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijos.

ABĮ 25 str. nustato, kad visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkę rengia bendrovės valdyba arba ABĮ nurodytais atvejais – bendrovės vadovas. Jeigu visuotinis akcininkų susirinkimas šaukiamas teismo sprendimu, parengtą darbotvarkę kartu su kitais nustatytais

¹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis c. b. *UAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“*, Nr. 3K-3-244/2009, kat. 27.7; 121.13; 121.20. Vienas iš pirminių juridinio asmens požymių – organizacinis vieningumas - pasireiškia juridinio asmens struktūrinių dalių sujungimu į vieną visumą, t. y. juridinio asmens organai veikia ne savo, o paties juridinio asmens vardu. Bendrovės ir jos organų santykį analizavę autoriai pažymi, jog bet kurio bendrovės organo veiksmai yra prilyginami paties juridinio asmens veiksams ir tai yra paties juridinio asmens valios raiška. (Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? // *Jurisprudencija*. 2004, Nr.55(47). P.32).

¹⁹ Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas gali būti suprantamas dvejopai: pirma, kaip dokumentas, kuriame išdėstyti susirinkimo sprendimai, t. y. visuotinio akcininkų susirinkimo protokolas, kuriame gali būti užfiksuoti vienas, du ir daugiau nutarimų, antra, kaip visuotinio akcininkų susirinkimo išreikšta bendrovės valia (akcininkų apsisprendimas) dėl konkretaus susirinkimo darbotvarkės klausimo. Toliau darbe kalbėdami apie akcininkų susirinkimo nutarimą omenyje turėsime nutarimo sampratą antrąja mūsų nurodyta prasme, išskyrus atvejus, kai aptarsime įstatymo nustatytus reikalavimus susirinkimo protokolui.

dokumentais teismui turi pateikti asmuo ar asmenys, kurie kreipėsi į teismą dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo. Visuotinio akcininkų susirinkimo iniciatorių siūlomus klausimus privaloma įtraukti į susirinkimo darbotvarkę, jeigu šie klausimai atitinka visuotinio akcininkų susirinkimo kompetenciją. Susirinkimo darbotvarkė gali būti pildoma stebėtojų tarybos, valdybos (jeigu valdyba nesudaroma – bendrovės vadovo), taip pat akcininkų, kuriems priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 1/20 visų balsų, jeigu bendrovės įstatuose nėra nustatytas mažesnis balsų skaičius, siūlymu. Susirinkimo darbotvarkė papildoma, jeigu siūlymas gaunamas ne vėliau kaip likus 14 dienų iki visuotinio akcininkų susirinkimo.

Įdomu tai, kad daugumoje Europos Sąjungos šalių narių akcininko balsų skaičius, suteikiantis teisę inicijuoti akcininkų susirinkimą, siūlyti susirinkimo nutarimų projektus bei pildyti susirinkimo darbotvarkę, kinta nuo 5 iki 20 procentų.²⁰ Tuo tarpu Olandijoje ir Graikijoje dėl susirinkimo darbotvarkės papildymo turi būti priimtas vieningas visų bendrovės akcininkų sutikimas, o Švedijos ir Danijos įstatymai teisę papildyti darbotvarkę ir siūlyti nutarimų projektus suteikia kiekvienam akcininkui, nepriklausomai nuo jo turimų akcijų skaičiaus.²¹

ABĮ 26 str. „Informavimas apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą“ įpareigoja bendrovės valdybą, bendrovės vadovą, asmenis ar instituciją, priėmusius sprendimą sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą, pateikti bendrovei informaciją ir dokumentus, reikalingus pranešimui apie visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą parengti. Pranešimas apie visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą turi būti viešai paskelbtas įstatuose nurodytame dienraštyje arba įteiktas kiekvienam akcininkui pasirašytinai ar išsiųstas registruotu laišku ne vėliau kaip likus 21 dienai iki visuotinio akcininkų susirinkimo dienos. ABĮ 26 str. 2 d. nurodo detalią informaciją, kuri turi būti pateikiama pranešime apie visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą. Tuo tarpu, pavyzdžiui, Anglijos bendrovių įstatymai nenurodo, kokia informacija turi būti pateikiama pranešime apie akcininkų susirinkimą, nustatoma, kad pranešime visuotinis akcininkų susirinkimas turi būti įvardijamas kaip toks.²²

Visuotinis akcininkų susirinkimas gali būti šaukiamas nesilaikant ABĮ nustatytų terminų, jeigu visi akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia balsavimo teisę, su tuo pasirašytinai sutinka.

Iki visuotinio akcininkų susirinkimo likus ne mažiau kaip 10 dienų akcininkams turi būti sudaryta galimybė susipažinti su bendrovės turimais dokumentais, susijusiais su šaukiamu susirinkimu, jo darbotvarke. Jeigu akcininkas pageidauja, bendrovės vadovas ne vėliau kaip per

²⁰ TELFA. Shareholders Rights – A Legal Comparison. London: APCIMS – EASD, 2002. P.21. http://www.apcims.co.uk/media/publications/occasional_papers/Shareholders%20Rights%20-%20Preface.pdf [žiūrėta 2009 08 01]

²¹ Shareholder rights. http://www.norges-bank.no/templates/article___42890.aspx [žiūrėta 2009 08 01]

²² Davies, P. L. Gower & Davies. Principles of Modern Company Law. 7th edition. London: Sweet & Maxwell, 2003. P.357.

3 dienas nuo rašytinio prašymo gavimo visus susirinkimo sprendimų projektus arba, kai sprendimų priimti nereikia, – stebėtojų tarybos, valdybos (jeigu valdyba nesudaroma, – bendrovės vadovo) ir akcininkų paaiškinimus dėl jų pasiūlyto visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkės klausimo, įteikia akcininkui pasirašytinai arba išsiunčia registruotu laišku.

Bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime turi teisę dalyvauti ir balsuoti visi asmenys, susirinkimo dieną esantys bendrovės akcininkais asmeniškai, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis (pavyzdžiui, balsuoti akcininkų susirinkime negalės akcininkas, kurio akcijos nėra visiškai apmokėtos), arba jų įgalioti asmenys, arba asmenys, su kuriais sudaryta balsavimo teisės sutartis. ABĮ 27 str. nustato visuotinio akcininkų susirinkimo kvorumą ir sprendimų priėmimą. Akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 visų balsų. Nustačius, kad kvorumas yra, laikoma, kad jis yra viso susirinkimo metu. Jei kvorumo nėra, visuotinis akcininkų susirinkimas laikomas neįvykusi ir turi būti sušauktas pakartotinis visuotinis akcininkų susirinkimas, kuris turi teisę priimti sprendimus tik pagal neįvykusio susirinkimo darbotvarkę ir kuriam netaikomas kvorumo reikalavimas. Kiekvienas visuotinis akcininkų susirinkimas turi išrinkti susirinkimo pirmininką ir sekretorių. Sekretoriaus galima nerinkti, jei visuotiniame akcininkų susirinkime dalyvauja mažiau kaip 3 akcininkai. Pirmininkas ir sekretorius taip pat nerenkami, kai visi susirinkime dalyvaujantys akcininkai balsavo raštu.

Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas laikomas priimtu, kai už jį gauta daugiau akcininkų balsų negu prieš, jeigu ABĮ 28 str. ar bendrovės įstatai nenustato didesnės daugumos. Bendrovės akcininkų susirinkimas neturi teisės priimti sprendimų darbotvarkėje nepaskelbtais klausimais, išskyrus atvejus, kai jame dalyvauja visi akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia balsavimo teisę, ir nė vienas akcininkas nebalsavo raštu.

Aptarti ABĮ straipsniai rodo, kad įstatymų leidėjas didelį dėmesį skiria bendrovės akcininkų susirinkimo valios formavimo procedūrai. Šios procedūros svarbą galima paaiškinti tuo, kad ABĮ reikalavimų laikymasis sudaro sąlygas kiekvienam bendrovės akcininkui laisvai ir sąmoningai išreikšti savo valią susirinkime svarstomais klausimais. Griežtas procedūros laikymasis sudaro prielaidas tam, kad akcininkų mažuma sąmoningai paklustų akcininkų daugumai (mažumos paklusimas daugumai yra vienas iš pagrindinių bendrovės funkcionavimo principų).²³

Nurodytuose ABĮ 23, 25, 26, 27 str. numatytos procedūros laikymasis yra būtina prielaida tam, kad visuotinio akcininkų susirinkimo išreikšta bendrovės valia, t. y. nutarimas,

²³ LAT nurodo, kad „atskiri akcininkai ar jų grupės gana dažnai turi ir siekia diametraliai priešingų tikslų, šiai problemai išspręsti yra skirtas balsavimo mechanizmas“, t. y. susirinkimo metu nutarimas priimamas, kai už jį gaunama daugiau balsų „už“ negu „prieš“. (LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis c. b. A. N. v. UAB „Antrimeta“, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1; 21.6).

įsigaliojusių. Jeigu nurodyti procedūros reikalavimai yra įvykdyti - nutarimas turi būti įformintas įstatymo nustatyta tvarka.

ABĮ 29 str. „Visuotinio akcininkų susirinkimo protokolas“ įpareigoja visuotinio akcininkų susirinkimo eigą protokoluoti, išskyrus atvejus, kai priimtus sprendimus pasirašo visi bendrovės akcininkai, taip pat kai bendrovėje yra vienas akcininkas. Protokolą privalo pasirašyti visuotinio akcininkų susirinkimo pirmininkas ir sekretorius, kartu gali pasirašyti ir visuotinio akcininkų susirinkimo įgalioti asmenys. Kai susirinkimo sekretorius nerenkamas, protokolą pasirašo susirinkimo pirmininkas. O kai visi dalyvaujantys susirinkime akcininkai balsavo raštu, protokolą pagal gautus balsus surašo ir pasirašo bendrovės vadovas. Įstatymas numato, kad protokolas turi būti surašytas ir pasirašytas ne vėliau kaip per 7 dienas nuo visuotinio akcininkų susirinkimo dienos. ABĮ 29 str. 5 d. įvardina dokumentus, kurie turi būti pridedamai prie visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo. To paties ABĮ str. 7 d. nurodo, kad protokolai ar kiti dokumentai, kuriais įforminami visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai, yra oficialūs dokumentai, kurie saugomi ir tvarkomi Dokumentų ir archyvų įstatymo nustatyta tvarka.

Taigi visais atvejais, visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimai turi būti rašytinės formos.

Kaip jau buvo minėta, įstatymo nustatytos procedūros laikymasis yra būtina sąlyga, kad akcininkų nutarimas įsigaliojusių. Tam tikrais įstatymo nustatytais atvejais, visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas sukels siekiamas teises pasekmes tik tada, kai susirinkimo protokolas įstatymo nustatyta tvarka bus pateiktas Juridinių asmenų registrai, pavyzdžiui, dokumentas, patvirtinantis sprendimą sumažinti bendrovės įstatinį kapitalą, per 10 dienų nuo sprendimo priėmimo turi būti pateiktas juridinių asmenų registro tvarkytojui (ABĮ 52 str. 10 d.). 2003 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1407 dėl juridinių asmenų registro įsteigimo ir juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo²⁴ IV skyriuje „Registro duomenys ir informacija“ nurodoma, kokius akcininkų susirinkimo nutarimus registruoja Juridinių asmenų registras.

1.3. Nutarimų teisinė prigimtis

Iš darbo 1.1. - 1.2. poskyrių seka, kad visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas atspindi įstatymų nustatyta tvarka suformuotos ir išreikštos juridinio asmens - bendrovės - valios turinį. Ši išvada bei aplinkybė, kad teisės subjektų išreikštos valios sukeliama teises pasekmes tiria juridinių faktų doktrina, sudaro prielaidas visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą (toliau darbe yra analizuojami tik tie akcininkų susirinkimų nutarimai, kuriais siekiama sukelti konkrečias teises pasekmes, nors praktikoje gali pasitaikyti ir kitokio pobūdžio nutarimų -

²⁴ Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.

pavyzdžiui, nutarimai, kuriais taisomos faktinės klaidos bendrovės dokumentuose) analizuoti juridinių faktų teorijos pagalba.

Pirmiausia išsiaiškinkime, ar visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas atitinka juridinio fakto sampratą.

Šiuolaikinė mokomoji teisinė literatūra²⁵ išskiria šias juridinio fakto savybes: 1) tai tikrovės reiškinys, 2) civilinės teisės normoje yra numatyti tam tikri apibendrinti tokio reiškinio požymiai, su kurių visumos atsiradimu yra siejami civiliniai teisiniai padariniai.²⁶ Taigi juridiniais faktais civilinėje teisėje laikytinos konkrečios faktinės aplinkybės, kurios dėl teisės normų galios, sukelia civilines teises pasekmes.²⁷

Sutikus su nurodytu juridinio fakto apibūdinimu, kyla klausimas, kas laikoma juridinio fakto civilinėmis teisinėmis pasekmėmis?

Kai kurie autoriai, pavyzdžiui, O. A. Krasavčikov, V. B. Isakov, juridinio fakto sukeliams civilinėms teisinėms pasekmėms priskiria civilinio teisinio santykio atsiradimą, pasikeitimą arba pabaigą, kartu paaiškina, kad juridiniais faktais laikomos tik teisės normoje paminėtos faktinės aplinkybės, kurios betarpiškai įtakoja asmenų teises ir/ar pareigas, o kitas faktines aplinkybes, būtinas civilinių teisių pasekmių atsiradimui, vadina ne juridiniais faktais, o faktinėmis prielaidomis.

Šių laikų mokslininkai, analizuojantys juridinių faktų problematiką, nurodo,²⁸ kad civilinėmis teisinėmis pasekmėmis laikytini bet kokie teisiniai rezultatai, susiję su civilinių teisių santykių atsiradimu, pasikeitimu, pabaiga, jų įgyvendinimu bei gynyba. Tokio požiūrio į juridinius faktus ištakas galima išvelgti XIX amžiaus ir XX amžiaus pradžios vokiečių ir rusų teisininkų darbuose. Pritariame šiai mokslininkų nuomonei, nes priešingu atveju tektų pripažinti, jog reiškiniai, susiję su civilinių teisių santykių įgyvendinimu ir/ar teisių gynimu, neturi jokios teisinės reikšmės.²⁹

²⁵ Mikelėnas V., Mizaras V., Smaliukas A. ir kt./red. Mizaras V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Justitia, 2009. P.42.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Civilinės teisės doktrina nurodo, kad teisių pasekmių atsiradimui reikalingi ne tik juridiniai faktai, bet taip pat ir kitos prielaidos: atitinkama civilinės teisės norma, asmenų subjektiškumas bei tam tikrais atvejais - teisiniai santykiai. Pavyzdžiui, tam, kad kiltų pasekmės iš sutarties pakeitimo yra būtinos šios prielaidos: civilinės teisės norma, leidžianti keisti sutartį, sutarties šalių subjektiškumas bei kilę iš sutarties teisiniai santykiai. Esant šioms prielaidoms, sutarties šalių susitarimas (juridinis faktas) sukelia konkrečias teises pasekmes - pakeičia sutartinius santykius.

²⁸ Рожкова М. А. Юридические факты в гражданском праве. <http://rozhkova-ma.narod.ru> [žiūrėta 2009 06 01]. Белов В. А. Гражданское право. Общая часть. М.: ЮрИнфоР-МГУ, 2002. P.188.

²⁹ Kaip teisiškai reikšmingų, tačiau tiesiogiai nesukeliančių civilinio teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo arba pabaigos, reiškinų pavyzdžius nurodysime: priešpriešinės prievolės šalies neveikimą (toks neveikimas yra teisiškai reikšmingas, nes remdamasi juo, kita šalis įgyja teisę taip pat nevykdyti savo pareigos, bet šis neveikimas nekeičia pačios priešpriešinės prievolės – žr. CK 6.58 str. 1 d.); bendrovė įstatymų nustatyta tvarka nugriauna jai nuosavybės teise priklausantį statinį – šis veiksmas yra teisiškai reikšmingas, nes bendrovė netenka galimybės naudotis, valdyti bei disponuoti statiniu, tačiau nuosavybės teisė išnyks tik tada, kai nuosavybės pasibaigimo faktas bus įregistruotas Nekilnojamojo turto registre.

Atkreiptinas dėmesys, kad civilinių teisinių pasekmių atsiradimas dažnai sietinas ne su pavieniu juridiniu faktu, o su keletu susijusių juridinių faktų sudėtimi.³⁰ Dėl to kyla klausimas, ar kiekvienas į juridinių faktų sudėtį įeinantis juridinis faktas sukelia civilines teises pasekmes? Remdamiesi aukščiau nurodyta mokslininkų nuomone, jog civilines teises pasekmes sukelia bet kurie teisiniai rezultatai, susiję su civilinių teisinių santykių atsiradimu, pasikeitimu, pabaiga, jų įgyvendinimu bei gynyba, manome, kad esant juridinių faktų sudėčiai, visi į ją įeinantys juridiniai faktai laikytini lygiaverčiais juridinių faktų sudėties sukeliama konkrečių civilinių teisinių pasekmių atžvilgiu, t. y. kiekvienas juridinis faktas yra teisiškai reikšmingas, nes bet kurio iš jų nesant, juridinių faktų sudėtis civilinių teisinių pasekmių nesukels.

Juridinių faktų požymių, jų sudėties aptarimas buvo būtinas dėl to, kad dalis visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų savaime tiesiogiai nesukelia civilinių teisinių pasekmių, o tik sudaro prielaidas civilinių teisinių santykių pokyčiams atsirasti. Pavadinkime tokius akcininkų nutarimus „pagalbinio pobūdžio“ nutarimais. Nuo „pagalbinio pobūdžio“ akcininkų nutarimų dažniausiai yra pradedamas tam tikros juridinių faktų grupės (sudėties), kuri sukelia civilines teises pasekmes, formavimas. Pavyzdžiui, visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas padidinti bendrovės įstatinį kapitalą tiesiogiai nesukelia civilinių teisinių pasekmių, nes bendrovės įstatinis kapitalas padidės tik atlikus ABĮ numatytą įstatinio kapitalo didinimo procedūrą bei įregistravus įstatinio kapitalo padidėjimą (naujus bendrovės įstatus) Juridinių asmenų registre. Tačiau toks akcininkų susirinkimo nutarimas yra būtina prielaida bendrovės įstatinio kapitalo didinimui, t. y. toks nutarimas yra teisiškai reikšmingas, nes jo nesant, įstatinio kapitalo didinimas teisinių pasekmių nesukels. Arba kitas pavyzdys, akcininkų susirinkimo nutarimas dėl bendrovės reorganizavimo yra būtinas juridinis faktas reorganizuojant bendrovę, tačiau vien šio fakto nepakanka, kad bendrovė būtų reorganizuota, būtini ir kiti juridiniai faktai, galutinai suformuosiantys juridinių faktų sudėtį, iš kurios ir kils nutarimo teisinės pasekmės.

Be nurodytų akcininkų susirinkimų nutarimų, kurie sudaro prielaidas (ir yra būtini) teisinių pasekmių atsiradimui, išskirtina ir kita dalis akcininkų nutarimų, kurie tiesiogiai sukelia civilines teises pasekmes, pavyzdžiui, visuotiniam akcininkų susirinkimui nutarus išmokėti dividendus, akcininkas įgyja teisę juos gauti; akcininkų susirinkimui nutarus atšaukti akcininkų pirmumo teisę įsigyti konkrečios emisijos bendrovės akcijų – akcininkai neįgyja minėtos teisės ir kt.

Taigi sulyginus išdėstytas juridinių faktų savybes su visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimais, laikytina, kad visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai yra juridiniai faktai, kurie

³⁰ Juridinių faktų sudėties formavimosi laike schemas gali būti įvairios – pavyzdžiui, sudėtį sudarantys juridiniai faktai gali atsirasti vienu metu arba vienas po kito. Įstatymas gali numatyti, kad būtina laikytis tam tikro juridinių faktų eiliškumo, nes priešingu atveju juridinių faktų sudėtis nesukels teisinių pasekmių.

arba tiesiogiai, arba būdami konkrečioje juridinių faktų sudėtyje sukelia civilines teises pasekmes.

Tolimesnė akcininkų susirinkimų nutarimų teisinių savybių analizė sietina su juridinių faktų klasifikacija.

Žymus teisininkas R. von Jeringas mokė,³¹ kad pradinis teisinio tyrimo etapas yra juridinių reiškinių klasifikacija, kurio metu nustatomi tokių reiškinių požymiai. Klasifikacija sudaro prielaidas formuluoti teisės normos taikymo sąlygas, t. y. formuluoti teisės normos hipotezę, kartu klasifikacija palengvina teisės normų suvokimą bei jų taikymą. Dėl to norint iširti, ar yra akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais įstatyminio reglamentavimo trūkumų ir kryptingai aptarti teorinius pagrindus bei LAT praktiką, susijusią su akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimu negaliojančiais, būtina nustatyti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo vietą juridinių faktų klasifikacijoje.

Civilinės teisės doktrina nurodo šiuos juridinių faktų klasifikavimo kriterijus:³²

1) juridinio fakto pasekmės (pagal šį kriterijų faktai skirstomi į teisinius santykius sukuriančius, pakeičiančius, naikinančius faktus);

2) juridinio fakto forma (šio požymio prasme faktai gali būti teigiami ir neigiami);

3) juridinio fakto veikimo pobūdis (priklausomai nuo fakto trukmės faktai būna vienkartiniai ir tęstiniai);

4) juridinio fakto pasekmių sąsajos su subjekto valia pobūdis (remiantis šiuo požymiu faktai skirstomi į juridinius veiksmus (teisėtus ir neteisėtus) ir juridinius įvykius).

Savo ruožtu teisėti juridiniai veiksmai tradiciškai dalijami į juridinius aktus (pastarieji pagal juridinio akto subjekto požymius klasifikuojami į sandorius ir administracinius aktus) ir juridinius poelgius³³ (veiksmus, kuriais subjektas specialiai nesiekia juridinio tikslo).

LAT nutartyse nepateikiamas (ir negali būti pateiktas) visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo vietos juridinių faktų klasifikacijoje pagrindimas, nes tai yra teorinių tyrimų objektas. Deja, Lietuvos mokslinėje literatūroje šis klausimas taip pat nėra analizuojamas.

Mūsų nuomone, yra pagrindas manyti, kad uždarnosios akcinės bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai, kurie sudaro prielaidas civiliniams teisiniams padariniams kilti

³¹ Йеринг Р. Юридическая техника. М.: Статут, 2008. P.18.

³² Pakalniškis V., Kiršienė J., Vitkevičius P. ir kt./red. Pakalniškis V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2004. T.1. P.123-127.

³³ CK 1.63 str. „Sandorių samprata ir rūšys“ komentaro 11 p. nurodoma, kad „juridiniai poelgiai tiesiogiai nesiekiami teisinių padarinių, nors jų sukeliama“. Čia pat daroma išvada, kad tokie poelgiai yra faktiniai veiksmai. (Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. P.159). Ši komentaro autorių išvada kelia abejonių, nes pripažinus, kad požymis, atibojantis faktinius veiksmus nuo juridinių veiksmų, yra tas, kad faktiniai veiksmai nesukelia jokių juridinių padarinių bei konstatavus, kad poelgiai sukelia juridines pasekmes - komentaro autorių išvada neatitinka juridinių faktų klasifikacijos kriterijų.

arba kurie tiesiogiai sukuria, pakeičia arba panaikina civilines teises ir pareigas, laikytini sandoriais.

Norint patikrinti, ar ši pozicija yra teisinga, pirmiausia reikia išsiaiškinti CK 1.63 str. „Sandorių samprata ir rūšys“ 1 d. pateiktą sandorio apibūdinimą. Minėtas CK straipsnis nurodo, kad sandoriais laikomi asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Taigi įstatymų leidėjas nurodo šiuos sandorio požymius: tai yra valinis asmens veiksmas; šio veiksmo tikslas sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas.

Tai, kad įstatymas sandorį apibrėžia kaip asmens veiksmą, reiškia tik vieną – išorinį (objektyvųjį) sandorio, kaip valinio akto, komponentą.³⁴ Veiksmas yra tik asmens vidinės valios (subjektyvaus sandorio komponento) išorinė išraiška.³⁵ Šių laikų užsienio teisininkai (E. Betti, P. Rescigno), analizuodami sandorio sampratą, pažymi,³⁶ kad asmuo, išreikšdamas valią (sudarydamas sandorį), neapsiriboja vien tik savo pageidavimo nurodymu, bet sandorio pagalba nustato, reguliuoja savo socialinius interesus kitų asmenų atžvilgiu. Todėl sandorį sudarantis valinis veiksmas neatsiejamas nuo šio veiksmo subjektyvaus komponento, t. y. nuo veiksmo subjektyvios prasmės, kurią asmuo suteikia pastarajam ir kurią asmuo veiksmo pagalba stengiasi išreikšti. Nurodyta reguliacinė subjektyvios valios prasmė atriboja sandorį nuo kitų valinių veiksmų, t. y. ne kiekvienas valinis veiksmas išreiškia asmens norą reguliuoti savo ir kitų asmenų interesus, pavyzdžiui, nusikaltimas yra valinis veiksmas, tačiau išreiškiama valia nėra reguliacinio pobūdžio, todėl nusikaltimas nėra sandoris. Italų teisininkas M. Talamanca nurodo,³⁷ kad tik todėl, jog juridinis faktas - sandoris - turi reguliacinį pobūdį, galima kalbėti apie sandorio negaliojimą, o kitiems valiniams veiksams (juridiniams poelgiams, deliktams, nusikaltimams ir kt.) negaliojimo samprata netaikoma, jiems taikoma egzistavimo arba neegzistavimo samprata. Dėl to šiuolaikinėje literatūroje³⁸ laikomasi nuomonės, kad bet koks reguliacinis veiksmas, kuriam subjektas suteikia teisinę reguliacinę funkciją, laikytinas sandoriu. Tokių sandorių pavyzdžiais literatūroje nurodomi susitarimai dėl būsimos sutarties formos, ginčų sprendimo tvarkos ir kt. Minimų pavyzdžių atveju, jeigu nebus sudaryta sutartis, iš tokių susitarimų neatsiras nauji teisiniai santykiai (teisės ir pareigos), tačiau susitarimų šalims sudarius sutartį, iš faktų visumos, apimančios šiuos susitarimus bei pačią sutartį, kils šalis saistantys teisiniai santykiai (teisės ir pareigos), dėl šios priežasties minėti susitarimai laikomi sandoriais.

³⁴ Mikelėnas V. Sandorių negaliojimo instituto taikymas teismų praktikoje (1) // Justitia. 2006, Nr. 4(62), P.4.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Cituota pagal: Тузов Д. О. Теория недействительности сделок. Опыт Российского права в контексте Европейской правовой традиции. М.: Издательство Статут, 2007. P.12.

³⁷ Ten pat, P.17.

³⁸ Рожкова М. А. Юридические факты в гражданском праве. <http://rozhkova-ma.narod.ru> [žiūrėta 2009 06 01]. Тузов Д. О. Теория недействительности сделок. Опыт Российского права в контексте Европейской правовой традиции. М.: Издательство Статут, 2006. P.16.

Remdamiesi aukščiau nurodytais argumentais, pritariame teisinėje literatūroje išsakomai nuomonei,³⁹ kad sandorio apibūdinimas kaip veiksmo, kuriuo siekiama sukelti teises pasekmes, nereiškia, kad tam tikrais atvejais pavienio sandorio pakanka tam, kad įvyktų pokyčiai teisiųjų santykių srityje (tiesiogiai būtų sukuriamos, pakeičiamos arba panaikinamos civilinės teisės ir pareigos), taip pat tai nereiškia, kad sandorio šalys vien sandorio fakto pagalba siekia sukelti tokius pokyčius. Manytina, kad šie pokyčius teisiųjų santykių srityje valia, sudarant sandorį, yra nukreipta ne tik tada, kai šalys sandoryje nurodo, jog jos tiesiogiai kuria, pakeičia ar panaikina teisinius santykius, bet taip pat ir tuomet, kai šalys nurodo, jog sudarydamos sandorį siekia aplinkybių, sudarančių prielaidas pokyčiams (civilinėms teisėms ir pareigoms atsirasti, pasikeisti ar pasibaigti, taip yra mūsų jau minėtų „pagalbinio pobūdžio“ akcininkų nutarimų atveju) teisiniuose santykiuose atsirasti.

Sulyginus įstatyminių sandorio apibrėžimą ir mokslininkų nuomonę dėl sandorių požymių iš vienos pusės, su akcininkų susirinkimų nutarimų, kuriais siekiama tiesiogiai sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas (arba sudaryti prielaidas pokyčiams teisiniuose santykiuose atsirasti, kaip mūsų nurodytų „pagalbinio pobūdžio“ nutarimų atveju), savybėmis iš kitos pusės, darytina išvada, jog akcininkų susirinkimų nutarimų, kurie daro įtaką civiliniams teisiniams santykiams (tokiems santykiams, be kita ko, priskirtini bendrovės organus ir pačią bendrovę siejantys santykiai⁴⁰), požymiai atitinka įstatyme ir doktrinoje pateikiamus sandorio požymius, todėl tokie visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimai laikytini sandoriais.

Remdamiesi CK 1.63 str. 3 d., kuri nurodo, jog vienašaliu laikomas sandoris, kuriam sudaryti būtina ir pakanka vienos šalies valios (mūsų aptariamam atveju – bendrovės valios, kurią

³⁹XX amžiaus pradžios rusų teisininkas J. Gambarov pažymi, kad sandoris kaip asmens valios išraiška, nukreipta į teises pasekmes, neturėtų būti suprantamas ta prasme, kad teisinės pasekmės sietinos tik su sandorio šalių valia, nes toks suvokimas turi žemiau nurodytus trūkumus:

1) tokiam sandorio suvokimui neatitiktų sandoriai su atidedamąja sąlyga (šiuo atveju pasekmės sukelti vien šalių valios nepakanka, nes yra būtinas sąlygos atsiradimas), taip pat realiniai sandoriai (sukelia pasekmes tik tada, kai sandorio sudarymas lydima realiais veiksmais – pavyzdžiui, turto perdavimu);

2) juridinės pasekmės kyla iš asmens valios tik tada, kai ji yra apjungiama kartu su šia valią lydinčiomis aplinkybėmis, kurios sietinos su įstatymo reikalavimais, pavyzdžiui, daikto pirkimo - pardavimo sutarties atveju yra būtina, kad parduodamas daiktas egzistuotų. (Гамбаров Ю. С. Гражданское право. Общая часть. <http://civil.consultant.ru/reprint/books/160> [žiūrėta 2009 04 04]).

Rusų teisininkas M. Agarkov 1946 m. straipsnyje (Агарков М. Понятие сделки по советскому гражданскому праву // Советское государство и право. 1946, № 3, 4) aptardamas sandorio savybes, pateikia XIX amžiaus vokiečių civilisto F. Regelsberger nuomonę. F. Regelsberger teigia, kad dauguma sandorių yra tiesiogiai nukreipti į tai, kad sukurti, pakeisti ar užbaigti teisinius santykius. Tačiau tokie sandoriai, kaip įgaliojimo išdavimas ar atšaukimas, sutikimas įforminti sandorį (pavyzdžiui, pas notarą) ir tam tikri kiti sandoriai tiesiogiai nesukuria, nepakeičia ir neužbaigia teisiųjų santykių. Tačiau šie veiksmai laikytini sandoriais, nes jiems galioja tos pačios taisyklės kaip ir sandoriams.

⁴⁰Bendrovės ir jos kolegialių organų santykiai yra organizaciniai (santykiai, kurie reiškiasi kaip turtinių arba asmeninių neturtinių santykių atsiradimo prielaida arba sudarantys prielaidas turtinių ir asmeninių neturtinių santykių įgyvendinimui) ir visada yra susiję su bendrovės ūkinės veiklos vykdymu, t. y. su bendrovės ir akcininkų turtiniais interesais, todėl visuomet turi ne tik organizacinį, bet kartu ir turtinį pobūdį. (Visuomeniniai santykiai. Straipsnis iš Vikipedijos, laisvosios enciklopedijos. http://lt.wikipedia.org/wiki/Visuomeniniai_santykiai [žiūrėta 2009 08 10]).

išreiškia visuotinis akcininkų susirinkimas, balsuodamas darbotvarkėje numatytais klausimais ir priimdamas nutarimą), taip pat tuo, jog visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas gali sukurti pareigas tik pačiai bendrovei, manome, kad visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas yra bendrovės vienašalis sandoris. Pavyzdžiui, akcininkų susirinkimas nutaria pakeisti bendrovės įstatus, nustatydamas naują juridinio asmens buveinę – tokiu nutarimu bendrovė įsipareigoja persikelti į naujas patalpas; iš akcininkų susirinkimo nutarimo skirti naują bendrovės vadovą kyla bendrovės įsipareigojimas nutraukti darbo sutartį su buvusiu vadovu ir įsipareigojimas sudaryti darbo sutartį su kitu vadovu; akcininkų susirinkimo nutarimu sumažinti bendrovės įstatinį kapitalą bendrovė įsipareigoja atlikti veiksmus, susijusius su bendrovės kapitalo mažinimu; akcininkų susirinkimo nutarimas paskirti bendrovės likvidatorių taip pat yra atitinkamas bendrovės įsipareigojimas; analogiškai yra ir su kitų akcininkų susirinkimo kompetencijai priskirtų klausimų išsprendimu nutarimais – iš nutarimų pareigos kyla tik pačiai bendrovei (jos organų asmenyje).

Pastebėtina, kad mūsų išvada dėl akcininkų nutarimo kaip bendrovės vienašalio sandorio atitinka CK 1.63 str. „Sandorių samprata ir rūšys“ 4 d. nuostatą, kad kitiems asmenims iš vienašalio sandorio pareigos atsiranda tik įstatymų nustatytais atvejais arba kai tie asmenys sutinka. Šią CK nuostatą iliustruosime tokiu pavyzdžiui: akcininkų susirinkimas išrenka audito įmonę bendrovės metinių finansinių ataskaitų auditui sudaryti ir nustato audito paslaugų apmokėjimo sąlygas, iš tokio nutarimo bendrovei kyla pareiga pasiūlyti nurodytas sąlygas audito įmonei (šias pareigas vykdydamas savo darbo funkcijas įgyvendina bendrovės vadovas), tuo tarpu audito įmonei pareigos (kartu ir teisės) atsiranda tik jai laisva valia pasirašius atitinkamą sutartį.

Mūsų pateiktai akcininkų susirinkimo nutarimo kaip sandorio sampratai priešpastatyti galima šias alternatyvas:

- 1) pripažinti, kad nėra juridinių faktų klasifikacijos, apimančios visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus, sukeliančius civilines teises pasekmes;
- 2) sukurti naują arba papildyti esamą juridinių faktų klasifikaciją;
- 3) atsisakyti klasifikacijos taisyklės, reikalaujančios objektus klasifikuoti pagal vieningą požymį. M. Foucault pateikia klasifikacijos, kurioje nesilaikoma vieningo klasifikacijos objekto požymio taisyklės, pavyzdį:⁴¹ nurodomoje klasifikacijoje gyvūnai skirstomi į a) priklausančius Imperatoriui, b) balzamuotus, c) prijaukintus, d) kiaulių jauniklius, e) sirenas, f) pasakiškus, g) benamius šunis ir t. t.

⁴¹ Foucault M. Les mots et les choses. Une archeologie des sciences humaines. Paris: Gallimard, 1966. (Rusų vertimas: Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. М: А-сэд., 1994. P.28).

Visos nurodytos alternatyvos, mūsų požiūriu, yra nepriimtinos: dėl šiame ir ankstesniuose darbo poskyriuose pateiktų argumentų laikytina, jog akcininkų susirinkimo nutarimas, kuriuo siekiama sukelti konkrečias civilines pasekmes turi visus sandorio požymius, todėl mūsų nurodyta pirmoji alternatyva nepriimtina; nustatius, kad nėra kliūčių naudotis esama juridinių faktų klasifikacija, naujos teisinių aktų, sukeliančių civilines teises pasekmes, klasifikacijos sukūrimas ar jos papildymas neturi nei teorinių, nei praktinių priešasčių,⁴² todėl nepriimtina ir antroji iš nurodytų alternatyvų; trečioji alternatyva yra netinkama, nes neatitinka mokslo metodologijos.

Taigi remdamiesi šiame poskyryje nurodytais argumentais manome, kad akcininkų susirinkimo nutarimai, kuriais siekiama civilinių teisinių padarinių, atitinka sandorio sampratą.

Mūsų pasiūlytai akcininkų susirinkimo nutarimo kaip bendrovės vienašalio sandorio sampratai kaip kontrargumentą būtų galima nurodyti teiginius, jog visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas yra akcininkų daugiašalis sandoris arba akcininkų vienašalis sandoris. Manome, kad tokios akcininkų susirinkimo nutarimo sampratos yra klaidingos dėl šių priešasčių:

1) dviejų ar daugiau asmenų sandoris laikomas sudarytu tik tada, kai visi sandorio dalyviai sutinka su sandorio turiniu, tuo tarpu akcininkų nutarimai gali būti priimami nesant vieningos akcininkų nuomonės, nutarimo priėmimui užtenka balsų daugumos;

2) daugiašaliame sandoryje šalių valios pareiškimai nėra priešpriešiniai, tokio sandorio dalyvis yra savarankiška sandorio šalis, turinti teises bei pareigas kitiems sandorio dalyviams. Nesant daugiašalio sandorio dalyvių valios sutapimo - sandoris nebus sudarytas. Ankstesniuose darbo poskyriuose nurodėme, kad kiekvienas bendrovės akcininkas balsuodamas gali siekti skirtingo rezultato, o nutarimas bus priimtas nepaisant to, ar yra absoliutus akcininkų valios sutapimas, nes nutarimo priėmimui užtenka įstatyme numatytos balsų daugumos. Be to, akcininkai, priimdami nutarimą, patys asmeniškai juo kitų bendrovės akcininkų atžvilgiu neįsipareigoja;

3) vienašalį sandorį gali sudaryti ne vienas, bet ir daugiau sandorio dalyvių, jeigu jie turi vienerūšį tikslą. Jau buvome nurodę, kad bendrovės akcininkų mažuma, priimant nutarimą, paklūsta akcininkų daugumai, t. y. smulkiojo akcininko valia gali būti ignoruojama, nesvarbu, ko siekia smulkusis akcininkas, nes net jeigu jo siekis nesutampa su daugumos akcininkų nuomone, nutarimas vis tiek bus priimtas. Taigi tokiu atveju smulkiojo akcininko valia priimant nutarimą yra „eliminuojama“ (jeigu ji nesutampa su akcininkų daugumos valia), nes nėra galimybės jo siekiamo priešpriešinio tikslo suderinti su kitų akcininkų reiškiamą valia. Dėl šios priežasties nutarimas negali būti laikomas akcininkų vienašaliu sandoriu, nes tada kiekvienas bendrovės

⁴² Visuotinai pripažįstamas Okamo principas nurodo, jog kuriant bet kokio reiškinio paaiškinimą, reikia naudoti kuo mažiau prielaidų ir atmesti visa tai, kas kelia daugiau nežinomų klausimų negu duoda aiškumo.

akcininkas, kaip akcininkų vienašalio sandorio dalyvis, privalėtų išreikšti tapačią kitų akcininkų valiai savo valią, o taip nesant reikštų, kad nutarimas negali būti priimtas;

4) bendrovės akcininkai, visuotinio akcininkų susirinkimo metu balsuodami išreiškia bendrovės valią ir priimdami nutarimą – priima jį bendrovės vardu, nutarimas visada įpareigoja pačią bendrovę (tokius įpareigojimus vykdo bendrovės organai).

Galima sukurti situaciją, kai akcininkų susirinkimo nutarimas ar jo dalis sietina ne su civiliniais, o su kitų teisės šakų santykiais, pavyzdžiui, darbo santykiais su bendrovės vadovu, kai akcininkai nutaria pakeisti darbo sutarties su bendrovės vadovu sąlygas. Pastebėtina, kad darbo teisiniai santykiai skiriasi nuo civilinių teisinių santykių: darbo teisei būdingas subjektų pavaldumas, darbuotojo privalomas paklusimas vidaus darbo taisyklėms, tęstinis darbo procesas nėra siejamas su konkrečiu rezultatu ir kt., tuo tarpu civilinei teisei būdinga subjektų lygybė, autonomiškumas, dispozityvus reglamentavimo metodas ir kt. Be to, CK 1.1. str. 3 d. nustato, kad darbo santykius reglamentuoja specialūs įstatymai, CK nuostatos darbo santykiams taikomos tik subsidiariai, nes skiriasi darbo ir civilinių teisinių santykių objektai.

Mūsų nuomone, tokie akcininkų nutarimai nelaikytini sandoriais, o CK 1.63 str. „Sandorių samprata ir rūšys“ 1 d. jų neapima.

Panagrinėkime mūsų nurodytą akcininkų nutarimo, kuriuo nutariama pakeisti darbo sutarties su bendrovės vadovu sąlygas, pavyzdį. Lietuvos Respublikos darbo kodekso⁴³ 34 str. numato pagrindus (įskaitant ir darbo sutarties pakeitimą), kuriems esant atsiranda, pasikeičia, baigiasi darbo teisės ir pareigos. Taigi mūsų minimas pavyzdys dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo, kuriuo nusprendžiama pakeisti darbo sutarties su bendrovės vadovu sąlygas, sukels ne civilines, o darbo teises ir pareigas, todėl, manome, kad būtų klaidinga tokį akcininkų nutarimą priskirti juridiniam faktui - sandoriui, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti civilines teises ir pareigas (žr. CK 1.63 str. 1 d.).

Pateiksime dar vieną pavyzdį: visuotinis akcininkų susirinkimas, tvirtindamas bendrovės metinių finansinių ataskaitų rinkinį, atskiru nutarimu patvirtina bendrovės pelno (nuostolių) ataskaitą. Pelno (nuostolių) ataskaitos pagrindu pildoma bendrovės metinė pelno mokesčio deklaracija, kuri kartu su akcininkų susirinkimo patvirtintu finansinių ataskaitų rinkiniu teikiama Valstybinei mokesčių inspekcijai.⁴⁴ Bendrovė pelno mokesčių moka pagal metinės pelno mokesčio deklaracijos duomenis. Taigi visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas, kuriuo patvirtinama bendrovės pelno (nuostolių) ataskaita, kartu su pelno mokesčio deklaracija, bendrovei sukelia mokesstinę prievolę – sumokėti juridinio asmens pelno mokesčių.

⁴³ Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.

Darytina išvada, kad toks nutarimas sukelia ne civilines, o mokesčių teisės, kuri yra viešosios teisės šaka, nustatomą pareigą.

Mūsų nuomone, aukščiau nurodyto pobūdžio nutarimų tyrimas priskirtinas bendrosios teisės teorijos ir atitinkamų teisės šakų doktrinoms. Bendrojoje teisės teorijoje valingi veiksmai, sukeliantys teises pasekmes dėl to, kad šių veiksmų subjektai, veikdami įstatymo nustatytos kompetencijos ribose, tiesiogiai išreiškia atitinkamą teisinę valią yra vadinami juridiniais aktais.⁴⁵ O juridiniai aktai, kuriuos priima vienas asmuo ar išvien veikianti asmenų grupė yra vadinami vienašaliais aktais.⁴⁶

Sulyginus vienašalių aktų ir akcininkų susirinkimo nutarimų, kuriais siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti ne civilines, o kitų teisės šakų nustatomas teises ir pareigas, darytina išvada, kad tokio pobūdžio nutarimai turi bendrojoje teisės teorijoje išskiriamus vienašalių juridinių aktų požymius.

Kaip jau buvo minėta, LAT nutartyse nepateikia savo nuomonės dėl visuotinio akcininkų susirinkimo vietos juridinių faktų klasifikacijoje. Tačiau pastebėtina, kad LAT, nagrinėdamas ieškovo Z. V. ieškinį atsakovams UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S. ir sprenddamas, ar galima pripažinti negaliojančiu visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą išrinkti bendrovės valdybos nari, kai bendrovės akcininkų valia nebuvo įforminta visuotinio akcininkų susirinkimo protokolu, pasisakė dėl akcininkų nutarimo rašytinės formos nesilaikymo pasekmių. Teismas, be kita ko, nutartyje konstatavo, kad „bendrovės akcininkai priima sprendimus, kurie yra vertinami kaip bendrovės savininkų sprendimai ir turi būti priimami visuotiniame akcininkų susirinkime, o įforminami surašant visuotinio akcininkų susirinkimo protokolą. Tai reiškia, kad įstatymas nustato akcijų savininkų sprendimo įforminimą paprasta rašytine forma. Jeigu nesilaikoma sandorio paprastos rašytinės formos, tai sandoris negalioja, jeigu tokia pasekmė yra įsakmiai nurodyta įstatyme (CK 1.93 str. 1 d.). ABĮ 24 str. 8 d. yra nuostata, kad ginčus dėl visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo ar protokolo dalių negaliojimo sprendžia teismas. Minėta norma nenustato, kad protokolo nesurašymas ar nepasirašymas daro negaliojančią akcijų savininkų sprendimą. Tai reiškia, kad ABĮ nevertina kaip negaliojančio akcijų savininko sprendimo, kuris buvo priimtas visuotiniame akcininkų susirinkime, bet liko neįformintas ar buvo atsisakyta jį įforminti įstatymo nustatyta tvarka. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas dėl valdybos nario išrinkimo negali būti vertinamas negaliojančiu dėl to, kad jis liko neįformintas visuotinio akcininkų susirinkimo protokolu. <...>

⁴⁵ Сандевуар П. Введение в право. М.: ИнтраТЭК-Р, 1994. P.75. Analogišką juridinių faktų klasifikaciją nurodo P. Leonas. (Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. Vilnius: Pozicija, 1995. P.154-155).

⁴⁶ Ten pat.

Teisinės neįforminimo pasekmės yra kitos – visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo faktas negali būti įrodinėjamas liudytojų parodymais (CK 1.93 str. 2 d.).⁴⁷

Dėl aptariamoje nutartyje pateiktų LAT išvadų pastebėtina, kad:

1) LAT paminėtas CK 1.93 str. „Sandorio negaliojimas dėl įstatymų reikalaujamos sandorio formos nesilaikymo“ yra susijęs su juridinių faktų - sandorių - įstatymo nustatytos privalomos formos nesilaikymo padariniais;

2) LAT nepasisakė, ar CK 1.93 str. nuostatomis vadovavosi todėl, kad pripažįsta, jog visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas laikytinas sandoriu, ar dėl to, jog taikė įstatymo analogiją (CK 1.8 str. „Įstatymo ir teisės analogija“ 1 d. numato, kad civilinės teisės normų nesureglamentuotiems civiliniams santykiams taikomi panašius santykius reglamentuojantys civiliniai įstatymai).

Vis dėlto, LAT nutartyje nesant tiesioginės nuorodos į CK 1.8 str., manytina, kad LAT aptartoje nutartyje pripažino visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą esant sandoriu, kuriam turi būti taikomas sandorio paprastos rašytinės formos reikalavimas, o akcininkų susirinkimo nutarimui dėl valdybos nario išrinkimo taikė sandorių negaliojimo nuostatas.

⁴⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis c. b. Z. V. v. UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S., Nr. 3K-3-644/2006, kat. 27.3.2.1; 28(S).

2. VISUOTINIŲ AKCININKŲ SUSIRINKIMŲ NUTARIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PAGRINDAI

Nustatę, kad visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimai yra juridiniai faktai, šiame skyriuje panaudosime juridinių faktų teorijos išvadas dėl aplinkybių, kurioms esant, juridiniai faktai nesukelia teisinių pasekmių arba sukeltos teisinės pasekmės gali būti teismo panaikintos. Šiame skyriuje taip pat pateikiama Lietuvos įstatymuose numatytų akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų istorinė kaita, aptariami LAT bylose nustatyti akcininkų susirinkimo nutarimų negaliojimo pagrindai bei pateikiamas užsienio valstybių įstatymuose įtvirtintas visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų skirstymas į niekinius ir nuginčijamus.

2.1. Nutarimų trūkumai

Mūsų manymu, prieš aptariant akcininkų susirinkimo nutarimų negaliojimo pagrindus, tikslinga trumpai pateikti juridinių faktų defektų (trūkumų) teorijos rezultatus.⁴⁸

Juridinių faktų defektų teorija teigia, kad faktinės aplinkybės gali neatitikti teisės normos reikalavimų ta prasme, kad:

1) faktinių aplinkybių sudėtyje⁴⁹ nėra teisės normoje numatyto elemento (pavyzdžiui, nėra ABĮ numatyto pranešimo akcininkams apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą) arba

2) faktinių aplinkybių sudėties elemento savybės neatitinka požymių, nurodytų teisės normoje (pavyzdžiui, skelbime laikraštyje apie įvyksiantį visuotinį akcininkų susirinkimą yra nurodyta ne visa įstatymo nustatyta būtina pateikti informacija).

Privalomo elemento faktinių aplinkybių sudėtyje nebuvimas reiškia, kad nėra teisės normoje numatytos sudėties, t. y. faktinės aplinkybės nelaikytinos juridinėmis, o kai faktinių aplinkybių sudėties savybė neatitinka teisės normos reikalavimų - juridinis faktas laikomas defektiniu.

Iš romėnų teisės yra kilęs požiūris,⁵⁰ kad defektinio juridinio fakto situacija skiriasi nuo situacijos, kai faktinių aplinkybių sudėtis neturi reikalaujamo elemento. Laikoma, jog jei faktinių aplinkybių savybės nukrypsta nuo teisės normos reikalavimų, tokios faktinės aplinkybės sukelia teisės normoje nurodytas juridines pasekmes, tačiau teismas gali nurodytas pasekmes panaikinti (pavyzdžiui, nuginčijamas sandoris galioja tol, kol teismo keliu bus pripažintas negaliojančiu). Nesant atitinkamo ieškinio, atsisakius ieškinio arba praleidus ieškinio senaties terminą, defektinio juridinio fakto teisinės pasekmės galios.

⁴⁸ Рожкова М. Юридические факты в гражданском праве. <http://rozhkova-ma.narod.ru> [žiūrėta 2009 06 01]

⁴⁹ Kalbame apie pavienio juridinio fakto teisiškai reikšmingus elementus.

⁵⁰ Cituota pagal: Гримм Д. Лекции по догме римского права. М: Зерцало, 2003. Р.89-94.

Kitaip yra tada, kai faktinių aplinkybių sudėtis neturi teisės normos nustatytų būtinų elementų arba jų elementai prieštarauja teisės normos reikalavimams - tokios faktinės aplinkybės laikytinos teisės pažeidimais,⁵¹ sukeliančiais teisės pažeidimų pasekmes (pavyzdžiui, akcininko, turinčio kontrolinį akcijų paketą, nemotyvuotas ir darantis žalą bendrovei balsavimas prieš kitų akcininkų pasiūlymus, laikytinas ne defektiniu faktu, o teisės pažeidimu).

Nors visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas, kuris nepažeidžia tiesioginių įstatymo draudimų, pripažintinas leistinu juridiniu faktu, tai neužkerta galimybės ginčo teiseną pripažinti jį negaliojančiu (jeigu šio nutarimo turinys arba priėmimo procedūra neatitinka įstatymų nuostatų). Defektinio akcininkų nutarimo pripažinimas negaliojančiu nereiškia, kad šis nutarimas tampa teisės pažeidimu. Teismas, konstatuodamas nutarimo defektus, pripažįsta, kad panaikina šio nutarimo juridinę galią. Tokiu būdu nuo ieškinio dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais pateikimo momento iki bylos išspendimo, šis nutarimas laikytinas normaliu juridiniu faktu. Pastebėtina, kad tokio pobūdžio nutarimas atitinka civilinės teisės doktrinoje pateikiamo nuginčijamo sandorio sampratą.⁵² Įdomu tai, kad CK 1.79 str. „Nuginčijamo sandorio patvirtinimas“ 1 d. nuostatos taikymas akcininkų susirinkimo nutarimams, suteikia akcininkams galimybę „ištaisyti“ akcininkų susirinkimo nutarimų trūkumus, sušaukiant naują susirinkimą ir suteikiant akcininkui, kurio teisės buvo pažeistos ankstesnio susirinkimo nutarimu, galimybę pakartotinai balsuoti ginčytiniais klausimais.⁵³

Aptariant visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimus, kurie buvo priimti nesilaikant įstatymo nustatytų tiesioginių draudimų,⁵⁴ t. y. panaudojant uždraustus veiksmus ir/ar veiksmus, kurių turinys atitinka nurodytus draudimus, konstatuotina, kad įstatymas tokius veiksmus draudžia tiesiogiai, todėl tokie akcininkų nutarimai negalioja nepaisant to, yra ar ne teismo sprendimas pripažinti juos negaliojančiais.

Mūsų manymu, išdėstytos juridinių faktų defektų teorijos išvados leidžia teigti, kad akcininkų susirinkimo nutarimai gali būti skirstomi į niekinius ir nuginčijamus.

⁵¹ Terminas „teisės pažeidimas“ čia panaudotas plačiąja šio termino prasme, t. y. jis suprantamas kaip neatitinkantis teisės normų reikalavimų ir/ar teisės principų veiksmas. Šis veiksmas nebūtinai sietinas su konkrečios subjektinės teisės pažeidimu bei žala, todėl neturėtų būti tapatinamas su „delikto“ sąvoka.

⁵² Esant nuginčijamam sandoriui, įstatymų leidėjas nurodo, kad toks sandoris teismo gali būti pripažintas negaliojančiu. Analogiška formuluotė panaudota CK 2.82 str. „Juridinių asmenų organų kompetencija ir funkcijos“ 4 d. – juridinio asmens organų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais.

⁵³ Profesorius L. Čanturija nurodo, kad Vokietijoje galioja tokia nuostata: jeigu pagal įstatymo reikalavimus sušauktas ir įvykęs pakartotinis akcininkų susirinkimas patvirtina ankstesnio ydingo (dėl sušaukimo tvarkos ar balsavimo tvarkos pažeidimų) susirinkimo nutarimą, akcininkas praranda teisę reikšti ieškinį dėl pastarojo pripažinimo negaliojančiu. (Чантурия Л. Ограничение прав акционеров в международной практике. <http://www.cac-civillaw.org/publikationen/chanturia.limited-rights.ru.rtf> [žiūrėta 2009 06 11]).

⁵⁴ Kalbame apie draudimus, kuriuos tiesiogiai nustato įstatymai, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 208 str. „Skolininko nesąžiningumas“, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50° str. „Kreditorių teisių pažeidimas“, prie tiesiogiai nustatytų draudimų priskirtina ir teismo pritaikyta laikinoji apsaugos priemonė – draudimas visuotiniam akcininkų susirinkimui priimti nutarimą tam tikru klausimu.

Šiame poskyryje nurodyti argumentai, mūsų nuomone, leidžia sandorių negaliojimo nuostatas *mutatis mutandis* taikytini ir akcininkų susirinkimo nutarimų, atitinkančių sandorio sampratą, negaliojimui (niekinių ir nugincijamų sandorių bei tai neprieštarauja pateiktai juridinių faktų negaliojimo sistemai). Taigi manome, kad akcininkų susirinkimo nutarimams su tam tikromis išlygomis galima taikyti CK nurodytus sandorių negaliojimo pagrindus (kartu pateiksime ir teorinius pavyzdžius, norėdami iliustruoti situaciją, kada akcininkų nutarimui galėtų būti taikomas atitinkamas sandorio negaliojimo pagrindas):

1) CK 1.80 str. „Imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujančio sandorio negaliojimas“, pavyzdžiui, priimamas nutarimas, ignoruojant įstatymo nustatytą susirinkimo kvorumo reikalavimą, arba priimamas nutarimas, viršijant akcininkų susirinkimo kompetenciją (nutariama dėl klausimo, kuris pagal bendrovės įstatus priskirtas išimtinai bendrovės vadovo žiniai), arba akcininkų susirinkimas patvirtina bendrovės įstatų pakeitimus, kurie prieštarauja ABĮ;

2) CK 1.81 str. „Viešajai tvarkai ir gerai moralei prieštaraujančio sandorio negaliojimas“, pavyzdžiui, akcininkų susirinkimas priima nutarimą, pažeisdamas teismo pritaikytą laikinąją apsaugos priemonę – draudimą priimti sprendimą tam tikru klausimu, arba akcininkų nutarimas, kuriuo pritariama akivaizdžiai niekinei bendrovės sutarčiai;

3) CK 1.86 str. „Tariamąjį sandorio negaliojimas“, pavyzdžiui, akcininkų susirinkimas pritaria tariamai bendrovės sutarčiai (kai bendrovės įstatuose numatyta, kad bendrovės vadovas privalo gauti akcininkų sutikimą, sudarant atitinkamą sutartį);

4) CK 1.87 str. „Apsimestinio sandorio negaliojimas“, pavyzdžiui, akcininkų susirinkimas nutaria pritari tiurto pirkimo – pardavimo sutarčiai ir nurodo netikrą turto pardavimo kainą, siekiant sumažinti mokėtinus mokesčius ir gauti asmeninės naudos, nes mainais iš turto pirkėjo akcininkai gaus neteisėtą atlygį;

5) CK 1.90 str. „Dėl suklydimo sudaryto sandorio pripažinimas negaliojančiu“, pavyzdžiui, akcininkų susirinkimas, suklaidintas bendrovės vadovo pateikta neteisinga informacija, nutaria dėl bendrovės reorganizavimo arba likvidavimo;

6) CK 1.93 str. „Sandorio negaliojimas dėl įstatymų reikalaujamos sandorio formos nesilaikymo“, pavyzdžiui, akcininkų susirinkimo nutarimas neįforminamas protokolu.

Šiame darbo poskyryje pateikta visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų, pažeidžiančių įstatymų nustatytus reikalavimus, skirstymo į niekinius ir nugincijamus galimybė yra grindžiama juridinių faktų doktrinos nuostatomis bei teismų praktikos poreikiais. Tačiau kaip ydingų akcininkų susirinkimų nutarimų klausimas yra reglamentuotas užsienio valstybėse?

Prancūzijos komercinio kodekso⁵⁵ L. 225-121 str. nurodyta, kad akcininkų susirinkimo nutarimas, priimtas pažeidžiant komercinio kodekso reikalavimus, nustatančius išimtinę akcininkų susirinkimo kompetenciją, susirinkimo darbotvarkės parengimą ir papildymą, susirinkimo kvorumą, susirinkime dalyvaujančių akcininkų registravimą, laikomas niekiniu ir negalioja, o kiti akcininkų susirinkimo nutarimo trūkumai (akcininko teisės susipažinti su visuotinio akcininkų susirinkimo dokumentais ar bendrovės akcininkų sąrašu, taip pat šių teisių įgyvendinimo tvarkos pažeidimai) gali būti pagrindu ginčyti akcininkų susirinkimo nutarimą, tačiau toks nutarimas laikomas galiojančiu iki jo panaikinimo.

Šveicarijos civilinio kodekso⁵⁶ 706 str. ir 706 b str. akcininkų susirinkimo nutarimus taip pat skirsto į niekinius ir nugincijamus. Teisė nugincyti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą suteikiama bendrovės valdybai ir akcininkams, jeigu nutarimas yra priimtas pažeidžiant bendrovės įstatus arba įstatymo reikalavimus. Akcininkų susirinkimo nutarimai laikomi niekiniais, jei jie panaikina ar apriboja akcininko teisę dalyvauti susirinkime, pažeidžia kitas įstatymo nustatytas akcininkų teises, daro žalą bendrovei arba pažeidžia bendrovės veiklos tikslus.

Taip pat ir Vokietijos akcinių bendrovių įstatymo⁵⁷ 241 str., 243 str. nustato pagrindus, kuriems esant akcininkų susirinkimo nutarimai laikomi niekiniais arba nugincijamais. 241 str. nurodo, jog visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas laikomas niekiniu, jei nutarimas buvo priimtas pažeidžiant įstatymo nustatytą susirinkimo sušaukimo tvarką arba pranešimo apie susirinkimą turinys neatitinka įstatymo reikalavimų, yra įstatymo nustatytų protokolo surašymo tvarkos pažeidimų, nutarimas prieštarauja bendrovės veiklos tikslams ar pažeidžia taisykles, kuriomis siekiama apsaugoti bendrovės kreditorių interesus ar viešąją tvarką, nutarimo turinys prieštarauja gerai moralei. Tuo tarpu 243 str. nurodo, kad akcininkų susirinkimo nutarimas gali būti nugincytas pareiškiant ieškinį, esant kitiems nei 241 str. nurodytiems įstatymo pažeidimams, taip pat jei nutarimas prieštarauja bendrovės įstatams.

Taigi mūsų pasiūlytas ydingų visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų skirstymas į niekinius ir nugincijamus gali būti grindžiamas ne tik teoriniais samprotavimais, bet ir užsienio valstybių patirtimi.

2.2. Įstatyme numatyti nutarimų negaliojimo pagrindai

Įstatymų leidėjo požiūris į visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų negaliojimo pagrindus nuo ABĮ priėmimo keitėsi keletą kartų.

⁵⁵ Raworth P. The French Commercial Code in English. New York: Oxford University Press, 2008. P.147.

⁵⁶ Šveicarijos civilinis kodeksas. Schweizerische Zivilgesetzbuch, ZGB.
<http://www.admin.ch/ch/f/rs/220/index3.html> [žiūrėta 2009 10 10]

⁵⁷ Vokietijos akcinių bendrovių įstatymas. Aktengesetz (AktG). http://www.bundesrecht.juris.de/aktg/_243.html [žiūrėta 2009 10 10]

Iki 1994 m. liepos 20 d. galiojusi ABĮ 22 str. „Visuotinio susirinkimo nutarimų negaliojimas“ 1 d. numatė, kad visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai galėjo būti teismine tvarka pripažinti negaliojančiais akcininkų, valdybos, stebėtojų tarybos narių ir bendrovės administracijos vadovo pareiškimu, jeigu:

1) klausimas, dėl kurio buvo priimtas nutarimas, įstatymo nustatyta tvarka nebuvo įtrauktas į susirinkimo dienotvarkę;

2) įstatymų numatytais atvejais susirinkimo nutarimas nebuvo įregistruotas registre;

3) buvo pažeista susirinkimo sušaukimo tvarka, nustatyta ABĮ 20 str., išskyrus tą atvejį, kai dalyvavo visi akcininkai, turintys balsavimo teisę;

4) sprendimas prieštarauja bendrovės įstatams, šiam arba kitiems Lietuvos Respublikos įstatymams.

1994 m. liepos 21 d. įsigaliojus antrajai ABĮ redakcijai, akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais pagrindai buvo išdėstyti taip (23 str. „Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų negaliojimas“ 1 d.): visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai turi būti suinteresuotų asmenų pareiškimu teismine tvarka pripažinti negaliojančiais, jeigu:

1) klausimas, dėl kurio buvo priimtas nutarimas, įstatymo nustatyta tvarka nebuvo įrašytas į susirinkimo darbotvarkę;

2) įstatymų numatytais atvejais ir terminais susirinkimo nutarimu pakeisti registravimo dokumentai ir duomenys nebuvo įregistruoti Lietuvos Respublikos įmonių registre;

3) buvo pažeista susirinkimo sušaukimo arba darbotvarkės sudarymo tvarka, nustatyta ABĮ 21 ir 22 str.;

4) sprendimas prieštarauja bendrovės įstatams, šiam arba kitiems Lietuvos Respublikos įstatymams;

5) akcininkas balsavo pažeisdamas akcininkų sutartimi (kai akcininkas yra bendrovės steigėjas, – ir bendrovės steigimo sutartimi) priimtus įsipareigojimus, išskyrus atvejį, kai šio akcininko balsavimas neturėjo lemiamos įtakos nutarimo priėmimui ar nepriėmimui;

6) akcininkui visuotiniame akcininkų susirinkime atstovavo asmuo, neturintis akcininko įgaliojimo, akcininko įgaliotinis susirinkime balsavo viršydamas įgaliojimą, buvo balsuojama akcijomis, nesuteikiančiomis balsavimo teisės, išskyrus atvejus, kai tai neturėjo lemiamos įtakos susirinkimo kворumui, nutarimo priėmimui ar nepriėmimui.

Ši ABĮ redakcija praplėtė susirinkimų nutarimų negaliojimo pagrindus, taip pat rėmėsi prielaida, kad visi (įskaitant prieštaraujančius imperatyvioms įstatymo normoms) visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimai galioja tol, kol nėra teismo panaikinti.

Nuo 2009 m. rugpjūčio 4 d. galiojančioje ABĮ redakcijoje nebeliko straipsnio, reglamentuojančio akcininkų susirinkimo nutarimų negaliojimo pagrindus. Dėl šios priežasties

suinteresuoti asmenys privalo vadovautis CK 2.82 str. „Juridinių asmenų organų kompetencija ir funkcijos“ 4 d. nuostatomis, nurodančiomis, jog juridinių asmenų organų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais, jeigu jie prieštarauja:

1) imperatyvioms įstatymų normoms (CK antrosios knygos komentare teigiama, kad „sąvoka „prieštaravimas imperatyvioms įstatymo normoms“ aiškintina vadovaujantis CK 1.80 str. nuostatomis, taip pat atsižvelgiant į tai, kad šiuo atveju nustatomas nutarimo turinio (o ne jo priėmimo procedūros) ir imperatyvios įstatymų normos santykis“⁵⁸);

2) juridinio asmens steigimo dokumentams („nutarimo prieštaravimas bendrovės steigimo dokumentams reiškia jo turinio prieštaravimą bet kokioms steigimo dokumentų nuostatomis, tai apima ir tuos atvejus, kai steigimo dokumentai tiesiogiai draudžia priimti nutarimus tiek dėl turinio, tiek procedūros atžvilgiu“⁵⁹);

3) protingumo ar sąžiningumo principams.

CK antrosios knygos komentaro autoriai nurodo, kad CK 2.82 str. 4 d. pateiktas juridinių asmenų organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų sąrašas yra išsamus ir negali būti pakeistas bei papildytas kitų įstatymų, išskyrus kitus pagrindus, kuriuos nurodo CK (pavyzdžiui, 2.131 str. 1 d. 1 p.). Vis dėlto LAT nukrypo nuo komentaro autorių pateikto šios įstatymo nuostatos aiškinimo, nes visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimui negaliojančiais taikė sandorių negaliojimo pagrindą - c. b. Nr. 3K-3-644/2006⁶⁰ LAT akcininkų nutarimui taikė CK 1.93 str. „Sandorio negaliojimas dėl įstatymų reikalaujamos formos nesilaikymo“.

Manome, kad CK 2.82 str. nuoroda į tai, kad akcininkų nutarimai gali būti pripažinti negaliojančiais remiantis protingumo ir sąžiningumo principais, gali sukelti klausimų dėl šios normos turinio sampratos. Su kiekviena teisės norma yra siejamas kalbinis elementas, kuris išreiškiamas normoje panaudotais žodžiais. Žodžiai yra aprašantieji simboliai, sukelianys žmonių sąmonėje tam tikrus vaizdinius, o skirtingi žmonės skirtingai suvokia bei interpretuoja kilusius vaizdinius.⁶¹ Todėl tam tikrais atvejais teisės normos kalba gali būti nevisiškai aiški. Tokia situacija dažniausiai susidaro tada, kai įstatymų leidėjas teisės normoje formuluoja ne elgesio taisykles, o elgesio principus (standartus), grindžiamus „sąžiningumu“, „teisingumu“, „morale“, „protingumu“ ir pan., o teisinis aiškinimas nevisiškai pašalina tokių principų

⁵⁸ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. P.186.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis c. b. Z. V. v. UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S., Nr. 3K-3-644/2006, kat. 27.3.2.1; 28(S).

⁶¹ A. Barak, iliustruodamas nurodytą problemą pateikia šiuos Izraelio teisėjo Agranat žodžius: nei žodinė, nei rašytinė kalba nėra tobulos komunikacijos priemonės, nes reikšmė, kurią turėjo omenyje informacijos siuntėjas kalbėdamas ar rašydamas, nevisada ir nebūtinai sutampa su ta reikšme, kurią informacijos gavėjas suteikia išgirstiems ar pamatytiems žodžiams. (Barak. A. Judicial discretion. New Haven: Yale University Press, 1989. P.65).

neapibrėžtumą ir po aiškinimo išlieka galimybė rinktis iš keleto aiškinimo variantų. Nurodytais atvejais kalbama apie teismo nuožiūrą (diskreciją) taikant tokio pobūdžio principus.⁶²

Remdamiesi dviem LAT nutartimis iliustruosime protingumo ir sąžiningumo principų taikymą konkrečiose bylose.

C. b. Nr. 3K-3-650/2003⁶³ LAT išnagrinėjo akcininkų - fizinių asmenų - kasacinį skundą, kuriuo ieškovai, be kita ko, prašė pripažinti negaliojančiu bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą dėl pirmumo teisės akcininkams įsigyti AB „Mažeikių nafta“ naujai išleidžiamos akcijų emisijos atšaukimo. Nagrinėdamas šį klausimą LAT pažymėjo, kad Europos Sąjungos direktyvos 77/91 EEC 29 str. 4 d. draudžia nurodytą pirmenybės teisę riboti ar panaikinti bendrovės įstatais arba bendrovės registravimo dokumentais, todėl tai galima padaryti tik visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimu. LAT konstatavo, kad tokiu atveju susirinkimui turi būti pateiktos nurodytos teisės apribojimo ar panaikinimo priežastys ir protingas jų pagrindimas. Perskaičius šį LAT deklaruotą principą, natūralu tikėtis, kad nutartyje LAT išdėstys akcininkų susirinkimui pateiktų dokumentų išsamią analizę ir paaiškins, kodėl akcininkų pirmumo teisės įsigyti naujai išleidžiamas akcijas apribojimo priežastys yra protingos ar neprotingos. Deja, LAT šioje byloje apsiribojo tik konstatavimu, jog AB „Mažeikių nafta“ valdybos patvirtintu pranešimu buvo pateiktas akcininkų pirmumo teisės įsigyti naujai išleidžiamų akcijų apribojimo pagrindimas.

Kitoje byloje⁶⁴ LAT nagrinėjo akcininko reikalavimą panaikinti UAB „Vilta“ visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus, susijusius su bendrovės įstatinio kapitalo didinimu papildomais įnašais. Šioje byloje LAT, priešingai nei aukščiau aptartoje, pateikė išsamią faktų analizę, pagrindžiančią teismo išvadą, kad protingumo ir sąžiningumo principai šiuo konkrečiu atveju nebuvo pažeisti. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad kasatorius, be kita ko, remiasi CK 1.5 str. įtvirtintais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, nuroydamas, jog balsuojant už ginčijamą nutarimą, kiti bendrovės akcininkai elgėsi nesąžiningai, nes nepagrindė bendrovės įstatinio kapitalo didinimo būtinybės. LAT, pasisakydamas dėl nurodytų kasatoriaus motyvų konstatavo, kad „teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų pažeidimą, akcininkų susirinkimui priimant ginčijamus sprendimus, kasatorius iš esmės grindžia jo akcijų paketo sumažėjimu dėl, kasatoriaus manymu, netinkamai nustatytos akcijų emisijos kainos, taip neva su(si)darius galimybę(-ei) kitiems akcininkams įsigyti naujai išleidžiamų akcijų daugiau, negu jų

⁶² Cituota pagal: Barak. A. *Judicial discretion*. New Haven: Yale University Press, 1989. P.66.

⁶³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis c. b. *S. A., G. A., R. A. ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2; 21.2.2.1; 21.6; 87.1; 115.

⁶⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. *R. B. v. UAB „Vilta“, V. O., V. V. ir kt.*, Nr.3K-3-631/2008, kat. 20.3.8; 20.3.10; 27.3.2.1; 27.7(S).

būtų įsigyta už didesnę emisijos kainą“.⁶⁵ LAT išaiškino, kad nagrinėjamos bylos atveju nėra pagrindo teigti, kad akcininkų susirinkimas ir (arba) jame dalyvavę akcininkai, laikydamiesi ABĮ 45 str. 2 d. įtvirtintų reikalavimų ir akcijų emisijos kainą nustatydami pagal nominalią akcijos vertę, pažeidė teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus (CK 1.5 straipsnis, 2.87 str. 1 d.) arba piktnaudžiavo teise (CK 1.137 str. 3 d.), nes: pirma, norminiuose teisės aktuose nenustatytas įpareigojimas sprendžiant dėl akcijų emisijos konkrečios kainos atsižvelgti į įstatinio kapitalo didinime dalyvausiančius akcininkus (jų skaičių), antra, išankstinis akcininko pareiškimas, kuriuo atsisakoma dalyvauti didinant įstatinį kapitalą, nepašalina to paties akcininko teisės vis dėlto įsigyti naujai išleidžiamų akcijų, trečia, vienam iš akcininkų atsisakant dalyvauti didinant bendrovės įstatinį kapitalą papildomais įnašais ir (vien) dėl šios priežasties įpareigojant akcininkų susirinkimą nustatyti didesnę akcijų emisijos kainą (negu nominali akcijų vertė), taip neva apsaugant įstatinio kapitalo didinime nedalyvaujančio akcininko interesus, būtų nepagrįstai pažeidžiami įstatinio kapitalo didinime dalyvaujančių akcininkų interesai įsigyti naujų akcijų už mažesnę, t. y. nominalią, kainą, todėl tokiu atveju teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai būtų pažeidžiami įstatinio kapitalo didinime dalyvaujančiųjų akcininkų atžvilgiu.

Taigi šių LAT nutarčių analizė rodo, kad protingumo ir sąžiningumo kriterijų taikymo ginčiuose dėl akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais praktika nėra nuosekli: teismas šiais principais grįsdamas sprendimą dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais ne visada nutarties motyvuose atskleidžia, kokį konkretų turinį jis suteikė šiems principams išnagrinėtoje byloje.

Mūsų nuomone, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į mokslo pasiekimus ir ekonomikos pažangą, turėtų konkretizuoti protingumo ir sąžiningumo principų turinį (pavyzdžiui, sprendžiant, ar akcininkai „protingai“ pritarė vadovo sprendimui dėl bendrovės ūkinės veiklos, reikėtų remtis ne nutarimo „protingumu“, o tokio sprendimo ekonominiais padariniais bendrovei). Kaip „protingumo“ konkretizavimo pavyzdį nurodysime šiuo metu galiojančios ABĮ redakcijos 25 str. „Visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkė“ 3 d., kurioje yra numatyta naujovė - galimybė naudotis elektroninėmis ryšių priemonėmis, pranešant apie įvyksiantį visuotinį akcininkų susirinkimą (tokios galimybės nebuvimas ankstesnėse ABĮ redakcijose galėjo sukelti ginčą, ar tokių priemonių panaudojimas yra „protingas“).

2.3. Nutarimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų LAT nutartyse apžvalga

LAT kompetencijai priskirta teisės normų aiškinimo funkcija⁶⁶ lemia tai, jog kasacinis teismas, nagrinėdamas ginčus dėl visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo

⁶⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. *R. B. v. UAB „Vilta“, V. O., V. V. ir kt.*, Nr.3K-3-631/2008, kat. 20.3.8; 20.3.10; 27.3.2.1; 27.7(S).

⁶⁶ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

negaliojančiais, paaiškina ABĮ nuostatas ir jų taikymą akcininkų nutarimams, kartu sukonkretina akcininkų nutarimų negaliojimo pagrindus bei išskiria atitinkamus kriterijus, kuriais vadovaujantis vertinami ABĮ nuostatų, reglamentuojančių akcininkų nutarimus, pažeidimai. Šiuos akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais aspektus, remdamiesi LAT nutarčių apžvalga, pateikiame šiame darbo poskyryje.

LAT yra nurodęs, jog visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimas negaliojančiais turi dvejopą paskirtį: „pirma, suteikiant teisę ginčyti nutarimus, siekiama apginti suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimais, interesus bei viešą interesą. Antra, detalus nutarimų nuginkėjimo reglamentavimas (trumpi senaties terminai, nuginkėjimo pagrindų baigtinio sąrašo nustatymas) leidžia daryti išvadą, jog šis institutas taip pat skirtas apsaugoti bendrovę ir už ginčijamų nutarimų priėmimą balsavusių akcininkų interesus. Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimas negaliojančiais be pakankamo pagrindo gali paralyžuoti bendrovės veiklą, padaryti jai ar akcininkams nuostolių. Todėl sprendžiant ginčus dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais būtina atsižvelgti į abu šio instituto tikslus ir siekti abiejų šalių interesų pusiausvyros“.⁶⁷ Atsižvelgdamas į nurodyto instituto paskirtį, LAT yra pabrėžęs, kad „netgi esant ABĮ normų pažeidimui, nutarimas pripažintinas negaliojančiu tik tada, jei įrodoma, kad padarytas pažeidimas pažeidė ieškovo interesus⁶⁸ arba viešą interesą ir pažeidimo padarinių negalima pašalinti niekaip kitaip, kaip tik pripažįstant nutarimą negaliojančiu“,⁶⁹ t. y. teisminis akcininkų nutarimo pripažinimas negaliojančiu taikomas tik kaip *ultima ratio*, nes „visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimas negaliojančiu vien tik dėl formalių priežasčių prieštarautų protingumo ir ekonomiškumo principams, galėtų turėti neigiamų padarinių bendrovei ir akcininkams“.⁷⁰ Taip pat kasacinis teismas ne kartą savo nutartyse konstatavo, jog „sprendžiant visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu klausimą, svarbu išsiaiškinti, kokią įtaką nutarimams priimti būtų turėjęs ieškovas, jeigu ABĮ pažeidimai nebūtų buvę padaryti arba susirinkimas būtų organizuojamas ir vedamas iš naujo“.⁷¹

LAT nutarčių analizė leidžia daryti išvadą, jog akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais klausimas privalo būti nagrinėjamas aukščiau nurodytų aplinkybių

⁶⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 24 d. nutartis c. b. *V. S., D. S. v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-856/2001, kat. 21.2.2.1.

⁶⁸ Arba nutarimas yra žalingas bendrovei. (LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis c. b. *Danijos įmonė Karsten Ree Holding Aps v. UAB „Alio“*, Nr. 3K-3-1057/2003, kat. 21.2.2.1, 22.1, 16.8).

⁶⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis c. b. *S. A., G. A., R. A. ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2; 21.2.2.1; 21.6; 87.1; 115.

⁷⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 13 d. nutartis c. b. *M. B. v. UAB „Lazdijų vanduo“*, Nr. 3K-3-483/2006, kat. 27.3.2.1(S).

⁷¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 3 d. nutartis c. b. *A. K., UAB „Kriptonika“ v. UAB „Ashburn International“, UAB „Penki kontinentai“ ir kt.*, Nr. 3K-3-135/2008, kat. 27.3.2.1; 110.5(S).

kontekste, įvertinant kiekvieną iš jų konkrečioje byloje, o akcininko teisių pažeidimas nėra besąlyginis visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo panaikinimo pagrindas.

Išanalizavus kasacinio teismo nutartis aptariamam klausimui, galima išskirti tokias LAT dažniausiai nagrinėtų ginčų dėl akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančias grupes:

1) nutarimai, kurie buvo priimti pažeidžiant ABĮ nustatytas normas, reglamentuojančias susirinkimo sušaukimą, pravedimą ar nutarimo priėmimą;

2) nutarimai, kurie prieštarauja teisės normoms, nesusijusioms su susirinkimo sušaukimu, pravedimu ar nutarimo priėmimu.

Toliau darbe aptarsime akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais pagrindus pagal aukščiau išskirtas ydingų akcininkų nutarimų grupes.

2.3.1. Susirinkimo sušaukimo, pravedimo ir nutarimų priėmimo tvarkos pažeidimai

Aptariant visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo tvarkos pažeidimus sąlyginai galima išskirti dvi pažeidimų grupes: pirma, visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisės netinkamas realizavimas, antra, bendrovės akcininkų informavimo apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarkos nesilaikymas.

Visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisė reglamentuojama ABĮ 23 str. Aktualios LAT praktikos, susijusios su šio straipsnio nuostatų pažeidimais, nėra.

ABĮ 26 str. reglamentuoja bendrovės akcininkų informavimo apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarką. LAT nurodo, kad „informavimo tikslas – pranešti akcininkui, kokius klausimus susirinkimas svarstys, kad akcininkas galėtų juos išanalizuoti ir atsakingai įgyvendinti teisę balsuoti, nes priimami nutarimai negali būti žalingi bendrovei“.⁷² Atkreiptinas dėmesys į tai, kad „ABĮ nustatyta pranešimo akcininkams apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarka laikoma minimaliu pranešimo akcininkams apie susirinkimą standartu“,⁷³ o pats „ABĮ straipsnis, nustatantis pareigą pranešti akcininkams apie šaukiamą susirinkimą vertintinas kaip dispozityvi teisės norma“.⁷⁴ Dėl to „bendrovės įstatuose galima nustatyti kitokią, kvalifikuotą, t. y. dar labiau akcininkų teises saugančią, pranešimo akcininkams apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarką“.⁷⁵ Tačiau LAT, be kita ko, pažymėjo, kad „tais atvejais, kai dispozityvi įstatymo norma teisinių santykių subjektams suteikia teisę patiems reguliuoti

⁷² LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis c. b. AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“, Nr. 3K-3-161/2003, kat. 21.2.2.1; 21.6.

⁷³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c. b. UAB „Vilnamisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“, Nr. 3K-3-878/2002, kat. 21.2.2.1.

⁷⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis c. b. Danijos įmonė Karsten Ree Holding Aps v. UAB „Alio“, Nr. 3K-3-1057/2003, kat. 21.2.2.1, 22.1, 16.8.

⁷⁵ Ten pat.

savo santykius tarpusavio susitarimais, teisinių santykių subjektai privalo vadovautis bendraisiais teisės principais - teisingumu, sąžiningumu ir protingumu“.⁷⁶

LAT nutartyse ne kartą nurodė, jog „vertinant, ar nebuvo pažeista visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo tvarka, teismas privalo atsižvelgti ir į bendrovės įstatuose nustatytos pranešimo apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarkos įgyvendinimo racionalumą, į susiklosčiusio bendrovėje tokio pranešimo praktiką“.⁷⁷ Teismas pažymėjo, jog „jeigu bendrovėje buvo naudojamas vienas pranešimo akcininkams apie šaukiamą susirinkimą būdas, o vėliau jo buvo atsisakyta ir pradėtas naudoti kitas alternatyvus pranešimo būdas, bendrovės valdymo organas atsakingas už tinkamą visuotinio akcininkų susirinkimo organizavimą, taigi ir už tinkamą akcininkų informavimą, iš anksto privalo pranešti akcininkams apie pranešimo būdo pasikeitimą“.⁷⁸ Dar viena svarbi LAT nurodyta aplinkybė, į kurią privaloma atsižvelgti sprendžiant akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu klausimą, yra tai, ar informuojant ieškovo apie akcininkų susirinkimą atsakovas elgėsi sąžiningai, t. y. nesiekė išvengti jo dalyvavimo akcininkų susirinkime.⁷⁹

Teismas, atsižvelgdamas į aukščiau išvardintas aplinkybes – pranešimo apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarkos įgyvendinimo racionalumą, tokio pranešimo praktiką ir atsakovo sąžiningumą - vertina ABĮ nuostatų pažeidimus ir sprendžia dėl akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu.

LAT nutartyse išskirtus akcininkų informavimo apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą tvarkos pažeidimus, sąlyginai galima suskirstyti į tokias grupes:

1) netinkamas pranešimo apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą būdas.

Dėl šio akcininkų nutarimo pripažinimo negaliojančiu pagrindo LAT yra priėmęs aktualių nutarčių. Pavyzdžiui, 2000 m. kovo 29 d. nutartyje kasacinis teismas nurodė, kad „įstatų nuostata, jog apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą gali būti pranešta skelbiant viešai spaudoje, įstatuose nedetalizuojant, kokiame konkrečiame spaudos leidinyje toks skelbimas bus talpinamas, neatitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų reikalavimų. Toks pranešimo būdas gali būti pripažintas tinkamu tik tuo atveju, jeigu aptariamoji abstrakti įstatų nuostata būtų konkretizuota kituose bendrovės veiklos dokumentuose arba bendrovės veiklos metu būtų susiklostęs paprotys tokio pobūdžio skelbimus talpinti kuriame nors konkrečiame spaudos leidinyje ir su sąlyga, jeigu apie šį paprotį žinojo ar turėjo žinoti visi bendrovės

⁷⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 7 d. nutartis c. b. R. K., M. Ž. ir kt. v. UAB „Diagnostikos poliklinika“, Nr. 3K-3-567/2003, kat. 21.2.2.1; 21.6.

⁷⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45.

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 27 d. nutartis c. b. J. V. v. AB „Lazdijų šilumos tinklai“, Nr. 3K-5-532/2002, kat. 21.2.2.1; 21.6.

akcininkai. Bendrovės įstatuose nenurodžius konkretaus spaudos leidinio, akcininko teisė būti informuotam tampa deklaratyvia: tokiu atveju akcininkas yra verčiamas skaityti visus leidinius, kas, abejotina, ar įmanoma, ir todėl toks pranešimo būdas negali būti pripažįstamas tinkamu akcininko teisių realizavimo užtikrinimu^{.80} Šią savo poziciją LAT papildė kitoje nutartyje nurodydamas, kad „toks informavimo būdas, kai užsienio įmonė turi sekti kitos valstybės laikraštyje spausdinamus skelbimus, neatitiktų teisingumo, protingumo, sąžiningumo principų, todėl bendrovės diskrecijos teisė pagrįstai realizuota, susirinkimą šaukiant kitokiu praktikoje nusistovėjusiu ir visiems priimtiniu būdu, t. y. pranešant akcininko – užsienio įmonės – atstovui Lietuvoje“^{.81}

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad teismas, atsižvelgdamas į susiklosčiusią bendrovėje akcininkų informavimo apie susirinkimą praktiką ir atsakovo sąžiningumą, gali nepripažinti akcininkų susirinkimo nutarimo negaliojančiu net ir esant akcininko informavimo apie įvyksiantį visuotinį akcininkų susirinkimą tvarkos pažeidimui. Šią situaciją iliustruoja LAT nutartis c. b. pagal ieškovo J. T. ieškinį atsakovui UAB „Vaivorykštė“, kurioje konstatuota, jog „<...> per visą UAB „Vaivorykštė“ veiklos laikotarpį buvo nusistovėjusi praktika akcininkus apie įvyksiančius akcininkų susirinkimus informuoti žodžiu, kadangi bendrovėje buvo tik trys akcininkai, kurie dirbo tame pačiame pastate. Teismas konstatavo, jog ieškovas buvo žodžiu informuotas apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą, tačiau nurodė, kad laikyti tokį pranešimą tinkamu negalima, nes akcininkui apie susirinkimą turi būti pranešta taip, kad jis galėtų tinkamai pasiruošti susirinkimui ir jame dalyvauti. <...> Teismas pagrįstai vertino tai, ar nebuvo ABĮ 21 str. 6 d. reikalavimų formalių pažeidimų, bet ir tai, ar informuodamas ieškovą apie akcininkų susirinkimą atsakovas elgėsi sąžiningai, nesiekė išvengti jo dalyvavimo akcininkų susirinkime. Teismai nustatė, jog ieškovas susirinkimo dieną buvo papildomai informuotas apie netrukus įvyksiantį visuotinį akcininkų susirinkimą. Tai patvirtina, kad informuodamas ieškovą apie visuotinį akcininkų susirinkimą atsakovas elgėsi sąžiningai, nesiekė išvengti ieškovo dalyvavimo akcininkų susirinkime.“^{.82}

2) pranešimo apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą nebuvimas.

Nagrindėdamas bylą pagal ieškovų J. V., L. G. ir kt. ieškinį atsakovui UAB „Spec. drabužiai“ LAT nurodė, jog „byloje nustatyta, kad apie ginčijamą 1998 m. vasario 20 d. visuotinį akcininkų susirinkimą ieškovams įstatymo ir bendrovės įstatuose nustatyta tvarka pranešta nebuvo. Informacijos apie akcininkų susirinkimą paskelbimas skelbimų lentoje negali

⁸⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“*, S. J., Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45.

⁸¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis c. b. *Danijos įmonė Karsten Ree Holding Aps v. UAB „Alio“*, Nr. 3K-3-1057/2003, kat. 21.2.2.1, 22.1, 16.8.

⁸² LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. lapkričio 25 d. nutartis c. b. *J. T. v. UAB „Vaivorykštė“*, Nr. 3K-3-1404/2002, kat. 21.2.2.1.

būti vertinamas tinkamu pranešimu akcininkams apie įvyksiantį susirinkimą. Nuo 1998 m. balandžio 17 d. galiojanti ABĮ 21 str. 6 d. redakcija numato, kad apie šaukiamą visuotinį susirinkimą valdyba privalo paskelbti įstatuose nurodytoje periodinėje spaudoje arba pranešti kiekvienam akcininkui registruotu laišku. 1999 m. liepos 30 d. galiojusių bendrovės įstatų 38 punktas nustatė, kad apie visuotinį akcininkų susirinkimą akcininkai išpėjami raštu ne vėliau kaip prieš 30 dienų iki susirinkimo dienos. Taigi bendrovės įstatuose nebuvo konkretizuota, kioioje periodinėje spaudoje konkrečiai gali būti skelbiama apie akcininkų susirinkimą. Kad akcininkams buvo pranešta raštu kita forma byloje taip pat nenustatyta, todėl teismai turėjo pagrindo išvadai, kad skelbimas apie akcininkų susirinkimą dienraštyje „Kauno diena“ nelaikytinas tinkamu pranešimu apie įvyksiantį susirinkimą. Dėl šių priežasčių konstatuotina, kad akcininkams J. V. ir S. M. nebuvo pranešta apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą“.⁸³

3) akcininkas pranešimą apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą gavo praleidus ABĮ nustatytą terminą.

Praktikoje susiklosto situacijos, kad pranešimą apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą akcininkas gauna likus keletui dienų iki susirinkimo, pranešimas būna gautas po akcininkų susirinkimo arba iš viso negautas: „bylos duomenimis nustatyta, kad UAB „Diagnostikos poliklinika“ valdyba pagal ABĮ 21 str. 6 d. apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą privalėjo paskelbti įstatuose numatyta tvarka ne vėliau kaip prieš 30 dienų iki susirinkimo dienos. <...> Byloje teismai nustatė, kad apie 2001 m. sausio 31 d. susirinkimą R. K. ir P. K. pranešimai buvo pasiūsti tik 2001 m. sausio 22 d. R. K. pranešimą gavo 2001 m. vasario 13 d., t. y. po susirinkimo, o P. K. pranešimo negavo, jis gražintas atsakovui. Taip pat nustatyta, kad akcininkai R. K. ir P. K. nebuvo informuoti ir apie 2001 m. vasario 23 d. visuotinį akcininkų susirinkimą, nes vokuose buvo įdėti pranešimai ne apie 2001 m. vasario 23 d. akcininkų susirinkimą, o apie 2001 m. sausio 31 d. akcininkų susirinkimą. Esant tokioms aplinkybėms, teismai padarė pagrįstą ir teisėtą išvadą apie tai, kad atsakovas pažeidė įstatymo ir bendrovės įstatais numatytą visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo tvarką, ir pagrįstai pripažino ginčijamus susirinkimų nutarimus negaliojančiais.“⁸⁴ Reikia paminėti, kad egzistuoja LAT praktika, pagal kurią pranešimo paskelbimo spaudoje diena į ABĮ nustatytą terminą neįskaitoma: „teisėjų kolegija konstatuoja, kad šiuo atveju formaliai buvo pažeistas įstatymo reikalavimas apie šaukiamą susirinkimą paskelbti ne vėliau kaip prieš 30 dienų iki susirinkimo dienos (paskelbė prieš 29 dienas), tačiau įvertinus tai, kad kitų ginčijamų susirinkimų nutarimų

⁸³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. vasario 4 d. nutartis c. b. J. V., L. G. ir kt. v. UAB „Spec. drabužiai“, Nr. 3K-3-215/2002, kat. 21.2.2.1.

⁸⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 7 d. nutartis c. b. R. K., M. Ž. ir kt. v. UAB „Diagnostikos poliklinika“, Nr. 3K-3-567/2003, kat. 21.2.2.1; 21.6.

negaliojimo pagrindų ieškovas nenurodė, atsižvelgiant į CK 1.5 str. įtvirtintus teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus, naikinti priimtus nutarimus nėra pagrindo.⁸⁵

Susiklosto situacijų, kai dėl akcijų savininko pasikeitimo, naujasis akcininkas objektyviai negali būti informuotas apie įvyksiantį visuotinį akcininkų susirinkimą, laikantis ABĮ ir bendrovės įstatuose nustatytos pranešimo apie susirinkimą tvarkos. Šiuo klausimu LAT nurodė, kad „kai akcininkas, informuotas apie šaukiamą visuotinį akcininkų susirinkimą, parduoda savo akcijas, įstatymas nenustato, kaip naujasis akcininkas turi būti informuotas apie susirinkimą. Tokiu atveju turi būti vertinama, ar naujasis akcininkas žinojo apie įvyksiantį susirinkimą, ar jam ruošėsi, bei vadovaujamosi teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.“⁸⁶ Kitoje nutartyje LAT pažymėjo, kad akcininko mirties atveju visuotinio akcininkų susirinkimo organizatoriai nėra atleidžiami nuo pareigos pranešti mirusio akcininko turto paveldėtojams apie šaukiamą susirinkimą. Jeigu akcininko mirties faktas susirinkimo organizatoriams yra žinomas, bet paveldėjimo klausimas nėra galutinai išspręstas, bendrovė turi kreiptis į palikimo atsiradimo vietos notarų biurą, kad mirusio akcininko akcijoms tvarkyti būtų paskirtas administratorius (turto saugotojas). Notarų biuro paskirtas administratorius turi teisę įgyvendinti akcininko teises visuotiniame akcininkų susirinkime iki bus išduotas paveldėjimo teisės liudijimas. Administratoriaus pareiga – veikti išimtinai akcininko interesais. Tokiu būdu garantuojama akcijų paveldėtojo – akcininko teisių apsauga, kartu ir galimybė visuotiniam akcininkų susirinkimui įstatymų nustatyta tvarka realizuoti visas savo teises.⁸⁷

Akcininkų susirinkimo pravedimo ir nutarimų priėmimo tvarką reglamentuoja ABĮ 25, 27, 28, 30 str. Daugiausiai ginčų, siekiant akcininkų susirinkimo nutarimus pripažinti negaliojančiais dėl susirinkimo pravedimo ir nutarimo priėmimo tvarkos pažeidimų, kyla tada, kai visuotinio akcininkų susirinkimo metu:

1) pažeidžiama visuotinio akcininkų susirinkimo balsavimo tvarka.

LAT nagrinėjo ginčą, kilusį dėl to, ar akcininkas, nuosavybės teise valdantis 34,13 proc. bendrovės akcijų ir balsavęs raštu, buvo įtrauktas į akcininkų, dalyvavusių visuotiniame akcininkų susirinkime sąrašą ir ar jo balsai buvo skaičiuojami sprendžiant susirinkimo darbotvarkėje numatytus klausimus. Atsakovas nurodė, kad ieškovo siųstoje pašto siuntoje buvo ne ieškovo užpildytas balsavimo biuletenis, o tuščias popieriaus lapas. LAT konstatavo, kad pirmos ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai įvertino bylos aplinkybes, nustatydami, faktą,

⁸⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. lapkričio 11 d. nutartis c. b. *AB finansų maklerio įmonės „Finasta“*, G. B. v. *AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*, *AB „Lisco Baltic Service“*, *AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*, Nr. 3K-3-1322/2002, kat. 21.2.2.1.

⁸⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 11 d. nutartis c. b. *UAB „Namisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“*, Nr. 3K-3-964/2002, kat. 21.2.2.1.

⁸⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 4 d. nutartis c. b. *G. V., N. V. v. UAB „Ivaks“*, *E. S., V. Č.*, Nr. 3K-7-653/2001, kat. 18.4, 21.2.2.1, 30.8.

kad visuotiniame akcininkų susirinkime buvo ketinama pakeisti bendrovės įstatus ieškovui nepalankia linkme, todėl jis buvo suinteresuotas balsuodamas išreikšti savo valią taip, kad jam nepriimtini įstatų pakeitimai nebūtų priimti. LAT patvirtino, kad tuščio popieriaus lapo siuntimas būtų buvęs nelogiškas ir prieštaraujantis saviems interesams ieškovo poelgis. Dėl šių priežasčių LAT apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą, t. y. visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas buvo pripažintas negaliojančiu.⁸⁸

Kitoje byloje LAT pasisakė dėl įstatymo nustatytos bendrovės valdymo organų rinkimo tvarkos pažeidimo. Kasacinis teismas konstatavo, jog žemesnės instancijos teismai nustatė, jog „renkant naujus valdybos narius buvo pažeista Akcinių bendrovių įstatyme nustatyta valdybos narių rinkimo tvarka. Pagal ABĮ 34 str. 3 d., 32 str. 3 d. renkant valdybos narius, kiekvienas akcininkas turi tokį balsų skaičių, kuris lygus jo akcijų balsų skaičiaus, nustatyto pagal šio įstatymo 20 str., ir renkamų valdybos narių skaičiaus sandaugai. Šiuos balsus akcininkas skirsto savo nuožiūra - už vieną ar kelis kandidatus. Išrenkami daugiau balsų surinkę kandidatai. Jei kandidatų, surinkusių po lygiai balsų, yra daugiau nei laisvų vietų valdyboje, rengiamas pakartotinis balsavimas, kuriame kiekvienas akcininkas gali balsuoti tik už vieną iš lygų balsų skaičių surinkusių kandidatų. Teismai, nustatė, kad nebuvo nustatytas kiekvieno dalyvaujančio susirinkime akcininko balsų skaičius renkant valdybą, buvo balsuojama ne už atskirus kandidatus, pripažino nutarimą išrinkti valdybą neteisėtu. Teismai nesiaiškino, kiek balsų turėtų kiekvienas akcininkų susirinkime balsavęs akcininkas pagal ABĮ 32 str. 3 d., taip pat ar, pagrindiniam akcininkui balsuojant už išrinktus valdybos narius, kitų akcininkų balsų būtų užtekę kitam kandidatui ar kandidatams išrinkti. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad tuo atveju, jei paskirsčius balsus įstatymo nustatyta tvarka rinkimų rezultatai būtų analogiški, laikytina, kad pažeidimas negalėjo turėti įtakos rinkimų rezultatams, toks pažeidimas pripažintinas formaliu“.⁸⁹ LAT nurodė, kad tinkamam ABĮ normų taikymui būtina nustatyti, kiek balsų turėjo kiekvienas akcininkų susirinkime dalyvavęs akcininkas pagal ABĮ, taip pat ar, pagrindiniam akcininkui balsuojant už išrinktus valdybos narius, kitų akcininkų balsų būtų užtekę kitam kandidatui ar kandidatams išrinkti, todėl byla buvo perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

2) nėra susirinkimo kvorumo.

LAT nurodė, kad „nustatant susirinkimo kvorumą ABĮ prasme, reikia aiškintis, ar atvykęs į akcininkų susirinkimą akcininkas gali jame dalyvauti. Aiškinantis įstatyme vartojamą žodį „dalyvauja“ lingvistine prasme, reikia suprasti, kad dalyvauti reiškia „veikti drauge su kitais“. ABĮ prasme žodis „dalyvauti“ akcininkų susirinkime reiškia balsuoti, priimti nutarimus

⁸⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 17 d. nutartis c. b. *J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“*, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 27.3.2.1; 114.1(S).

⁸⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 13 d. nutartis c. b. *M. B. v. UAB „Lazdijų vanduo“*, Nr. 3K-3-483/2006, kat. 27.3.2.1(S).

drauge su kitais akcininkais⁹⁰. Aptariamoje byloje LAT konstatavo, kad į UAB „Kaminera“ visuotinį akcininkų susirinkimą atvyko abu akcininkai – UAB „Kaminera grupė“ ir D. Š., tačiau vienam iš jų – UAB „Kaminera grupė“ Vilniaus miesto trečiojo apylinkės teismo nutartimi buvo uždrausta naudotis balsavimo teise. Šis akcininkas bendrovėje turi 90 procentų akcijų, todėl jo balsas priimant visus nutarimus yra lemiamas. LAT nurodė, kad dalyvavimo akcininkų susirinkime tikslas yra balsuoti, todėl jeigu akcininkas neturi realios galimybės įgyvendinti šią savo neturtinę teisę, t. y. jam uždrausta naudotis balsavimo teise, negalima pripažinti, kad toks akcininkas, šiuo atveju UAB „Kaminera grupė“, dalyvavo susirinkime, nors faktiškai buvo į jį atvykęs. Šioje byloje LAT paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą, t. y. pripažino UAB „Kaminera“ 2004 m. balandžio 30 d. įvykusio visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus negaliojančiais, nes jie buvo priimti nesant susirinkimo kvorumo.

3) priimami nutarimai dėl iš anksto darbotvarkėje nenumatytų klausimų.

Visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkėje nurodomi klausimai, kurie bus nagrinėjami ir svarstomi visuotiniame akcininkų susirinkime.⁹¹ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad neįtraukus į susirinkimo darbotvarkę klausimų, kuriuos pasiūlė akcininkas, turintis visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę, savaime nedaro negaliojančiais visuotiniame akcininkų susirinkime įstatymų nustatyta tvarka priimtų kitų nutarimų.⁹²

Praktikoje dažnai kyla klausimų dėl visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkės detalumo. LAT nutartyse yra nustatęs, kad pranešime apie įvyksiantį akcininkų susirinkimą nurodytos darbotvarkės projektas turi būti konkretus, o ne bendro pobūdžio,⁹³ t. y. į akcininkų susirinkimo darbotvarkę turėtų būti įtraukiami kuo išsamesni ir tikslesni svarstyti klausimai.

Dėl darbotvarkės detalumo LAT yra pasisakęs ir kitoje byloje: „2002 m. balandžio 2 d. ieškovei buvo pranešta, kad 2002 m. gegužės 3 d. visuotiniame akcininkų susirinkime bus svarstomi du klausimai: 1) Nekilnojamojo turto pardavimas; 2) Kiti klausimai. Kaip matyti iš ginčijamo visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo, šio susirinkimo darbotvarkę sudarė 5 klausimai: 1) Dėl raštiško pasižadėjimo neplatinti bendrovės konfidencialios informacijos; 2) Dėl pastato kapitalinio remonto aptarimo iki pardavimo ir naujų akcijų išleidimo klausimai; 3) Dėl S. K. 1992 m. akcijų papildomai įsigijimo, jos akcijų padidinimas yra įregistruotas rejestre, o visuose skunduose pasirašo, kad nėra padidintos; 4) Nekilnojamojo turto pardavimo aptarimas; 5) Nekilnojamojo turto pardavimo sprendimo priėmimas. Sulyginus pranešime apie

⁹⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 27 d. nutartis c. b. *UAB „Kaminera“ v. D. Š.*, Nr. 3K-3-96/2006, kat. 27.3.2.1.

⁹¹ Balčikonienė R. Eiliniame visuotiniame akcininkų susirinkimui artėjant // *Juristas*. 2006, Nr.3. P.4.

⁹² LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. sausio 7 d. nutartis c. b. *A. B. v. UAB „Neringos žuvis“*, Nr. 3K-3-9/2004, kat. 21.2.2.1.

⁹³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis c. b. *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-161/2003, kat. 21.2.2.1; 21.6.

visuotinį akcininkų susirinkimą nurodytus darbotvarkės klausimus ir klausimus, betarpiškai pateiktus svarstyti ir svarstytus visuotiniame akcininkų susirinkime, akivaizdu, kad ginčijamame akcininkų susirinkime buvo svarstyti ir iš anksto ieškovei nepaskelbti klausimai (antrasis ir trečiasis). Dėl šių aplinkybių nėra pagrindo sutikti su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad atsakovė visuotiniame akcininkų susirinkime svarstė klausimą dėl bendrovės turto pardavimo bei einamuosius klausimus, kas atitiko iš anksto skelbtą susirinkimo darbotvarkę.⁹⁴

Kitoje nutartyje LAT nurodė, jog „ta aplinkybė, kad darbotvarkėje nebuvo nurodyta, koku būdu bus didinamas įstatinis kapitalas, negali būti laikoma pagrindu pripažinti negaliojančiu visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą septintu klausimu – dėl įstatinio kapitalo didinimo. Visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkėje būtina nurodyti klausimus, kurie bus nagrinėjami visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau įstatymas nereikalauja, kad darbotvarkė turi būti tokio paties detalumo kaip ir priimti nutarimai. 2002 m. balandžio 30 d. visuotinio akcininkų susirinkimo darbotvarkė buvo pakankamai išsami, kad akcininkai galėtų suvokti sprendžiamų klausimų esmę ir nebūtų suklaidinti.“⁹⁵

Taigi bendrovei pažeidus visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo, pravedimo ar nutarimo priėmimo tvarkos procedūrą, įtvirtintą ABĮ, nesudaroma galimybė bendrovės akcininkams tinkamai pasiruošti dalyvauti ir balsuoti akcininkų susirinkime, o dėl tokių ABĮ nuostatų pažeidimų bendrovė gali patirti neigiamas pasekmes – visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai teismo tvarka gali būti pripažinti negaliojančiais.⁹⁶

2.3.2. Nutarimai, prieštaraujantys teisės normoms, nesusijusioms su susirinkimo sušaukimu, pravedimu ar nutarimo priėmimu

LAT praktikoje galima išskirti keletą dažniausiai pasitaikančių ginčų grupių dėl visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų, kuriuos siekiama pripažinti negaliojančiais, teigiant, jog jie prieštarauja ABĮ nuostatom, nesusijusioms su susirinkimo sušaukimu, pravedimu ar nutarimo priėmimu, kt. įstatymų normoms, bendrovės įstatams:

1) visuotinio akcininkų susirinkimo protokolo surašymo tvarkos pažeidimas, protokolo klastojimas.

Sprendamas klausimą dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo dėl valdybos nario išrinkimo, LAT pasisakė, kad toks akcininkų nutarimas negali būti vertinamas negaliojančiu tik dėl to, kad jis liko neišformintas visuotinio akcininkų susirinkimo protokolu: „ABĮ 24 str.

⁹⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 26 d. nutartis c. b. *A. K. v. UAB „Viržinta“*, Nr. 3K-3-1128/2003, kat. 21.2.2.1.

⁹⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis c. b. *S. A., G. A., R. A. ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2; 21.2.2.1; 21.6; 87.1

⁹⁶ Gradauskaitė J. Visuotinis akcininkų susirinkimas: sušaukimo tvarka ir jos nesilaikymo teisinės pasekmės // Vadovo pasaulis. 2007, Nr.1. P.3.

nustatyta protokolo surašymo ir pasirašymo tvarka. Protokolą pasirašo susirinkimo pirmininkas, sekretorius ir nors vienas susirinkimo įgaliotas akcininkas bei gali būti papildomai paskirtas atstovas protokolui pasirašyti. Jeigu visi šie asmenys ar dalis jų protokolo nepasirašo, tai jis lieka tinkamai neiformintas. Tai nereiškia, jog dėl to tampa niekiniai akcininkų priimti sprendimai. Teisinės neiforminimo pasekmės yra kitos – visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo faktas negali būti įrodinėjamas liudytojų parodymais.⁹⁷ Dėl to šioje byloje visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai, nors ir tinkamai neiforminti, nebuvo pripažinti negaliojančiais.

Kitoje c. b. LAT nurodė, kad „2001 m. birželio 25 d., 2002 m. liepos 12 d. ir 2002 m. balandžio 19 d. susirinkimų protokoluose esanti informacija neatitinka tikrovės, nes juose nurodyta, kad susirinkime dalyvauja 100 proc. akcininkų, kurie visi balsuoja už priimamus nutarimus, tačiau iš tikrųjų ieškovui, turinčiam 10 proc. akcijų, apie šiuos susirinkimus nebuvo pranešta, jis juose nedalyvavo ir nebalsavo. Protokoluose esantis ieškovo parašas yra suklastotas. Tiek pirmos, tiek apeliacinės instancijos teismai ieškovo reikalavimą atmetė, nurodė, kad atsakovas pažeidė ieškovo neturtinę teisę dalyvauti ir balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau teismai tai pat pažymėjo, kad ieškovas, turėdamas 10 proc. visų balsų, negalėjo daryti įtakos sprendimų priėmimui“.⁹⁸ LAT šioje byloje konstatavo, kad „nustačius, jog ieškovas negalėjo turėti įtakos priimant ginčijamus nutarimus, nebetenka teisinės reikšmės kasacinio skundo argumentai dėl ieškovo valios priimti šiuos nutarimus nebuvimo, taip pat argumentai dėl visuotinių akcininkų susirinkimų protokolų negaliojimo, nustačius parašo klastojimo faktą, nes, minėta, net ir nedalyvaujant ieškovui bei nesant jo parašo nurodytuose dokumentuose, ginčijami nutarimai vis tiek būtų buvę priimti“.⁹⁹

2) akcininko teisės iš anksto gauti informaciją, susijusią su būsimo akcininkų susirinkimo darbotvarkės klausimais, pažeidimas.

LAT c. b. pagal V. B. ir A. B. ieškinį atsakovui AB „Mažeikių nafta“ pažymėjo, kad akcininko teisė gauti informaciją apie bendrovę nėra absoliuti, ji priklauso nuo akcininko turimų akcijų skaičiaus ir reikalaujamos iš bendrovės informacijos pobūdžio, todėl ši teisė ne visada yra ginama: „akcininkas, turintis mažiau kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo sudarančios bendros nominalios vertės akcijų, norėdamas gauti stebėtojų tarybos ir valdybos posėdžių protokolus, kuriuose yra viešai neskelbtina informacija apie akcinės bendrovės esminius įvykius, turi pasirašyti bendrovės nustatytą raštišką išsipareigojimą neplatinti komercinės paslapties (ABĮ 20 str. 7 d.). Šiuo išsipareigojimu jis prisiima konfidencialumo pareigą. Teisė gauti paminėtą informaciją gali būti įgyvendinta ir teismo ginama esant rašytiniam išsipareigojimui. Šioje byloje

⁹⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis c. b. Z. V. v. UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S., Nr. 3K-3-644/2006, kat. 27.3.2.1; 28(S).

⁹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 13 d. nutartis c. b. D. Š. v. UAB „Kaminera“, Nr. 3K-3-114/2006, kat. 27.3.2.1(S).

⁹⁹ Ten pat.

tokia aplinkybė teisme neįrodyta. Kasatoriai argumentuoja, kad nepagrįstai ne įstatymu ar teismo sprendimu ribojama akcininko teisė gauti informaciją, bet tai nėra teisiškai pagrįsta. Teisė į informaciją atsirastų įvykdžius paminėtą sąlygą – pateikus rašytinį įsipareigojimą. Dėl ABĮ 20 str. 7 d. numatytos sąlygos neįvykdymo tokia teisė neatsirado.¹⁰⁰ Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai nebuvo panaikinti, nes teismas išaiškino, jog akcininkų susirinkimo nutarimai buvo priimti nepažeidus akcininko teisės gauti informaciją.

3) bendrovės įstatuose įtvirtintų nuostatų pažeidimas.

LAT 1997 m. vasario 17 d. nutartyje¹⁰¹ nurodė, kad pagal bendrovės įstatus akcininkas kitų asmenų nuosavybėn savo akcijas galėjo perduoti tik gavęs visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą. Tokia bendrovės įstatų nuostata neprieštaravo tuomet galiojusiai ABĮ redakcijai. Teismas konstatavo, kad byloje nėra duomenų ir žemesnės instancijos teismai nesiaiškino, ar bendrovės akcininkas, perleisdama 30 akcijų kitam asmeniui, laikėsi įstatais ir įstatymu nustatytos tvarkos ir ar akcijų įgijėjas laikytinas bendrovės akcininku. Dėl šios priežasties byla buvo gražinta nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, pažymint, kad nurodytas aplinkybes būtina aiškintis ir tada spręsti, ar skundžiami nutarimai pripažintini negaliojančiais.

Apibendrinant galima pasakyti, kad visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai dažniausiai yra skundžiami bei pripažįstami negaliojančiais dėl susirinkimo sušaukimo, pravedimo ir nutarimų priėmimo tvarkos pažeidimų.

¹⁰⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis c. b. *V. B., A. B. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-647/2003, kat. 21.2.2.1.

¹⁰¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 1997 m. vasario 17 d. nutartis c. b. *V. A. v. UAB „Skiedra“*, Nr. 3K-205/1997.

3. VISUOTINIŲ AKCININKŲ SUSIRINKIMŲ NUTARIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PROCESINIAI ASPEKTAI. IEŠKINIO SENATIS

Visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimas negaliojančiais apima ne tik antrame darbo skyriuje aptartus materialinius nutarimo negaliojimo pagrindus, bet ir proceso teisės normas, susijusias su suinteresuotų asmenų teisių teisiniu gynimu. Kada asmuo gali kreiptis į teismą su ieškiniu dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais? Civilinio proceso doktrina nurodo, kad ši teisė gali būti įgyvendinta, jeigu:

- 1) asmuo turi teisę kreiptis į teismą;
- 2) asmuo turi teisinį suinteresuotumą;
- 3) egzistuoja procesinės teisės kreiptis į teismą prielaidos ir šios teisės tinkamo įgyvendinimo sąlygos.

Nurodytos sąlygos, viena vertus, yra teisminės gynybos doktrinos objektas, kita vertus, turi didelę praktinę reikšmę akcininkams, ketinantiems skusti akcininkų susirinkimo nutarimus. Todėl, siekiant išsamiai atskleisti darbo temą, šiame skyriuje aptariamos asmens procesinės galimybės kreiptis į teismą dėl akcininkų nutarimo pripažinimo negaliojančiu, negaliojančio nutarimo teisinės pasekmės, LAT praktika šiais klausimais bei materialiosios teisės instituto - ieškinio senaties - taikymas bylose dėl akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais.

3.1. Asmenys, galintys kreiptis į teismą dėl nutarimo pripažinimo negaliojančiu

CK 2.82 str. 4 d. nurodyti asmenys, galintys pareikšti ieškinį dėl juridinių asmenų organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais. Esant įstatymų pažeidimams ieškinį dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais pateikti gali:

- 1) juridinio asmens kreditoriai, jeigu sprendimas pažeidžia jų teises ir interesus,
- 2) atitinkamas juridinio asmens valdymo organas (valdyba, bendrovės vadovas),
- 3) juridinio asmens dalyvis (akcininkas). Pastebėtina, kad uždarujų akcinių bendrovių akcijos gali būti nematerialios arba materialios. Esant materialioms akcijoms, akcininko teises įrodo materialioji akcija, kurioje įrašytas jos savininkas,¹⁰² arba akcijos sertifikatas,¹⁰³ o nuosavybės teisę į nematerialias akcijas patvirtina išrašas iš akcininko asmeninės vertybinių popierių sąskaitos.¹⁰⁴
- 4) kiti įstatymuose numatyti asmenys.

¹⁰² ABĮ 40 str. 10 d.

¹⁰³ ABĮ 40 str. 12 d.

¹⁰⁴ ABĮ 40 str. 9 d.; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas Nr. 1041 dėl uždarujų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždaruose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 132-4761.

Nuo to, kas apskundžia susirinkimo nutarimą, gali priklausyti galimybė jį nugincyti teisme. LAT šiuo klausimu yra išsakęs nuomonę byloje¹⁰⁵ A. R. v. UAB „Besserlita“, nurodęs, kad nugincyti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą kaip neatitinkantį tikrosios akcininkų valios (dėl nutarimo turinio, jo formuluotės ar padarinių) ir akcininkų susirinkimo protokolą (dėl suklastojimo) galima tik tada, kai akcininkai (o ne tik bendrovės valdybos narys ar generalinis direktorius) ginčija tokį nutarimą. LAT nurodė, kad būtent akcininkai sprendžia bendrovės valdymo organizavimo, įstatų keitimo klausimus, todėl akcininkams patvirtinus savo išreikštos valios užfiksavimo teisingumą, kitų asmenų nutarimo ginčijimas šiuo pagrindu (nutarimo neatitikimas tikrosios balsavimo jį priėmusių akcininkų valios) netenka reikšmės.

Kitoje byloje LAT konstatavo, jog „remdamasis bylos duomenimis, tarp jų ir akcininkų (bendraieškių) vardu tuo metu veikusio įgalioto asmens E. L. paaiškinimais, teismas nustatė, kad akcininkai išreiškė valią ir pritarė tam, kad ginčo pastatai būtų perduoti bankui ir susitarta dėl teisės atpirkti juos už paskolos, palūkanų, delspinigių, taip pat išlaidų, susijusių su šių pastatų perdavimu – priėmimu sumą. Akcininkų veiksmai, kai jie pasirašė tuščiam lape, žinodami, kad jame bus surašytas visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas dėl skolos bankui padengimo ginčo turto, leidžia daryti išvadą, jog akcininkai sutiko, kad protokolo tekstas būtų surašytas, aptarus su banku skolos pagal paskolos sutartį padengimo sąlygas“.¹⁰⁶ LAT be kita ko šioje byloje nurodė, kad ieškinį dėl pažeistų teisių gynimo pareiškė ne tik juridinis asmuo (UAB „Kirstnė“), kuris buvo ginčo nekilnojamojo turto savininkas, bet ir šio juridinio asmens akcininkai. Pirmosios instancijos teismas, tenkindamas dalį ieškinio reikalavimų, priteisė iš banko piniginę kompensaciją tiek UAB „Kirstnė“, tiek akcininkams, kurie dalyvavo byloje kaip bendraieškiai. LAT paaiškino, kad uždarosios akcinės bendrovės turtas yra atskirtas nuo jo dalyvių turto, o bendrovės dalyviai yra tik bendrovės vertybinių popierių – akcijų, tačiau ne juridinio asmens turto savininkai. Dėl šios priežasties, akcininkai negali reikalauti priteisti jiems turtą, kurio neteko bendrovė, kurios dalyviai jie yra, t. y. bendrovės akcininkai neturi materialinio teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi.

LAT praktikos, susijusios su akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais, analizė rodo, kad dažniausiai visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą pripažinti negaliojančiu siekia bendrovės akcininkai.¹⁰⁷ Dėl šios priežasties šiame darbo skyriuje

¹⁰⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 17 d. nutartis c. b. A. R. v. UAB „Besserlita“, Nr. 3K-3-213/2004, kat. 21.6; 21.2.2.1; 2.11.

¹⁰⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugpjūčio 1 d. nutartis c. b. UAB „Kirstnė“, O. N. ir kt. v. UAB „Medicinos bankas“, UAB „Medicinos banko lizingas“ ir kt., Nr. 3K-3-317/2008, kat. 21.4.1.1; 21.4.2.1; 24.2; 25.3; 27.3.2.1; 36.4; 42.4; 43.2(S).

¹⁰⁷ Nuo 1991 m. LAT išnagrinėtose bylose dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais daugiau kaip 90 procentų ieškinių pirmosios instancijos teismui pateikė bendrovės akcininkai.

apsiribosime uždarujų akcinių bendrovių akcininkų ieškinių dėl susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais aptarimu.

3.2. Akcininko suinteresuotumas¹⁰⁸ kreiptis į teismą

Kokio tikslo siekia akcininkas, kai prašo teismo pripažinti negaliojančiu visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą? Tokio prašymo tikslas yra dvejopas: pirma, siekiama apginti savo pažeistą subjektinę teisę arba interesą, antra, siekiama gauti sau¹⁰⁹ palankų teismo sprendimą.

Iš LAT pateiktų kasacinių skundų (ir žemesnės instancijos teismams pateiktų ieškinių) analizės seka, jog ieškovai paprastai nurodo, kad prašo apginti jų pažeistas „teises ir interesus“. Išsiaiškinę, kaip atriboti teises nuo interesų, galėsime geriau suvokti, koks yra gynimo objektas tada, kai akcininkas kreipiasi į teismą dėl akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais.

Subjektinė teisė sietina su tam tikru elgesiu¹¹⁰ (pavyzdžiui, pagal ABĮ 18 str. akcininkas turi teisę susipažinti su bendrovės dokumentais). Valingų veiksmų, kurių pagalba įgyvendinama subjektinė teisė, tikslas - patenkinti subjekto interesą (poreikį).¹¹¹ Todėl subjektinė teisė apima įstatymo pripažintą subjekto galimybę patenkinti savo interesą. Iš to seka, kad subjektinės teisės ir intereso santykį galima apibūdinti tokiomis nuostatomis:¹¹²

1) tam tikroje faktinėje situacijoje asmuo gali turėti tam tikrą interesą (poreikį). Jeigu įstatymų leidėjas pripažįsta, jog šis asmens interesas turi būti apsaugotas, asmeniui suteikiama arba subjektinė teisė (pavyzdžiui, akcininko galimybė reikalauti iš bendrovės informacijos ir galimybė šią informaciją gauti) arba galimybė kreiptis į teismą, kai interesas yra pažeidžiamas (pavyzdžiui, įstatyme numatyta akcininko galimybė skųsti bendrovės sandorius, prieštaraujančius bendrovės veiklos tikslams);

¹⁰⁸ „Teisinį suinteresuotumą teisinga būtų vertinti kaip teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos materialųjį teisinį, bet ne procesinį teisinį aspektą. Į klausimą, ar asmuo turi teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi, sudėtinga atsakyti bylos iškėlimo stadijoje. Tai įmanoma tik ištyrus ir įvertinus visus įrodymus byloje bei nustatčius reikšmingas bylai aplinkybes“. (Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras. T.3. P.19).

¹⁰⁹ Įstatymo nustatytais atvejais ieškinių dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais ginant viešąjį interesą gali pareikšti prokuroras, valstybės ir savivaldybės institucijos bei kiti asmenys (žr. CPK 49 str. 1 d.).

¹¹⁰ Dėl subjektinės teisės sąvokos turinio yra įvairių nuomonių (žr. - Pakalniškis V. Civilinės teisės bendrosios dalies paskaitos. <http://www3.mruni.lt/~vypaka/> [žiūrėta 2009 10 15]). Tačiau visuotinai pripažįstama, kad subjektinė teisė įgyvendinama arba šią teisę turinčio asmens veiksmais, arba įpareigoto asmens veiksmais.

¹¹¹ P. Leonas nurodo, kad „interesas“ yra asmens stengimasis gauti naudos, pasiekti tikslą. (Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. Vilnius: Pozicija, 1995. P.114). „Teisės teorijos ir civilinės teisės atstovai interesą sutapatina su poreikiais ir jų tenkinimu“. (Pakalniškis V. Civilinės teisės bendrosios dalies paskaitos. <http://www3.mruni.lt/~vypaka/> [žiūrėta 2009 10 15]).

¹¹² Cituota pagal: Мотовиловкер Е. Я. Интерес как сущностный момент субъективного права: цивилистический аспект // Правоведение, 2003, № 4. P.52-62

2) subjektinę teisę įgyvendinantis veiksmas yra veiksmas, kuris patenkina teisės subjekto interesą, t. y. subjektinės teisės pabaigos ir su šia teise susijusio intereso patenkinimo momentai sutampa;

3) intereso, kuris nėra susijęs su jokia subjektine teise, tačiau kurio patenkinimui įstatymas numato atitinkamą teismo sprendimą, atsiradimo momentas objektyviosios teisės prasme sutampa su materialinio pagrindo (juridinio fakto) kreiptis į teismą atsiradimo momentu. Šis interesas patenkinamas atitinkamo teismo sprendimo įvykdymu (aplinkybė, kad įstatymas tokio intereso įgyvendinimą sieja ne su subjektinės teisės įgyvendinimu, o su įstatymo nuoroda dėl galimybės kreiptis į teismą, atsispindi tokio intereso pavadinime - „įstatymų saugomas interesas“¹¹³);

4) „įstatymų saugomas interesas“ atspindi aplinkybę, kad asmuo turi įstatymų pripažintą poreikį, kurį patenkinti gali tik su teismo pagalba, o subjektinės teisės suteikimas reiškia, kad asmuo turi įstatymų pripažintą poreikį ir galimybę šį poreikį patenkinti nesikreipdamas į teismą.

Remiantis nurodytu subjektinės teisės ir intereso santykio aiškinimu, galima konstatuoti, kad „teisėtas interesas egzistuoja ir kaip subjektinės teisės substancija, ir kaip savarankiškas teisinis reiškinys“.¹¹⁴

Atsižvelgdami į aukščiau pateiktą subjektinės teisės ir intereso santykį, manome, jog ieškinyje dėl akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu yra ne akcininko subjektinės teisės, o įstatymų saugomų interesų gynimo priemonė, tada kai:

1) nutarimo pripažinimo negaliojančiu motyvai susiję su akcininkų susirinkimo sušaukimo tvarkos pažeidimu. Ši išvada remiasi tokiomis aplinkybėmis: nusprendus inicijuoti akcininkų susirinkimą, akcininkai įgyja subjektinę teisę, o bendrovė atitinkamą pareigą į tinkamą susirinkimo sušaukimą. Ši subjektinė teisė (ir atitinkama pareiga) turi laikiną pobūdį, nes akcininkų susirinkimo pradžios faktas šią subjektinę teisę (ar atitinkamą pareigą) panaikina. Tokiu būdu, įstatymas, suteikdamas teisę akcininkui skusti nutarimus dėl netinkamos susirinkimo sušaukimo tvarkos, gina akcininko interesą, susijusį su nurodyto nutarimo teisinių pasekmių panaikinimu (panašiai kaip išnykus daiktui, savininkas gina ne nuosavybės teisę, o interesą dėl žalos atlyginimo);

2) nutarimų pripažinimo negaliojančiais motyvai susiję su netinkama susirinkimo registracija, darbotvarke, balsavimu ir pan. Prasidėjus akcininkų susirinkimui, akcininkas įgyja subjektinę teisę (o bendrovė jos organų asmenyje - pareigą) į tinkamą susirinkimo pravedimą (dalyvių registraciją, darbotvarkės patvirtinimą, balsavimą ir pan.). Ši subjektinė teisė (ir atitinkama pareiga) taip pat turi laikiną pobūdį, nes akcininkų susirinkimo pabaigos faktas šią

¹¹³ Žr. CK 1.137 str. 3 d.

¹¹⁴ Pakalniškis V. Civilinės teisės bendrosios dalies paskaitos. <http://www3.mruni.lt/~vypaka/> [žiūrėta 2009 10 15]

subjektinę teisę (ar atitinkamą pareigą) panaikina. Tokiu būdu, įstatymas, suteikdamas teisę akcininkui skųsti nutarimus dėl netinkamos registracijos, darbotvarkės, balsavimo ir pan., vėl gina akcininko interesą, susijusį su nurodyto nutarimo teisinių pasekmių panaikinimu;

3) kai susirinkimo nutarimu yra viršyta akcininkų susirinkimo kompetencija arba nutarimo turinys pažeidžia teisės normas, nesusijusias su akcininko teisėmis ar pareigomis, akcininkas, prašydamas pripažinti negaliojančiu tokį nutarimą, vėl gina ne savo subjektinę teisę, o įstatymų saugomą interesą.

Kita vertus, kai susirinkimo nutarimas keičia akcininko turimų subjektinių teisių turinį ir/ar jų įgyvendinimo sąlygas (pavyzdžiui, susirinkimas nutaria pakeisti ankščiau priimto nutarimo pagrindu kilusią bendrovės prievolę akcininkui išmokėti dividendus, nustatant kitokią dividendų sumą arba mokėjimo terminus) ieškiniu dėl akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu ginama akcininko subjektinė teisė.

3.3. Procesinis akcininko kreipimosi į teismą dėl nutarimo pripažinimo negaliojančiu tikslas

Išsiaiškinus subjektus, kurie gali kreiptis į teismą dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu, ir teisminės gynybos objektą, būtina nustatyti, kokį procesinį tikslą turi ieškovas tokiose bylose.

Pirmiausia trumpai aptarkime, kokie apskritai teismo sprendimo bruožai lemia ieškovo siekį gauti sau palankų sprendimą.

Dar 1892 m. Vokietijos civilistas J. Unger nurodė,¹¹⁵ kad teismo sprendimus sudaro dvi dalys: deklaratyvioji dalis (*pronuntiatio*), kurioje tiriamas ginčas ir konstatuojama teismo išvada ir imperatyvioji dalis (*condemnatio*), apimanti teismo įpareigojimą („įsakymą“). Deklaratyvioji teismo sprendimo dalis yra antrosios, įpareigojančios dalies, pagrindas. J. Unger išdėstyta poziciją papildė žymūs Vokietijos teisininkai (K. Helvig, P. Laband ir kt.) teigę,¹¹⁶ kad teismo sprendimas yra valstybės, kurios valią diktuoja konkretus teismas, įsakymas atsakovui. Savo požiūrį minėti mokslininkai pagrindė tokiais argumentais:

1) įstatymas sankcionuoja subjekto civilines teises *in abstracto*, o teismo sprendimu šios teisės patvirtinamos *in concreto*;

2) įstatymas ne tik suformuluoja teisės normą, bet ir suteikia šiai normai juridinę galią, todėl analogiškai mąstant, galima daryti prielaidą, jog teismo sprendimas yra ne tik teisės patvirtinimas *in concreto*, bet kartu ir turintis juridinę galią, t. y. įpareigojantis teismo pavedimas („įsakymas“);

¹¹⁵ Гордон В. М. Иски о признании. Ярославль: Тип. Губ правл., 1906. P.6-8.

¹¹⁶ Ten pat.

3) teismo sprendimo juridinė galia visiškai nepriklauso nuo to, ar teismui pavyko nustatyti materialiąją tiesą, t. y. juridinė teismo sprendimo reikšmė yra susijusi ne su logine mąstymo operacija, o būtent su įpareigojimu („įsakymu“). „Įsakymas“, esantis teismo sprendime, nustato tam tikrą atsakovo viešąją pareigą (pareigą prieš valstybę) - įvykdyti sprendimą.¹¹⁷

Išdėstyti mokslininkų argumentai apibūdina pagrindinį teismo sprendimo bruožą – valdingą pobūdį, dėl kurio suinteresuoti asmenys kreipiasi į teismą, siekdami apginti pažeistas subjektyvias teises ar įstatymo saugomus interesus. Be aptarto bruožo, teisinėje literatūroje¹¹⁸ išskiriamos ir kitos teismo sprendimo savybės: tai juridinis faktas (nustatantis, pakeičiantis arba nutraukiantis teisinius santykius), turintis individualų pobūdį, kartu tai teisės aiškinimo ir teisės normų taikymo aktas bei atsakymas į ieškovo reikalavimą.

Kitos svarbios teismo sprendimo, kuriuo visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas pripažįstamas negaliojančiu, savybės yra sietinos su ABĮ 20 str. „Visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija“ nuostatomis. Šiame straipsnyje nurodyti visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimai pagal savo pobūdį sąlyginai gali būti suskirstyti į dvi grupes.

Pirmą grupę sudaro nutarimai, kuriais išreiškiamas akcininkų sutikimas (pavyzdžiui, nutarimas, kuriuo pritariama sutarties pasirašymui, nutarimas, kuriuo patvirtinamas bendrovės metinių finansinių ataskaitų rinkinys, bendrovės veiklos ataskaita ir pan.). Nuo tokio pobūdžio nutarimų prasideda tam tikroje teisės normoje numatytos juridinių faktų grupės formavimas (pavyzdžiui, susirinkimo sutikimas dėl sutarties pasirašymo). Tokio pobūdžio nutarimai tiesiogiai nesukuria teisių ir/ar pareigų. Todėl teismo sprendimų, kuriais tokie nutarimai pripažįstami negaliojančiais, pagrindinis tikslas - imperatyviai konstatuoti, kad bendrovės akcininkų išreikštas sutikimas neturi juridinės galios.

¹¹⁷ Egzistuoja ir kita doktrina, kurios atstovai (Vokietijos ir Austrijos civilistai – J. Kohler, H. Degenkolb, K. Bülow) teigia, kad ieškovas siekia teismo sprendimo ne dėl teismo sprendimo „įsakymo“, o dėl imperatyvaus savo teisės patvirtinimo. Šios doktrinos atstovai nurodo, kad aplinkybė, jog neteisingas teismo sprendimas turi juridinę galią, prieštarauja teismo „įsakymo“ doktrinai, nes nėra aišku, kodėl neatitinkantis materialinės teisės normų (kurias paskelbė valstybė) teismo sprendimas turi būti privalomas. Šios doktrinos atstovai nurodo, kad faktas, jog valstybės organas (teismas) atlieka sprendimo deklaratyviojoje dalyje išdėstytą loginę operaciją, neįrodo, jog šios loginės operacijos rezultatas gali būti ieškinio tikslu tik esant imperatyviajai teismo įsakymo daliai. Todėl, anot šios doktrinos atstovų, teismo sprendimo imperatyvioji dalis - „įsakymas“ - neapibūdina teismo sprendimo esmės, o yra tik teismo išvados, nurodytos deklaratyviojoje teismo sprendimo dalyje, priedas, kurio paskirtis - nurodyti teismo sprendimo išvados juridinę svarbą. Praktinę reikšmę turi ne teisės patvirtinimas *in concreto*, o tai, kad teismo pripažinta teisė - saugoma įstatymo ir tai yra savaime aiški teismo sprendimo prielaida, kuriai nėra reikalingi jokie atskiri teismo išaiškinimai. Teismo sprendimo galia remiasi ne konkrečiu teismo „įsakymu“, o teisėtarkos principu, kad esant ginčui, galioja teismo sprendimu nustatyti teisiniai santykiai. Teismo sprendimo autoritetas yra paremtas įstatymu, todėl sprendimui nėra būtini jokie teismo „įsakymai“, ieškovas privalo įvykdyti teismo sprendimą ne todėl, kad tai yra teismo valia („įsakymas“), o dėl to, kad tokia yra objektyviosios teisės valia. (Cituota pagal: Гордон В. М. Иски о признании. Ярославль: Тип. Губ правл., 1906. P.12-15).

¹¹⁸ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. T.3. P.566-572.

Antra grupė apjungia nutarimus, iš kurių tiesiogiai kyla teisės ir pareigos. Nurodytos teisės ir pareigos gali kilti bendrovės viduje, pavyzdžiui, stebėtojų tarybos išrinkimas, nutarimas dėl pelno (nuostolio) paskirstymo, arba santykiuose su kitais subjektais, pavyzdžiui, nutarimas rinkti ir atšaukti audito įmonę, nustatyti audito paslaugų apmokėjimo sąlygas. Pastebėtina, kad dalis aptariamų nutarimų, kaip ir pirmos grupės nutarimai, pradeda tam tikros grupės juridinių faktų formavimą (antai nuo nutarimo keisti bendrovės įstatus prasideda įstatų keitimo procedūra, kuri bus užbaigta tik įregistravus naujus bendrovės įstatus Juridinių asmenų registre), tačiau skirtingai nei pirmos grupės nutarimai, šie nutarimai arba įgalina, arba įpareigoja kitus bendrovės valdymo organus (dažniausiai bendrovės vadovą) atlikti tam tikrus veiksmus. Teismo sprendimų, kuriais pripažįstami negaliojančiais šios grupės nutarimai, pagrindinis tikslas - panaikinti arba pakeisti teisinius santykius.

Pažymėtina, kad kreipiantis į teismą dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais, ieškinyje ginčijami ir vienos, ir kitos grupės nutarimai, pavyzdžiui, LAT c. b.¹¹⁹ ieškovas R. B. prašė pripažinti negaliojančiais UAB „Vilta“ 2007 m. birželio 15 d. neeiliniame visuotiniame akcininkų susirinkime priimtus sprendimus dėl bendrovės įstatinio kapitalo didinimo papildomais įnašais, taip pat bendrovės įstatų pakeitimo, naujos redakcijos patvirtinimo ir įregistravimo Juridinių asmenų registre.

Atsižvelgiant į aukščiau išskirtas akcininkų nutarimų grupes, jų pobūdį, manome, kad pagal taikomą teisės gynimo būdą pirmos nutarimų grupės atveju teismo sprendimas dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu laikytinas sprendimu dėl pripažinimo,¹²⁰ antros grupės atveju – sprendimu dėl teisinių santykių modifikavimo (pakeičiami arba nutraukiami teisiniai santykiai, kilę iš akcininkų susirinkimo nutarimo).

3.4. Akcininko teisės kreiptis į teismą prielaidos ir tinkamo įgyvendinimo sąlygos

CK 2.82 str. 4 d. numato, kad ieškinius dėl akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu nagrinėja teismas. CK 1.138 str. „Civilinių teisių gynimas“ yra nuoroda į tai, kad teisminis gynimas įgyvendinamas įstatymų nustatyta tvarka. Be kita ko, tai reiškia, kad CK 1.138 str. „Civilinių teisių gynimas“ paminėtas asmens pareiškimas teismui turi atitikti civilinio proceso teisės normų keliamus reikalavimus.

Todėl asmens galimybė kreiptis į teismą dėl visuotinio akcininkų nutarimo pripažinimo negaliojančiu sietina su šiomis procesinėmis aplinkybėmis:

¹¹⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. *R. B. v. UAB „Vilta“, V. O. ir kt.*, Nr. 3K-3-631/2008, kat. 20.3.8; 20.3.10; 27.3.2.1; 27.7(S).

¹²⁰ Reikalavimais dėl pripažinimo laikomi tokie reikalavimai, kuriais prašoma konstatuoti subjektinės teisės arba teisinio santykio egzistavimą, arba tai, kad subjektinė teisė ar teisinis santykis neegzistuoja. (Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. T.3. P.658).

1) teisės kreiptis į teismą prielaidomis:¹²¹

- teigiamos prielaidos (CK 2.1 – 2.4 str., 2.33 str., 2.63 str., 2.74 str., 2.75 str. - ieškovo civilinis procesinis teisnumas (jau buvome minėję, kad teisė ginčyti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus yra suteikiama tik įstatyme nurodytiems asmenims); CPK 22 str., 137 str. 2 d. 3 p. - bylos priskirtinumas teismo kompetencijai; CPK 137 str. 2 d. - įstatymų nustatytos išankstinio bylos sprendimo ne teisme tvarkos laikymasis);

- neigiamos prielaidos (CPK 137 str. 2 d. 4 p. - įsiteisėjusio teismo ar arbitražo sprendimo, priimto dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu nebuvimas; CPK 137 str. 2 d. 4 p. - įsiteisėjusios nutarties priimti ieškovo atsisakymą nuo ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį, priimtą dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, nebuvimas).

2) teisės kreiptis į teismą tinkamo įgyvendinimo sąlygomis:¹²²

- sąlygos, kurių nesilaikius teismas atsisako priimti ieškinį (CPK 137 str. 2 d. 2 p., 3 p., 5 – 8 p.);

- sąlygos, kurių neįvykdžius teismas nustato terminą trūkumams pašalinti (CPK 38 str., 80 str. 1 d., 111, 113, 114, 135 str.).

Nesant teisės kreiptis į teismą prielaidų, asmuo apskritai neturi teisės į teisminę gynybą, o jei teismas atsisako priimti ieškinį dėl tinkamo teisės kreiptis į teismą realizavimo sąlygų nebuvimo, toks atsisakymas nėra galutinis: jei šalis pašalina teismo nurodytus trūkumus, ieškinys bus priimtas.¹²³

Manome, kad svarbus šis su ieškiniais dėl akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais susijęs klausimas: kas ginče dėl akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu turi būti traukiamas atsakovu? CPK nepateikia atsakovo sąvokos, tačiau remiantis teisine literatūra, galima pateikti atsakovo kaip civilinio proceso šalies apibrėžimą¹²⁴ – tai materialiojo teisinio santykio šalis, tariamai pažeidusi ieškovo materialiąsias teises ar interesus, kviečiama į teismą atsakyti į ieškovo pareikštą reikalavimą. Taigi kas - bendrovė, kaip juridinis asmuo, ar akcininkas (akcininkai), kaip juridinio asmens valios reiškėjas, dalyvavęs visuotiniame akcininkų susirinkime ir balsavęs už ginčijamo nutarimo priėmimą, - turi atsakyti už ieškovo įstatymų saugomo intereso ar subjektinės teisės tariamą pažeidimą?

Ilgą laiką šiuo klausimu LAT praktikos nebuvo. Tik 2003 m. lapkričio 12 d. nutartyje LAT lakoniškai pasisakė, kad atsakovu bylose dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo

¹²¹ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. T.2. P.457-458.

¹²² Ten pat.

¹²³ Ten pat.

¹²⁴ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. T.1. P.549.

negaliojančiais trauktina bendrovė. Išdėstyta poziciją LAT grindė tuo, kad „pagal ABĮ uždaroji akcinė bendrovė yra ribotos turtinės atsakomybės ir akcininkai pagal bendrovės prievoles savo turtu neatsako. Kolegijos nuomone, ta pati taisyklė taikoma ir neturtinei atsakomybei. Akcininkų atsakomybė už visuotinių akcininkų susirinkimo nutarimus nenumatyta“.¹²⁵

Mūsų nuomone, požiūris, jog ginče dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais atsakovu trauktina bendrovė, galėtų būti paremtas dar ir kitais nei LAT nurodytais argumentais. Būtent tai, jog juridinis asmuo yra realus teisės subjektas (CK 2.33 str. 1 d. pateiktas juridinio asmens sąvokos apibrėžimas atitinka šią koncepciją), o akcininkų susirinkimo nutarimas yra juridinio asmens - bendrovės - valinis veiksmas, kurio tikslas sukelti konkrečias teises pasekmes (šis požiūris yra aptartas pirmame ir antrame darbo skyriuose), lemia, kad akcininkų susirinkimo nutarimo apskundimas sietinas su bendrovės - juridinio asmens sprendimo (kaip vienašalio sandorio) - apskundimu, todėl teikiant ieškinį dėl akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, atsakovu trauktina bendrovė.

3.5. Negaliojančio nutarimo teisinės pasekmės

Įstatymų leidėjas CK 2.82 str. 4 d. nurodęs, jog juridinių asmenų organų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais, iš esmės įtvirtino nuostatą, jog visi akcininkų nutarimai, net ir pažeidžiantys imperatyvius įstatymų reikalavimus, laikytini galiojančiais tol, kol teismas nenustatys nuo kada nutarimas negalioja, t. y. įstatymų leidėjas nenurodė momento, nuo kurio pripažintas negaliojančiu akcininkų nutarimas laikomas negaliojančiu: nenustatė, ar akcininkų nutarimas negalioja *ab initio*, ar nuo atitinkamo teismo sprendimo įsiteisėjimo momento.

Būtinybės aiškiai apibrėžti pripažinto negaliojančiu akcininkų susirinkimo nutarimo pasekmių atsiradimo momentą galima iliustruoti tokiu pavyzdžiu: nesažiningas akcininkas, nuosavybės teise valdantis 30 proc. bendrovės akcijų, inicijuoja akcininkų susirinkimo sušaukimą bei sudaro kliūtis kitam bendrovės akcininkui, valdančiam 70 proc. akcijų, dalyvauti susirinkime (pavyzdžiui, neįleidžia į patalpas, kuriose vyksta susirinkimas). Tokiu atveju, visuotinis akcininkų susirinkimas laikomas neįvykusiu, nes nebuvo susirinkimo kvorumo. Analogišku būdu sušaukiamas ir vedamas pakartotinis akcininkų susirinkimas, kuriame nesažiningam akcininkui jau pakanka balsų, kad priimtų sau palankų nutarimą. Pakartotiniame akcininkų susirinkime išrenkamas naujas bendrovės direktorius, kuris skubos tvarka sudaro ir įgyvendina bendrovei nenaudingus sandorius. Jeigu teismas pripažins pavyzdyje nurodytą akcininkų susirinkimo nutarimą negaliojančiu, nesažiningi asmenys sieks, kad visi naujo

¹²⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 12 d. nutartis c. b. *V. M. v. V. S.*, *Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Rejestro tarnyba ir kt.*, Nr. 3K-3-1074/2003, kat. 21.2.2.1; 21.7.2.

direktoriaus veiksmai būtų pripažinti negaliojančiais nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, o tai reikš, jog visi naujai paskirto direktoriaus sudaryti sandoriai buvo teisėti. Dėl šios priežasties yra būtina aiškiai apibrėžti momentą, nuo kurio pripažintas negaliojančiu akcininkų susirinkimo nutarimas laikomas negaliojančiu.

Mūsų nuomone, ankstesniuose darbo skyriuose atliktas tyrimas leidžia išspręsti šį klausimą visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimams *mutatis mutandis* taikant sandorių negaliojimo instituto nuostatas, t. y. remiantis CK 1.95 str. nurodyti, kad pripažintas negaliojančiu akcininkų susirinkimo nutarimas laikomas negaliojančiu nuo jo priėmimo momento (su CK 1.95 str. 2 d. nustatyta išlyga).

Dėl CK 2.82 str. 4 d. taikymo kyla dar vienas klausimas: ar ieškovas, prašydamas pripažinti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą negaliojančiu, visada turi teikti atskirą reikalavimą dėl nutarimo sukeltų teisinių pasekmių pripažinimo negaliojančiomis?

LAT praktika rodo, kad ieškovas, prašydamas pripažinti negaliojančiu visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą ir norėdamas pripažinti negaliojančiomis nutarimo sukeltas pasekmes turi teikti atskirą reikalavimą. Pateiksime keletą pavyzdžių. LAT c. b.¹²⁶ ieškovas J. N. prašo pripažinti negaliojančiais: UAB „Baltas pūkas“ visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus dėl bendrovės įstatinio kapitalo didinimo bei raštą dėl turtinių įnašų įnešimo įstatinio kapitalo didinimui, t. y. antruoju reikalavimu ieškovas prašo pripažinti negaliojančiomis nutarimo teises pasekmes. Kitoje byloje¹²⁷ UAB „Vilbara“ administratorius prašo pripažinti negaliojančiais 1996 m. spalio 21 d. bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus, kartu teikia reikalavimą dėl ginčijamo akcininkų susirinkimo nutarimo pagrindu sudarytų pirkimo – pardavimo sutarčių pripažinimo negaliojančiomis.

Tačiau ar ieškovas privalėtų teikti atskirą reikalavimą dėl nutarimo ir jo sukeltų teisinių pasekmių pripažinimo negaliojančiomis, kai akcininkų susirinkimo nutarimas yra niekinis?

Kadangi niekinis akcininkų nutarimas pažeidžia tiesiogiai įstatymų nustatytus draudimus, suinteresuotiems asmenims neturėtų būti privaloma reikšti reikalavimą dėl akcininkų susirinkimo nutarimo pripažinimo niekiniu (tačiau tai daryti nėra draudžiama), o teismas *ex officio* turėtų konstatuoti niekinio nutarimo faktą ir teisinių pasekmių negaliojimą (CK 1.78 str. 5 d.). Ši mūsų išsakyta pozicija sutampa su LAT nuomone, pateikta c. b. Nr. 3K-3-244/2009.¹²⁸ Minimoje byloje LAT nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas turi teisę *ex officio* vertinti, ar akcininkų susirinkimo nutarimas prieštarauja imperatyvioms įstatymo

¹²⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 9 d. nutartis c. b. J. N. v. UAB „Baltas pūkas“, Kupiškio rajono savivaldybė, Nr. 3K-3-945/2000, kat. 45.

¹²⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 16 d. nutartis c. b. UAB „Vilbara“ v. AB „Achema“, Vokietijos firma „Bara GmbH“ ir kt., Nr. 3K-3-74/2002, kat. 15.2.1.1.; 15.2.1.4; 15.2.2.7; 21.2.2.1; 85.2.

¹²⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“, Nr. 3K-3-244/2009, kat. 27.7; 121.13; 121.20(S).

normoms bei pažymėjo, kad teismo *ex officio* vertinimas galimas tik tada, kai akcininkų susirinkimo nutarimo negaliojimo pagrindai yra analogiški sandorių pripažinimo niekiniais pagrindams. Taip pat būtina paminėti LAT poziciją dėl teismo pareigos¹²⁹ *ex officio* konstatuoti niekinio sandorio faktą ir jo teisinių pasekmių negaliojimą. Kasacinis teismas nurodo, kad *ex officio*, nesant ginčo šalies reikalavimo, teismas pripažįsta sandorį niekiniu ir taiko niekinio sandorio teises pasekmes tik tada, kai nagrinėjant bylą pagrindas pripažinti sandorį niekiniu tampa akivaizdus.¹³⁰ Taigi LAT nurodytas „akivaizdumo“ kriterijus sietinas su įrodymų, pagrindžiančių sandorio niekinį pobūdį, pakankamumu.

Norime atkreipti dėmesį į tai, kad CK 1.78 str. 5 d. nurodo teismo pareigą konstatuoti niekinio sandorio teises pasekmes, tačiau neįpareigoja teismo, nesant atitinkamo reikalavimo, šalinti nurodytas pasekmes, t. y. tokių pasekmių panaikinimui yra būtina reikšti atitinkamą reikalavimą (pastebėtina, jog teismui konstatavus tam tikro sandorio negaliojimą dar nereiškia, kad bus patenkintas suinteresuoto asmens reikalavimas dėl tokio sandorio pasekmių panaikinimo ir sandorio šalių atstatymo į pradinę padėtį, nes nagrinėjant tokius reikalavimus yra būtina atsižvelgti į restitucijos taikymo ypatumus bei sąžiningo įgijėjo instituto normas). Dėl to suinteresuoti asmenys, siekdami panaikinti niekinio akcininkų susirinkimo nutarimo pagrindu atliktų veiksmų pasekmes, privalo reikšti ieškinį, kartu pateikti įrodymus, kad nutarimas, kurio įvykdymo pasekmes jie siekia panaikinti, yra niekinis, nurodyti bei įrodyti nutarimo įvykdymo sukeltas pasekmes, o ieškinio dalyku nurodyti reikalavimą dėl nutarimo pagrindu atliktų veiksmų pasekmių panaikinimo (reikalavimo pripažinti įrodymais pagrįstą, pavyzdžiui, pateikiant akcininkų susirinkimo protokolo klastojimą faktą patvirtinantį įsiteisėjusį teismo nuosprendį baudžiamojoje byloje, niekinį nutarimą ir iš tokio nutarimo kilusias teises pasekmes negaliojančiomis reikšti neturėtų būti privaloma).

Taip pat pastebėtina, kad teismas, *ex officio* konstatuodamas niekinio nutarimo pasekmių negaliojimą, turėtų įvertinti nutarimo turinį bei tai, kiek nutarimas buvo įgyvendintas. Atsižvelgiant į akcininkų susirinkimų nutarimų turinio įvairovę, teoriniame lygmenyje yra įmanoma išanalizuoti tik ABĮ 20 str. akcininkų susirinkimo kompetencijai priskirtų nutarimų teises pasekmes. Dėl ribotos darbo apimties pateiksime tik keletą pavydžių, norėdami iliustruoti situaciją, ką teismas turėtų konstatuoti, esant niekiniam akcininkų susirinkimo nutarimui.

¹²⁹ LAT nurodo, kad niekinio sandorio negaliojimo teisinius padarinius teismas taiko savo iniciatyva, t. y. teismas, nustatęs, jog sandoris yra niekinis, privalo pripažinti jį negaliojančiu, nors tokio reikalavimo byloje ir nepareikšta. (LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“*, *UAB „Norekso valdos“*, Nr. 3K-3-6/2008, kat. 21.4.1.1.; 35.1; 42.11.1.; 42.6; 42.8).

¹³⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gruodžio 10 d. nutartis c. b. *P.V. v. E.M.V., Klaipėdos rajono žemėtvarkos tarnyba ir kt.*, Nr. 3K-3-1319/2001, kat. 15.1; 15.2.1.1.; 84; 94.1; 107.1; LAT CBS kolegijos 2006 m. sausio 4 d. nutartis c. b. *A.K. v. M.K.*, Nr. 3K-3-7/2006, kat. 75.4.3; 75.7; 75.8(S).

Pavyzdžiui, konstatuojant niekinio akcininkų susirinkimo nutarimo dėl bendrovės įstatinio kapitalo didinimo papildomais akcininkų įnašais pasekmių negaliojimą tada, kai bendrovės įstatinio kapitalo didinimas jau yra įregistruotas, teismas *ex officio* turėtų konstatuoti šių nutarimo pasekmių negaliojimą:

1) akcijų pasirašymo sutarties (akcininkų nutarimas dėl įstatinio kapitalo didinimo yra būtina akcijų pasirašymo sutarties sudarymo įstatyminė prielaida, todėl šios prielaidos išnykimas daro sutartį prieštaraujančia imperatyvioms įstatymo normoms) negaliojimą, naujai išleistų akcijų negaliojimą, įrašų akcijų apskaitos registruose negaliojimą, akcininkų pareigos įmokėti įnašus negaliojimą (jei akcijos iš dalies buvo apmokėtos ne lėšomis, o turтинiais įnašais ir bendrovė nurodytą turtą perleido tretiesiems asmenims, gali kilti turto išreikalavimo iš trečiųjų asmenų žinios ar nuostolių akcininkui kompensavimo klausimai);

2) įstatų pakeitimo negaliojimą;

3) atitinkamų įrašų Juridinių asmenų registre negaliojimą.

Arba kitas pavyzdys, nutarimų, susijusių su bendrovės įstatų pakeitimais (neapimančiais bendrovės kapitalo keitimo, dividendų mokėjimo, bendrovės reorganizavimo, atskyrimo, pertvarkymo bei likvidavimo), sukeltų teisinių pasekmių negaliojimo konstatavimas turėtų apimti atitinkamų įstatų pakeitimus ir tokio nutarimo pagrindu padarytus įrašus Juridinių asmenų registre. Pastebėtina, kad tokio pobūdžio nutarimai sietini su bendrovės buveinės, pavadinimo, valdymo organų struktūros, valdymo organų funkcijų, valdymo organų sprendimų priėmimo tvarkos, akcininkų neturtinių teisių ir pan. pakeitimu, t. y. tokie nutarimai paprastai tiesiogiai nesukelia turtinio pobūdžio pasekmių.

3.6. Ydingo nutarimo apskundimo terminas

Su visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimu negaliojančiais glaudžiai susijęs terminas, kuriam suėjus ir atsakovui prašant, akcininko ieškinys dėl susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, bus atmestas.

CK 2.82 str. 4 d. nustato, jog ieškiniams dėl juridinių asmenų organų sprendimų pripažinimo negaliojančiais nustatomas trijų mėnesių ieškinio senaties terminas. Jis pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie ginčijamą sprendimą, jeigu CK ir kiti įstatymai nenustato kitokio ieškinio senaties termino ir kitokios sprendimų nuginkijimo tvarkos. Specialusis įstatymas CK atžvilgiu – ABĮ – nustato sutrumpintą ieškinio senaties terminą. Šio įstatymo 19 str. 10 d. numato, kad CK 2.82 str. 4 d. nustatytais atvejais ieškinį dėl bendrovės organų sprendimų negaliojimo gali pareikšti akcininkai, kreditoriai, bendrovės vadovas, valdybos ir stebėtojų tarybos nariai ar kiti įstatymuose numatyti asmenys ne

vėliau kaip per 30 dienų nuo dienos, kurią ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie ginčijamą sprendimą.

LAT nutarčių analizė rodo, kad kasacinis teismas 30 dienų terminui nuosekliai taiko ieškinio senaties¹³¹ nuostatas:

1) šio termino pradžia yra skaičiuojama nuo dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą.

LAT c. b. konstatavo, kad „ieškovės V. J. T. ieškinys byloje atmestas tuo pagrindu, kad ieškovė praleido ABĮ numatytą 30 dienų terminą apskūsti visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimą teismui, t. y. praleido įstatymo nustatytą ieškinio senaties terminą kreiptis į teismą dėl pažeistos teisės gynimo. Pagal ABĮ visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimas gali būti apskūstas teismui ne vėliau kaip per 30 dienų nuo tos dienos, kai asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie jo priėmimą. Toks sutrumpintas ieškinio senaties terminas nustatytas atsižvelgiant į tai, kad visuotinis akcininkų susirinkimas yra aukščiausias bendrovės valdymo organas, priimančias sprendimus aktualiaisiais ir esminiais bendrovės valdymo klausimais ir nustatymas ilgų jo nutarimų ginčijimo ieškinio senaties terminų turėtų neigiamų pasekmių bendrovės valdymui ir ekonominei veiklai. <...> Ieškinio senaties termino eiga prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kada asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Todėl svarstant ieškinio senaties termino klausimą esminė aplinkybė yra fakto nustatymas, kada asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Šio fakto nustatymas priklauso nuo to, kaip šalys byloje sugeba įrodyti minėtą aplinkybę. Ieškovė V. J. T. nurodė, kad apie savo pažeistas teises sužinojo tik 2001 m. vasario 21 d.“¹³² Tačiau LAT konstatavo, kad „pirmos ir apeliacinės instancijos teismai, atmesdami ieškinį, vadovavosi pateiktais rašytiniais įrodymais, kurie patvirtina aplinkybę, kad ieškovei 2000 m. gruodžio 15 d. buvo išsiųstas pranešimas apie tą pačią dieną įvykusį visuotinį akcininkų susirinkimą ir išsiųsti susirinkimo priimti dokumentai. Be rašytinių įrodymų teismai vertino byloje apklaustų liudytojų (bendrovės ir pašto darbuotojų) parodymus, kurie iš esmės patvirtino aplinkybę, kad ieškovei ginčijamo visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai buvo išsiųsti.

¹³¹ Senaties termino teisinė prasmė turėtų būti aiškinama atsižvelgiant į įstatymų nuostatas: iš LR CK 1.133 str. numatančio, kad skolininkas, įvykęs pareigą po to, kai pasibaigė ieškinio senaties terminas, neturi teisės reikalauti grąžinti tai, kas įvykdyta, nors vykdydamas jis ir nežinojo, kad senaties terminas yra pasibaigęs, seka, jog skola (ir atitinkama kreditoriaus teisė) neišnyksta suėjus ieškinio senačiai. Praėjus ieškinio senaties terminui, asmens civilinė subjektinė pareiga, atitinkanti kito asmens tokią teisę, iš teisinės virsta prigimtinė. (Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P.24). Įdomu tai, kad egzistuoja požiūris, jog ieškinio senatis taikytina tik reikalavimams, kurie susiję su įpareigojimu atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų ir netaikoma ieškiniams, kuriais siekiama pripažinti negaliojančiais juridinius faktus - pavyzdžiui, Vokietijos civilinio kodekso 194 str. 1 d. nurodo, kad teisė reikalauti atlikti veiksmus ir teisė reikalauti susilaikyti nuo veiksmų apribojama senaties terminu. (Vokietijos civilinis kodeksas. Bürgerliches Gesetzbuch, BGB. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html [žiūrėta 2009 10 11]).

¹³² LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 4 d. nutartis c. b. *V. J. T. v. UAB „Transnetas“*, Nr. 3K-3-392/2002, kat. 21.2.2.1.

Esant tokioms bylos aplinkybėms teismai turėjo pagrindą konstatuoti, kad apie ginčijamą visuotinį akcininkų susirinkimą ir jo metu priimtus nutarimus ieškovė sužinojo 2000 m. gruodžio 30 d., kuomet paštas jai įteikė registruotą laišką¹³³. Kasacinis teismas nurodė, kad konstatavus šią aplinkybę, kiti kasacinio skundo motyvai tampa juridškai nereikšmingais, o apeliacinės instancijos teismo nutartis paliekama nepakeista, t. y. ieškinys byloje atmetamas tuo pagrindu, kad ieškovė praleido įstatymo nustatytą ieškinio senaties terminą kreiptis į teismą dėl pažeistos teisės gynimo.

2) terminas taikomas esant atsakovo pareiškimui, terminas atnaujinamas pagal CK 1.131 str. ir LAT teisėjų senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 39¹³⁴ taisykles, terminas sustabdomas pagal CK 1.129 str., termino eiga nutraukiama pagal CK 1.130 str. taisykles.

2001 m. spalio 14 d. nutartyje LAT nurodė, kad „byloje atsakovai prašė taikyti ieškinio senatį. Bylą nagrinėję teismai, nustatę ieškinio senaties termino eigos pradžią, ir nesant duomenų, kad ji buvo sustabdyta ar nutraukta, pagrįstai sprendė, kad ieškovės yra praleidusios terminą ginčyti UAB „Ivaksa“ 2000 m. sausio 3 d. visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus“¹³⁵. Tačiau išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad „šią bylą nagrinėję teismai netinkamai įvertino ABI numatyto termino praleidimo priežastis ir pažeidė CK 90 str. Bylos duomenimis nustatyta, kad ieškovė G. V. 2000 m. vasario 9 d., taigi ABI numatytu terminu, buvo pareiškusi teisme ieškinį dėl UAB „Ivaksa“ 2000 m. sausio 3 d. visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais. Tai rodo, kad ji buvo pakankamai atidi ir siekė įstatymo nustatyta tvarka apginti savo pažeistą teisę. Minėtą ieškinį 2000 m. rugpjūčio 17 d. teismo nutartimi palikus nenagrinėtą, atsiranda pagrindas konstatuoti, kad 30 dienų terminas ieškovėms pasibaigė apytiksliai 2000 m. vasario mėn. viduryje, t. y. tuo metu, kai ginčas dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu buvo nagrinėjamas teisme. Pareiškimą palikus nenagrinėtu, suinteresuotas asmuo turi teisę vėl kreiptis į teismą su pareiškimu bendra tvarka. Šia teise ieškovės ir pasinaudojo, 2000 m. rugsėjo 26 d. pareikšdamos ieškinį šioje byloje. Paminėtos objektyvios aplinkybės suponuoja išvadą, kad ieškovės, sužinojusios apie savo teisių pažeidimą, siekė įstatymų nustatyta tvarka išspręsti kilusį ginčą teisme“¹³⁶. Išplėstinė teisėjų kolegija šias ABI nustatyto 30 dienų termino praleidimo priežastis pripažino svarbiomis, todėl nusprendė, kad praleistas ieškinio senaties terminas turi būti atstatytas, o pažeistoji teisė turi būti ginama.

¹³³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 4 d. nutartis c. b. *V. J. T. v. UAB „Transnetas“*, Nr. 3K-3-392/2002, kat. 21.2.2.1.

¹³⁴ 2002 m. gruodžio 20 d. LAT teisėjų senato nutarimas Nr. 39 dėl ieškinio senatį reglamentuojančių įstatymų normų taikymo teismų praktikoje // Biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 18.

¹³⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 4 d. nutartis c. b. *G. V., N. V. v. UAB „Ivaksa“, E. S., V. Č.*, Nr. 3K-7-653/2001, kat. 18.4, 21.2.2.1, 30.8.

¹³⁶ Ten pat.

LAT iki šiol nėra pasisakęs dėl ABĮ 19 str. 10 d. nurodyto termino taikymo nutarimams, akivaizdžiai prieštaraujantiems imperatyvioms įstatymo normoms, t. y. niekiniams nutarimams. Nesant atitinkamos LAT praktikos, apsiribosime tik teoriniu šio klausimo aptarimu.

Sutikus, jog akcininkų nutarimams *mutatis mutandis* galima taikyti sandorių negaliojimo nuostatas, tenka konstatuoti, kad niekinis nutarimas negalioja *ipso iure*, t. y. negalioja ir nesant teismo sprendimo (niekinis sandoris teisine prasme yra bereikšmis: teisių ir pareigų, grindžiamų niekiniu sandoriu negalima įgyvendinti, jų negalima ginti, tokio sandorio negalima panaudoti nei prieš kitą sandorio šalį, nei prieš trečiuosius asmenis¹³⁷). Kita vertus, kadangi teismo sprendimas, konstatuojantis niekinio nutarimo negaliojimą, patvirtina jau egzistuojantį faktą ir nepakeičia egzistuojančių materialinių teisinių santykių, niekinis akcininkų nutarimo pobūdis yra negrižtamas: nutarimas, negaliojantis *ipso iure*, negali būti „ištaisytas“ nei nutarimo trūkumų pašalinimu, nei senaties eiga (*Quod initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere* – tai, kas nuo atsiradimo yra ydinga, laikui bėgant įsiteisėti negali).

Analogiško požiūrio laikosi kitų šalių civilinės teisės specialistai (pavyzdžiui, D. I. Mejer,¹³⁸ L. Enneccerus,¹³⁹ N. Coviello¹⁴⁰) nurodydami, jog ieškinio senatis negali daryti jokio poveikio reikalavimui pripažinti sandorį niekiniu. Tokia nuostata yra įtvirtinta ir užsienio šalių įstatymuose, pavyzdžiui, Italijos civilinio kodekso¹⁴¹ 1422 str. nurodo, kad ieškiniui dėl sandorio paskelbimo niekiniu ieškinio senatis netaikoma.

Taigi teoriniai argumentai leidžia manyti, kad ieškinio senatis neturėtų būti taikoma reikalavimui konstatuoti, kad akcininkų nutarimas yra niekinis.¹⁴²

¹³⁷ Pakalniškis V. Civilinės teisės bendrosios dalies paskaitos. <http://www3.mruni.lt/~vypaka/> [žiūrėta 2009 10 15]

¹³⁸ Мейер Д. И. Русское гражданское право. М.: Статут, 1997. P.208.

¹³⁹ Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права. М.: Иностранная литература, 1950. Т.1. P.307.

¹⁴⁰ Situota pagal: Тузов Д. О. Теория недействительности сделок. Опыт Российского права в контексте Европейской правовой традиции. М.: Издательство Статут, 2007. P.104.

¹⁴¹ Italijos civilinis kodeksas. Codice Civile Italiano.

http://www.dirittoefamiglia.it/Docs/Giuridici/leggi/Codici/LIBRO4_1.htm [žiūrėta 2009 11 12]

¹⁴² Tačiau reikalavimui panaikinti įvykdyto akcininkų nutarimo pasekmės ieškinio senatis taikoma.

PABAIGA

Darbe buvo analizuojami materialiniai ir procesiniai uždarnosios akcinės bendrovės visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais aspektai, nutarimų negaliojimo įstatyminės nuostatos bei teoriniai pagrindai, LAT nutartys šios kategorijos bylose.

Darbo uždaviniai buvo išspręsti tokiu būdu:

1) pirmojoje darbo dalyje remiantis juridinių asmenų ir juridinių faktų doktrinomis bei LAT nutartimis buvo aptartas bendrovės ir visuotinio akcininkų susirinkimo santykis, teoriniu aspektu ištirta visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų teisinė prigimtis ir nutarimams keliami įstatymų reikalavimai, pasiūlyta nutarimų vieta juridinių faktų klasifikacijoje;

2) visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų teisinių savybių tyrimo rezultatai bei LAT nutarčių analizė sudarė prielaidas antrojoje darbo dalyje aptarti nutarimų trūkumus ir įstatyminius nutarimų negaliojimo pagrindus bei pateikti apibendrintą LAT nutartyse nurodytų nutarimų negaliojimo pagrindų apžvalgą;

3) trečiojoje darbo dalyje buvo išnagrinėti procesiniai visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais aspektai, apimantys akcininko suinteresuotumą ir teisę kreiptis į teismą dėl visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, kreipimosi į teismą procesinį tikslą bei procesines šio tikslo įgyvendinimo prielaidas, taip pat negaliojančių nutarimų teises pasekmes. Šioje darbo dalyje taip pat buvo aptartas ydingo akcininkų nutarimo apskundimo terminas.

Išsprendus darbe iškeltus uždavinius yra pasiektas darbo tikslas.

Darbo hipotezė, jog visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų negaliojimui *mutatis mutandis* galima taikyti sandorių negaliojimo nuostatas, pasitvirtino dėl akcininkų susirinkimo nutarimų, kuriais siekiama sukelti civilines teises pasekmes.

Darbo rezultatai gali būti panaudoti rengiant ieškinius dėl uždarujų akcinių bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais bei motyvuojant teismo sprendimus šios kategorijos bylose.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinami tyrimo rezultatus, pateikiame tokias išvadas:

1. Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai, kuriais siekiama konkretaus teisinio tikslo, yra juridiniai faktai, tiesiogiai arba būdami konkrečioje juridinių faktų sudėtyje, sukeliantys teisines pasekmes. Nutarimai, kuriais siekiama civilinių teisinių pasekmių, laikytini bendrovės vienašaliais sandoriais, o akcininkų nutarimai, kuriais siekiama kitų teisės šakų (darbo teisės, mokesčių teisės ir kt.) numatomų teisinių pasekmių, - bendrovės vienašaliais juridiniais aktais.

2. Ydingiems visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimams taikoma CK 2.82 str. 4 d., kurioje nurodyti juridinių asmenų organų sprendimų negaliojimo pagrindai. Teoriniai argumentai sudaro prielaidas (pakeitus CK) akcininkų nutarimams, atitinkantiems sandorio sampratą, *mutatis mutandis* taikyti normas, reglamentuojančias negaliojančius sandorius.

3. Teoriniai argumentai bei užsienio valstybių patirtis (pakeitus CK) sudaro pagrindą ydingus visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimus skirstyti į niekinius, t. y. nutarimus, kurie negalioja nepaisant to, yra ar ne teismo sprendimas pripažinti juos negaliojančiais, ir nugincijamus nutarimus, kurių pripažinimui negaliojančiais būtinas teismo sprendimas.

4. LAT bylų dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais analizė leidžia teigti, kad:

4.1. visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimai dažniausiai yra skundžiami bei pripažįstami negaliojančiais dėl susirinkimo sušaukimo, pravedimo ir nutarimų priėmimo tvarkos pažeidimų. Tam, kad asmens ieškinys būtų patenkintas, turi būti nustatyta, kad pažeidimo (jeigu toks konstatuojamas) negalima pašalinti niekaip kitaip, o tik pripažįstant ginčijamą nutarimą negaliojančiu. Teisingam ginčo išsprendimui būtina išsiaiškinti, kokią įtaką ginčijamo nutarimo priėmimui būtų turėjęs nutarimą ginčijantis akcininkas, jeigu pažeidimų nebūtų padaryta ir jis būtų dalyvavęs bei balsavęs susirinkime. Teisminės gynybos priemonės, pripažįstant akcininkų nutarimą negaliojančiu, gali būti taikomos tik esant esminiam teisių pažeidimui;

4.2. pavienėse LAT nutartyse yra nuorodų į galimybę taikyti sandorių negaliojimo nuostatas visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimui negaliojančiais;

4.3. LAT, grįsdamas sprendimus dėl akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais CK 2.82 str. 4 d. įtvirtintais protingumo ir sąžiningumo principais, ne visada nurodo, kodėl pripažįstamus negaliojančiais nutarimus laiko prieštaraujančiais protingumo ar sąžiningumo principams.

5. Akcininkai, kreipdamiesi į teismą dėl nutarimų pripažinimo negaliojančiais, gina tiek savo pažeistą subjektinę teisę, tiek įstatymų saugomą interesą, o jų galimybė kreiptis į teismą dėl

nutarimų pripažinimo negaliojančiais susijusi su teisės kreiptis į teismą prielaidomis bei teisės kreiptis į teismą tinkamo įgyvendinimo sąlygomis. Teoriniai argumentai ir LAT praktika patvirtina, kad bylose dėl visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais atsakovu trauktina bendrovė.

6. Įstatymų leidėjas, suteikdamas asmenims teisę skusti neatitinkančius įstatymų reikalavimų visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimus, nenurodė, ar pripažintas negaliojančiu akcininkų nutarimas negalioja *ab initio*, ar nuo atitinkamo teismo sprendimo įsiteisėjimo momento.

7. Teoriniai argumentai leidžia teigti, kad ABĮ 19 str. 10 d. numatytas 30 dienų akcininkų susirinkimo nutarimų apskundimo terminas neturėtų būti taikomas reikalavimui konstatuoti, kad akcininkų nutarimas yra niekinis.

8. Manome, kad tyrimo dalis, susijusi su uždaryjū akcinių bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų teisinėmis savybėmis, gali būti pritaikyta ne tik uždaryjū akcinių bendrovių visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimams, bet taip pat ir kitų teisinių formų juridinių asmenų dalyvių sprendimams. Todėl Lietuvos įstatymų leidėjui siūlytina papildyti CK, nurodant, kad juridinio asmens dalyvių sprendimams, atitinkantiems sandorio sampratą, *mutatis mutandis* taikomos CK normos, reglamentuojančios negaliojančius sandorius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1990, Nr. 24-594.
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
5. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.
6. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1407 dėl juridinių asmenų registro įsteigimo ir juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo // Valstybės žinios. 2003, Nr. 107-4810.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas Nr. 1041 dėl uždaryjū akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 132-4761.

Užsienio valstybių norminiai aktai

9. Italijos civilinis kodeksas. Codice Civile Italiano. Prieiga per internetą: http://www.dirittoefamiglia.it/Docs/Giuridici/leggi/Codici/LIBRO4_1.htm
10. Raworth P. The French Commercial Code in English. New York: Oxford University Press, 2008.
11. Šveicarijos civilinis kodeksas. Schweizerische Zivilgesetzbuch, ZGB. Prieiga per internetą: <http://www.admin.ch/ch/f/rs/220/index3.html>
12. Vokietijos akcinių bendrovių įstatymas. Aktiengesetz (AktG). Prieiga per internetą: http://www.bundesrecht.juris.de/aktg/___243.html
13. Vokietijos civilinis kodeksas. Bürgerliches Gesetzbuch, BGB. Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html

Specialioji literatūra

14. Barak A. Judicial discretion. New Haven: Yale University Press, 1989.
15. Davies, P. L. Gower & Davies. Principles of Modern Company Law. 7th edition. London: Sweet & Maxwell, 2003.
16. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
17. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
18. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. III tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
19. Foster N. H. D. Company Law Theory in Comparative Perspective: England and France. Oxford: Hart Publishing, 2000.
20. Goldstein H. Trusts of Movables in the Conflicts of Law. A Comparative Study of the Laws of the United States and Germany, with Reference to the Laws of Belgium, France, Italy, and the Netherlands. Koln, 1966.
21. Goo S. H., Hicks A. Cases & Materials on Company Law. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2004.
22. Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. Vilnius: Pozicija, 1995.
23. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002.
24. Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
25. Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
26. Mikelėnas V., Mizaras V., Smaliukas A. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Justitia, 2009.
27. Pakalniškis V., Kiršienė J., Vitkevičius P. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. I tomas. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2004.
28. Shareholder rights. Prieiga per internetą:
http://www.norges-bank.no/templates/article___42890.aspx
29. Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005.
30. TELFA. Shareholders Rights – A Legal Comparison. – London: published by APCIMS – EASD, 2002. Prieiga per internetą:
http://www.apcims.co.uk/media/publications/occassional_papers/Shareholders%20Rights%20-%20Preface.pdf
31. Белов В. А. Гражданское право. Общая часть. М.: ЮрИнфоР-МГУ, 2002.

32. Гамбаров Ю. С. Гражданское право. Общая часть. Prieiga per internetą: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/160>
33. Гордон В. М. Иски о признании. Ярославль: Тип. Губ правл., 1906.
34. Гримм Д. Лекции по догме римского права. М: Зерцало, 2003.
35. Йеринг Р. Юридическая техника. М.: Статут, 2008.
36. Мейер Д. И. Русское гражданское право. М.: Статут, 1997.
37. Рожкова М. А. Юридические факты в гражданском праве. Prieiga per internetą: <http://rozhkova-ma.narod.ru>
38. Сандевуар П. Введение в право. М.: Интратэк-Р, 1994.
39. Тузов Д. О. Теория недействительности сделок. Опыт Российского права в контексте Европейской правовой традиции. М.: Издательство Статут, 2007.
40. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. М: А-сэд., 1994.
41. Чантурия Л. Ограничение прав акционеров в международной практике. <http://www.cac-civillaw.org/publikationen/chanturia.limited-rights.ru.rtf>
42. Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права. М.: Иностранная литература, 1950. Т.1.

Moksliniai straipsniai

43. Balčikonienė R. Eiliniam visuotiniam akcininkų susirinkimui artėjant // Juristas. 2006, Nr. 3.
44. Gradauskaitė J. Visuotinis akcininkų susirinkimas: sušaukimo tvarka ir jos nesilaikymo teisinės pasekmės // Vadovo pasaulis. 2007, Nr. 1.
45. Kiršienė J., Tikniūtė A. Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55(47).
46. Mikelėnas V. Sandorių negaliojimo instituto taikymas teismų praktikoje (1) // Justitia. 2006, Nr. 4(62).
47. Агарков М. Понятие сделки по советскому гражданскому праву // Советское государство и право. 1946, № 3, 4.
48. Мотовиловкер Е. Я. Интерес как сущностный момент субъективного права: цивилистический аспект. Правоведение, 2003, № 4.

Kiti šaltiniai

49. Advokatų kontora Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai. Bendrovių valdymas. Vilnius: Verslo žinios, 2007.
50. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

51. Kauno Technologijos Universiteto psichologijos katedros autorių kolektyvas. *Psichologija studentui*. Kaunas: Technologija, 2005.

52. Pakalniškis V. *Civilinės teisės bendrosios dalies paskaitos*. Prieiga per internetą: <http://www3.mruni.lt/~vypaka/>

53. Visuomeniniai santykiai. Straipsnis iš Vikipedijos, laisvosios enciklopedijos. Prieiga per internetą: http://lt.wikipedia.org/wiki/Visuomeniniai_santykiai

LAT praktika

54. LAT CBS teisėjų kolegijos 1997 m. vasario 17 d. nutartis c. b. *V. A. v. UAB „Skiedra“*, Nr. 3K-205/1997.

55. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“*, *S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000.

56. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 9 d. nutartis c. b. *J. N. v. UAB „Baltas pūkas“*, *Kupiškio rajono savivaldybė*, Nr. 3K-3-945/2000.

57. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 24 d. nutartis c. b. *V. S., D. S. v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-856/2001.

58. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 4 d. nutartis c. b. *G. V., N. V. v. UAB „Ivaksa“*, *E. S., V. Č.*, Nr. 3K-7-653/2001.

59. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gruodžio 10 d. nutartis c. b. *P.V. v. E .M. V., Klaipėdos rajono žemėtvarkos tarnyba ir kt.*, Nr. 3K-3-1319/2001.

60. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 16 d. nutartis c. b. *UAB „Vilbara“ v. AB „Achema“*, *Vokietijos firmai „Bara GmbH“ ir kt.*, Nr. 3K-3-74/2002.

61. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. vasario 4 d. nutartis c. b. *J. V., L. G. ir kt. v. UAB „Spec. drabužiai“*, Nr. 3K-3-215/2002.

62. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 4 d. nutartis c. b. *V. J. T. v. UAB „Transnetas“*, Nr. 3K-3-392/2002.

63. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. kovo 27 d. nutartis c. b. *J. V. v. AB „Lazdijų šilumos tinklai“*, Nr. 3K-5-532/2002.

64. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 19 d. nutartis c. b. *UAB „Vilnamisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“*, Nr. 3K-3-878/2002.

65. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 11 d. nutartis c. b. *UAB „Namisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“*, Nr. 3K-3-964/2002.

66. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis c. b. *A. N. v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002.

67. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. lapkričio 11 d. nutartis c. b. *AB finansų maklerio įmonės „Finasta“*, *G. B. v. AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*, *AB „Lisco Baltic Service“*, *AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*, Nr. 3K-3-1322/2002.

68. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. lapkričio 25 d. nutartis c. b. *J. T. v. UAB „Vaivorykštė“*, Nr. 3K-3-1404/2002.

69. 2002 m. gruodžio 20 d. LAT teisėjų senato nutarimas Nr. 39 dėl ieškinio senatį reglamentuojančių įstatymų normų taikymo teismų praktikoje.

70. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis c. b. *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-161/2003.

71. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 7 d. nutartis c. b. *R. K., M. Ž. ir kt. v. UAB „Diagnostikos poliklinika“*, Nr. 3K-3-567/2003.

72. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis c. b. *S. A., G. A., R. A. ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003.

73. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis c. b. *V. B., A. B. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-647/2003.

74. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis c. b. *Danijos įmonė Karsten Ree Holding Aps v. UAB „Alio“*, Nr. 3K-3-1057/2003.

75. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 12 d. nutartis c. b. *V. M. v. V. S., Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Rejestro tarnyba ir kt.*, Nr. 3K-3-1074/2003.

76. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 26 d. nutartis c. b. *A. K. v. UAB „Viržinta“*, Nr. 3K-3-1128/2003.

77. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. sausio 7 d. nutartis c. b. *A. B. v. UAB „Neringos žuvis“*, Nr. 3K-3-9/2004.

78. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 17 d. nutartis c. b. *A. R. v. UAB „Besserlita“*, Nr. 3K-3-213/2004.

79. LAT CBS kolegijos 2006 m. sausio 4 d. nutartis c. b. *A. K. v. M. K.*, Nr. 3K-3-7/2006.

80. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 13 d. nutartis c. b. *D. Š. v. UAB „Kaminera“*, Nr. 3K-3-114/2006.

81. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 27 d. nutartis c. b. *UAB „Kaminera“ v. D. Š.* Nr. 3K-3-96/2006.

82. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 13 d. nutartis c. b. *M. B. v. UAB „Lazdijų vanduo“*, Nr. 3K-3-483/2006.

83. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis c. b. *Z. V. v. UAB „Parex lizingas“*, *R. B., B. S.*, Nr. 3K-3-644/2006.

84. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“, UAB „Norekso valdos“*, Nr. 3K-3-6/2008.

85. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 3 d. nutartis c. b. *A. K., UAB „Kriptonika“ v. UAB „Ashburn International“, UAB „Penki kontinentai“ ir kt.*, Nr. 3K-3-135/2008.

86. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 17 d. nutartis c. b. *J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“*, Nr. 3K-3-171/2008.

87. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugpjūčio 1 d. nutartis c. b. *UAB „Kirstnė“, O. N. ir kt. v. UAB „Medicinos bankas“, UAB „Medicinos banko lizingas“ ir kt.*, Nr. 3K-3-317/2008.

88. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. *R. B. v. UAB „Vilta“, V. O., V. V. ir kt.*, Nr. 3K-3-631/2008.

89. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis c. b. *UAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“*, Nr. 3K-3-244/2009.

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: visuotinio akcininkų susitinkimo nutarimas, nutarimo negaliojimo pagrindas, nutarimo pripažinimas negaliojančiu, negaliojančio nutarimo teisinės pasekmės.

Darbe buvo analizuojami materialiniai ir procesiniai uždarnosios akcinės bendrovės visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais aspektai, nutarimų negaliojimo įstatyminės nuostatos bei teoriniai pagrindai, jų taikymas LAT praktikoje.

Pirmiausia autorė darbe trumpai aptaria juridinio asmens ir jo organų santykį, teoriniu aspektu tiria visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų teisinę prigimtį, aptaria akcininkų nutarimams įstatymų keliamus reikalavimus bei nustato nutarimų vietą juridinių faktų klasifikacijoje.

Daugiausiai dėmesio darbe skiriama visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų negaliojimo pagrindų analizei, LAT nutartims bylose dėl akcininkų nutarimų pripažinimo negaliojančiais. Remdamasi teoriniais argumentais, LAT nutartimis bei užsienio šalyse įtvirtintu reglamentavimu, autorė prieina prie išvados, kad yra galimybė ydingus akcininkų nutarimus skirtyti į niekinius ir nuginjimus.

Vadovaujantis civilinio proceso teisės doktrina bei LAT nutartimis, darbe aptariama akcininkų teisė kreiptis į teismą dėl visuotinių akcininkų susirinkimų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, nustatomas kreipimosi į teismą tikslas bei procesinės šio tikslo įgyvendinimo prielaidos, taip pat aptiriamos negaliojančių nutarimų teisinės pasekmės bei ydingo akcininkų nutarimo apskundimo terminas.

SUMMARY

Keywords: resolution of general meeting of shareholders, base of resolutions' nullity, acknowledgement of shareholders' resolution as void, legal consequences of invalid resolution.

This paper analyses the material and procedural aspects of the acknowledgement as void of resolutions of meetings of shareholders of joint stock companies, the legal provisions and theoretical considerations concerning the nullification of the resolutions, and the application of these in the practice of the Supreme Court of Lithuania.

First, the author briefly discusses the relation between a legal entity and its bodies of management, provides a theoretical analysis of the legal nature of resolutions of general meetings of shareholders, discusses the set of legal requirements for the resolutions of shareholders' meetings, and defines location of the resolutions in the classification of legal facts.

In this paper the main focus is on the analysis of the bases for declaring the resolutions of general meetings of shareholders invalid, as well as to the rulings of the Supreme Court of Lithuania in cases concerning the acknowledgement of shareholders' resolutions as void. Taking into consideration theoretical assumptions, rulings of the Supreme Court of Lithuania, and regulations enforced in foreign countries, the author draws the conclusion that faulty resolutions of shareholders can be classified as null and as voidable.

In accordance with the legal doctrine of civil proceedings and the rulings of the Supreme Court of Lithuania, author discusses the right of the shareholders to appeal to the court with the application to acknowledge resolutions of the general meetings of shareholders as void, also defines the procedural objective of appealing to the court and the procedural assumptions of the achievement of this objective, and discusses the legal consequences of invalid resolutions and the deadlines for appealing against faulty resolutions.